

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra muzikologie

Magisterská diplomová práce

HUDEBNÍ KULTURA VE FRÝDKU-MÍSTKU MEZI LETY 1945 –1968

The Music Culture in Frýdek-Místek in years 1945-1968

Bc. Markéta Holubová

Vedoucí práce: Mgr. Petr Lyko, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „**Hudební kultura ve Frýdku- Místku mezi lety 1945-1968**“ vypracovala samostatně a uvedla v ní dle jednotné citační normy všechnu odbornou literaturu a ostatní zdroje, které jsem využila.

V Hukvaldech dne _____

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce Mgr. Petru Lykovi, Ph.D., který mi svými radami a připomínkami ochotně pomáhal řešit všechny problémy související s realizací této práce.

Obsah

ÚVOD	5
1 STAV BĀDÁNĪ	7
2 KULTURA A POLITIKA MEZI LETY 1945-1968	11
3 NĀSTIN SPOLEĀENSKĚ, POLITICKĚ A KULTURNĪ SITUACE VE MĚSTECH FRÝDEK A MĪSTEK DO KONCE DRUHĚ SVĚTOVĚ VĀLKY	16
4 HUDEBNĚ-KULTURNĪ ŹIVOT VE MĚSTĚ FRÝDEK-MĪSTEK MEZI LETY 1945- 1968	20
4. 1 HUDEBNĪ SOUBORY A TĚLESA.....	20
4. 1. 1 Smetana.....	22
4. 1. 2 Źenský pĚvecký sbor Martinů.....	31
4. 1. 3 MĚstský symfonický orchestr	34
4. 1. 4 Symfonický orchestr Domu kultury ROH Vālcoven plechu.....	40
4. 1. 5 Dechový orchestr Vālcoven plechu.....	45
4. 2 HUDEBNĚ-KULTURNĪ INSTITUCE.....	47
4. 2. 1 Nārodní dŭm v MĪstku.....	47
4. 2. 2 Dŭm kultury ve Frýdku.....	50
4. 3 HUDEBNĪ FESTIVALY.....	52
4. 3. 1 JanāĀkovo hudebnĪ Laško	52
4. 4 HUDEBNĪ ŹKOLSTVĪ.....	61
4. 5 VĪZNAMNĚ OSOBNOSTI HUDEBNĪHO ŹIVOTA FRÝDKU-MĪSTKU V LETECH 1945-1968.....	66
5 ZĀVĚR	70
RESUMĚ	74
SUMMARY	75
ZUSAMMENFASSUNG	76
LITERATURA A PRAMENY	77
ANOTACE	82
PŘĪLOHY	83

ÚVOD

Magisterská diplomová práce se věnuje hudebnímu dění ve městě Frýdek-Místek v období mezi lety 1945-1968. Cílem této práce je podat detailní a komplexní obraz hudebního života ve městě v uvedeném období. K dosažení tohoto záměru bylo nutné důkladné vyhledání a prostudování pramenů a literatury vztahující se k tématu. Podstatnou část při realizaci tak tvořila rešeršní a heuristická (archivní) činnost. Následně byla využita metoda historicko-srovnávací.

Pro reflexi hudebně-kulturního života města bylo zvoleno poměrně dlouhé, nicméně z obecně-historického hlediska významné a ucelené období. V době mezi lety 1945-1968 proběhla v Československu řada společenských změn – konec války, nástup komunistického režimu a jeho přechodné uvolnění. Proměny společenské situace se odrazily také v oblasti kultury. Jednalo se o období nástupu a budování socialistického umění v padesátých letech, ale také celospolečenského uvolnění za Pražského jara. Právě systematické zachycení obrazu hudebního života ve Frýdku-Místku v tomto bouřlivém poválečném vývoji je náplní této práce.

K zachycení hudebního dění ve městě bylo nutné detailně zmapovat pramennou základnu. K vyhledávání relevantních zdrojů a potřebných informací posloužil zejména Státní okresní archiv Frýdek-Místek, studijní knihovna Muzea Beskyd a archivy jednotlivých institucí a souborů.

Práce je zaměřena zejména na vývoj a provozování umělé hudby ve městě. Vynechána je tak zejména s ohledem na rozsah práce oblast nonumělé hudby, ale také problematika hudby duchovní. Pro přehlednost a obsahovou odlišnost je text rozčleněn do několika kapitol. V úvodu diplomové práce je nastíněn dosavadní stav bádání, pramenů a literatury týkající se umělé kultury ve Frýdku-Místku. Stručně je popsáno směřování kultury v Československu, následně je pozornost zaměřena na kulturně-historický vývoj města s důrazem na období mezi lety 1945-1968. V kapitole *Hudební soubory a tělesa Frýdku-Místku* je pak představena historie a činnost jednotlivých sborů či orchestrů. Další kapitoly se pak zabývají fungováním jednotlivých kulturních institucí, v nichž byla provozována hudba. Následně je přiblížen stav umělého školství ve městě, které má díky Základní umělecké škole v Místku dlouholetou tradici. V návaznosti na umělé školství jsou stručně představeny některé umělé osobnosti města. Ač zde nenacházíme skladatele či

interprety světoznámých jmen, několik významných osobností z tohoto kraje pochází. Uvedme například frýdeckého rodáka, skladatele, pedagoga a houslistu Evžena Zámečnicka, který se ve svém díle ke slezsko-moravské metropoli často vracel, či skladatele a dirigenta Miloslava Machka.

V závěrečné kapitole je shrnuto a vyhodnoceno hudebně-kulturní dění ve městě ve vymezeném období a krátce nastíněn význam frýdecko-místecké hudební kultury v kontextu severní Moravy.

1 STAV BĀDÁNĪ

Při realizaci této práce byla využita dostupná odborná literatura a ve značné míře také prameny. Literatura věnující se městu Frýdek-Místek je poměrně rozsáhlá. Jedná se především o texty zaměřující se na historický vývoj města či konkrétně Frýdeckého zámku.¹ Nejucelenější a nejpropracovanější historiografickou publikací je práce Tomáše Adamece a kolektivu *Frýdek-Místek*.² Nalezneme zde detailně zpracovanou historii města od nejstarších zmínek pocházejících ze 13. století až po současnost. Jednotlivé kapitoly jsou členěny podle časové posloupnosti, ale také tematicky. Pro tuto diplomovou práci tak byly relevantní a velice užitečné části věnující se kultuře a školství ve městě v období 1945-1968. Pro komplexní pohled bylo ale nutné prostudovat celou historii Frýdku a Místku.

Systematickému a ucelenému zmapování hudebně-kulturního života ve městě se dosud nevěnuje žádná odborná ani laická literatura. Stručně je hudební vývoj nastíněn v publikaci Evžena Báceho s názvem *Hudební kultura na Ostravsku po roce 1945*.³ Jedná se o opravdu strohé shrnutí, v němž jsou ale zmíněny pro tuto práci relevantní hudební spolky a festivaly, které v daném období na území města existovaly. Systematické zachycení frýdecko-místecké hudební kultury nenacházíme ani v žádné z publikací zabývajících se hudbou na Moravě.⁴ Heslo Frýdek-Místek nalezneme ve *Slovníku české hudební kultury*,⁵ kde jsou také uvedeny odkazy na bibliografii. V *Československém hudebním slovníku osob a institucí* se pak vyskytuje jeden ze sledovaných pojmů Janáčkovo hudební Laško a také medailony některých významných frýdecko-místeckých rodáků.⁶

Bylo však napsáno několik diplomových prací, které se věnují jednotlivým souborům či institucím, případně festivalům pořádaným ve městě. Z novějších počínů můžeme jmenovat diplomové práce Markéty Klimánkové či Jitky Knyblové věnující se Symfonickému orchestru Frýdek-Místek⁷ nebo práci Markéty Kredbové zabývající se 150letým působením Velkého

¹ VOJKOVSKÝ, Rostislav. *Frýdek: zámek ve Frýdku-Místku*. 1. vyd. Hukvaldy-Dobrá: Putujme, 2013. 30 s., WEISSBROD, Marek. *Frýdecký zámek*. 1. vyd. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, 2009. 100 s., a další.

² ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 551 s.

³ BÁČE, Evžen a kol. *Hudební kultura na Ostravsku po roce 1945*. Vyd. 1, Ostrava: Profil, 1984, 269 s.

⁴ Např. SEHNAL, Jiří, ed. a VYSLOUŽIL, Jiří. *Vlastivěda moravská: země a lid: nová řada. Sv. 12, Dějiny hudby na Moravě*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2001. 311 s.,

VYSLOUŽIL, Jiří. *Dvě stě let české hudby na Moravě*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 311 s.

⁵ FUKAČ, Jiří, ed. a VYSLOUŽIL, Jiří, ed. *Slovník české hudební kultury*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 231-232.

⁶ *Československý hudební slovník osob a institucí. Sv. 1, A-L*. 1. vyd. Praha, 1963, s. 567.

dechového orchestru Válcoven plechu.⁸ Úžeji profilovaná je pak rigorózní práce Karola Frydrycha o hudebním skladateli Evženu Zámečnickovi.⁹ Právě díky těmto mnohdy velice slušně zpracovaným textům je poněkud usnadněna práce týkající se zmapování celkového obrazu hudebního dění ve Frýdku-Místku. Již vypracovaný materiál byl důkladně prostudován a s ohledem na úroveň zachycení námi sledované problematiky bylo přikročeno k dalšímu rozšíření a detailnějšímu rozpracování tématu. U některých prací byla shledána nedostatečná úroveň zpracování daného předmětu. Blíže jsou případné nedokonalosti textů uvedeny v kapitolách věnujícím se konkrétním tělesům.

Dílčím způsobem o hudební kultuře Frýdku-Místku pojednávají některé kapitoly či příspěvky sborníků Muzea Beskyd.¹⁰ Dokladem jsou studie Marcely Černochové věnující se Janáčkovu hudebnímu Lašsku a další.¹¹ Ze starších publikací je to pak svazek Petra Hošny věnující se taktéž jmenovanému hudebnímu festivalu. Jedná se ale pouze o krátký popis dosavadního fungování festivalu.¹² Stejně stručné, nicméně poměrně užitečné, jsou publikace menšího rozsahu vycházející u příležitosti významných výročí jednotlivých spolků a institucí. Z těchto můžeme uvést například práci Ladislava Muroňe, dlouholetého ředitele Základní umělecké školy v Místku, s názvem *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*,¹³ či brožuru *Sto let Národního domu ve Frýdku-Místku*¹⁴ popisující vývoj této instituce od jejího založení roku 1895 po současnost. Tyto práce poskytují vhled do historie a činnosti institucí v průběhu jejich dlouholetého vývoje. Podobný ráz má také série publikací s názvem *Almanach osobností Pobeskydí*, jež se zabývá významnými osobami tohoto kraje, včetně hudebníků. Obsahuje krátké životopisy a výčet děl slavných rodáků z Lašska a Valašska.¹⁵

⁷ KLIMÁNKOVÁ, Markéta. *Symfonický orchestr Frýdek-Místek*. Bakalářská práce. Janáčkova akademie múzických umění, Brno, 2007.

KNYBLOVÁ, Jitka. *Čtyřicet let symfonického orchestru Frýdek-Místek*. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Katedra hudební výchovy, Olomouc, 2004.

⁸ KREDBOVÁ, Markéta. *Velký dechový orchestr Válcoven plechu – 150 let jeho existence*. Bakalářská práce. Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, Ostrava, 2013.

⁹ FRYDRYCH, Karol. *Evžen Zámečník – profil skladatele*. Rigorózní práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Brno, 2012.

¹⁰ Muzeum Beskyd je příspěvková organizace spravující historické sbírky a fondy z oblasti Moravskoslezských Beskyd a Pobeskydské pahorkatiny.

¹¹ ČERNOCHOVÁ, M. *Vznik a počátky festivalu Janáčkovo hudební Lašsko*. In *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, 2003, s. 89-92.

ČERNOCHOVÁ, M. *Janáčkovo hudební Lašsko*. In *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, s. 193-201.

¹² HOŠNA, Petr. *Tři desetiletí Janáčkova hudebního Lašska*. Frýdek-Místek, 1980.

¹³ MUROŇ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek, 2014.

¹⁴ RUMIAN, Jan. *Sto let Národního domu v Místku*. Frýdek-Místek, 1996.

¹⁵ VLK, Vilém. *Almanach osobností Pobeskydí*. Frýdek-Místek: Kulturní sdružení Bezručův kraj, 2007.

Při realizaci práce byly primárním zdrojem informací archivní prameny. Ke zmapování zvoleného tématu posloužily jako pramenná základna zejména dokumenty nacházející se ve Státním okresním archivu, v Muzeu Beskyd, případně kroniky či archivy jednotlivých institucí a souborů. Zásadním zdrojem pro úvod práce, popis společenské, politické a kulturní situace ve městě a také pro vyhledání potřebných souvislostí, byla kronika města Frýdku-Místku, která je uložena pod názvem *Pamětní kniha Frýdku-Místku* ve Státním okresním archivu v Místku. Přesněji se jedná o *Pamětní knihu Frýdku* a *Pamětní knihu Místku*, neboť až do roku 1943 se jednalo o dvě samostatná města. V roce 2006 byla v rámci digitalizace archiválií poskytnuta on-line na webových stránkách archivu.¹⁶ K realizaci této diplomové práce posloužily zejména první dva díly, a to z let 1918-1965 a 1965-1973. Podstatné byly zvláště kapitoly o školství a kulturním životě ve městě, nicméně pro vykreslení dobového kontextu bylo také nutné zmapovat podmínky společenské, politické a ekonomické.

V místeckém archivu jsou dále kompletně zpracovány a přístupny materiály týkající se pěveckého sboru Smetana. Archiválie obsahují zprávy o činnosti spolku, programy, výčet repertoáru atd. Bohužel hudební sbor Smetana je jediným spolkem, jehož dokumenty jsou kompletně uloženy ve Státním okresním archivu. Kromě materiálu týkajícího se místeckého pěveckého sboru se v archivu nachází také fond Městského symfonického orchestru, který ovšem není zpracován. Pro potřeby této práce byl ale vedením archivu poskytnut k nahlédnutí.¹⁷ O ostatních souborech (Pěvecký sbor Martinů, Velký dechový orchestr Válcoven plechu, ad.) nalezneme v archivu pouze kusé materiály. Poměrně hojně jsou zde ale zastoupeny informace o festivalu Janáčkovu hudební Laško. Programy, novinové články a další archiválie jsou dostupné zvláště díky pozůstalosti pana Karla Procházky.¹⁸

Pokud přihlídneme k institucím, hledání materiálů, které by mapovaly jejich činnost, bylo velmi komplikované. Při bádání týkajícího se Národního domu v Místku se objevil problém, neboť tato organizace v průběhu let často měnila právní subjektivitu. Proto jsou materiály, pokud vůbec existují, povětšinou nezpracované a neúplné. Současní pracovníci Národního domu nedisponují prakticky žádnými psanými informacemi, jež by se týkaly

¹⁶ Obecní kroniky SokA Frýdek-Místek. Dostupné z: http://www.archives.cz/zao/media/fm/06_kroniky/Frydek-Mistek.

¹⁷ V tomto fondu se nachází kronika, seznamy skladeb, programové materiály a další dokumenty z let 1958-1990.

¹⁸ Karel Procházka byl významnou osobností frýdecko-místeckého kulturního a společenského života. Byl členem mnoha spolků a pořadatelem mnoha kulturních akcí. Detailněji viz níže kap. *Významné osobnosti hudebního života ve Frýdku-Místku v letech 1945-1968*.

historie či dosavadní činnosti tohoto kulturního centra. V obdobné situaci se nachází Kulturní dům Frýdek (dříve Dům kultury Válcoven plechu), o němž poskytují informace alespoň almanachy vycházející k výročí Závodního klubu Revolučního odborového hnutí Válcoven plechu či přímo Domu kultury. Z těchto brožur lze získat spoustu základních informací týkajících se návštěvnosti a celkového využití frýdeckého kulturního domu.

Významným zdrojem informací o kulturním životě ve městě je také Kulturní zpravodaj, jež vycházel pravidelně, jednou měsíčně, od března 1962.¹⁹ Dále byly při práci využity informace z hudební sbírky Muzea Beskyd se sídlem ve Frýdku. Fond obsahuje zejména programy, pozvánky, výroční zprávy a další materiály týkající se hudebně-kulturního života města.

Zmínky o hudební kultuře ve Frýdku-Místku nalézáme také v dobovém tisku, jenž byl ovšem pro rozsah a celkové zaměření práce užit jako sekundární zdroj informací. K recepci tématu byly využity zvláště regionální tituly *Nový život Frýdecka-Místecka* (později *Ozvěny*), *Zpravodaj města Frýdku-Místecka* a *Těšínsko*. První dvě periodika jsou uložena ve Státním okresním archivu Frýdek-Místek, titul *Těšínsko* je pak kompletně dostupný ve studijní knihovně Muzea Beskyd.

¹⁹ SOKA Frýdek-Místek, *Kulturní zpravodaj Frýdek-Místek*, sig. 2421/1962 (xx), přír. č. 4875, knihovna.

2 KULTURA A POLITIKA MEZI LETY 1945-1968

V novodobých českých dějinách bylo období mezi lety 1945-1968 v mnoha ohledech zlomové. Jedná se o rozmezí, v němž proběhla řada společenských změn. Z obecně historického hlediska se často setkáváme s určitou vnitřní diferenciací této etapy.

Třetí republika, tedy léta 1945-1948, se vyznačuje všeobecně panujícím nadšením z konce války. Lidé věřili v novou, lepší budoucnost, v níž dojde k poučení se z předešlých chyb a k návratu k demokracii, nově však k *socializující demokracii*.²⁰ Spolu s tímto uvolněním plným nadějí ovšem nastal v obnovené republice boj o moc. Komunisté se stali nejsilnější stranou Národní fronty, což se také potvrdilo v prvních poválečných volbách roku 1946. Členové komunistické strany brzy obsadili důležitá ministerstva a instituce, včetně těch bezpečnostních, což vyvolalo důraznou reakci ze strany nekomunistických poslanců. Přijetí jejich demise prezidentem Benešem v únoru 1948 mělo za následek totální převzetí moci komunisty, tzv. Únorový převrat.

V mnoha institucích se již před komunistickým pučem odehrávaly zvláště díky akčním výborům Národní fronty čistky, jež se nevyhnuly ani oblasti vzdělávání. Ze škol a univerzit bylo propuštěno mnoho nepohodlných studentů, profesorů a dalších zaměstnanců. Všechny tyto tendence výrazně pokračovaly v padesátých letech, kdy režim také přikročil k vykonstruovaným procesům, v nichž bylo odsouzeno mnoho nevinných, ovšem politicky nekonformních osob. Období padesátých let bychom mohli označit jako dobu upevňování totalitního komunistického režimu zvláště pomocí represí.

Poslední sledovanou etapou v této diplomové práci jsou šedesátá léta, konkrétně roky 1960-1968, charakteristická určitým uvolněním socialistického režimu a vrcholící tzv. Pražským jarem, násilně přerušeným vpádem vojsk Varšavské smlouvy na československé území.

Jakou úlohu hrála v této socialistické mašinérii kultura? Kultura ve společnosti vždy zastává funkci média. Je ovlivňována společností, ale také společnost ve značné míře ovlivňuje. Tohoto faktu po celou dobu totalitní vlády v Československu vydatně využívali také komunisté. Kaplan shrnuje poslání kultury po únoru 1948 takto: „*Komunistická strana*

²⁰ Tento pojem zavedl a propagoval prezident Edvard Beneš. Jednalo se o humanitní demokracii, jež ovšem není založena na třídním boji či marxismu. V tomto konceptu mělo hrát zásadní roli lidství a bratrská spolupráce na pozadí parlamentně-demokratického systému. In VACULÍK, Jaroslav a ČAPKA, František. *Nástin českých dějin 20. století*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 115.

*jako nositelka moci a páteř režimu přisuzovala kultuře, přesněji činnosti kulturních institucí a tvůrců, velký význam. [...] Hlavním úkolem kultury bylo pomáhat při uskutečňování záměrů a cílů strany, podporovat, oslavovat a dokazovat správnost oficiální politiky.*²¹ V období bezprostředně poválečném ani kulturní instituce neminula očista nejprve od kolaborantů, později od dalších politicky nekorektních a nevhodných osob. V zakládajícím období byla důležitá především stranická, příp. názorová příslušnost, a to více než jednotné názory estetické.

Kultura byla již za války také věcí politickou, prostředkem pro prosazování politických cílů. Tento trend pokračoval ještě výrazněji po roce 1945. Alexej Kusák²² uvádí, že „v období, kdy ještě nebyla definitivně rozhodnuta otázka moci, potřebovala se komunistická strana zmocnit nástrojů, které by jí dopomohly k mocenskému převratu. Oblast kultury byla v tomto zápase nesmírně důležitá zejména proto, že ze šestiletého období poroby (1939-1945) vyšla s posílenou autoritou ve vědomí národa právě kultura.“²³ Významné postavení v budování poválečné kultury měla myšlenka tradice slovanského národa.

V oblasti kultury probíhal však v bezprostředně poválečném období také pozitivní vývoj. Otevírání hudebních vysokých škol, konzervatoří, zakládání festivalů (např. *Pražské jaro*) a celková demokratizace hudebního života byly významnými kroky pro obnovu českého kulturního prostředí.

Poněkud odlišná situace nastala po únoru 1948. Kultura se stala nástrojem pro prosazování komunistické ideologie. „Byla nastolena politika mocenské hegemonizace kultury na základě jednotné ideologie a s tím spojený úkol vytvoření nové sociální skupiny – nové inteligence jako nositelky těchto změn.“²⁴ Tzv. „kulturní revoluce“ byla započata a vedena zejména v zakladatelském období režimu tj. v letech 1948-1953. Umělecká díla měla „na prvním místě přesvědčovat, mobilizovat a získávat další stoupence komunistické

²¹ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956-1968: společnost a moc*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008, s. 259.

²² Alexej Kusák napsal rozsáhlou publikaci zabývající se kulturou v období nástupu komunistického režimu v Československu *Kultura a politika v Československu: 1945-1956*. Jiří Knapík ovšem uvádí, že uvedenou publikaci přijala kritika poněkud rozpačitě, neboť obsahuje apriorní soudy atp.. Problematická je také doba a místo vzniku. Kusák napsal publikaci v exilu v 70. letech. I přes tyto nedostatky je ale kniha detailním pohledem do bezprostředně poválečného kulturně-politického dění v Československu. Ostatní literatura na téma kultura a politika v ČSR se zabývá zvláště poúnorovým vývojem. In KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura: sovětizace české kultury 1948-1950*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004, s. 17.

²³ KUSÁK, Alexej. *Kultura a politika v Československu: 1945-1956*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998, s. 143.

²⁴ VACULÍK, Jaroslav a ČAPKA, František. *Nástin českých dějin 20. století*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 130.

budoucnosti.“²⁵ Z kulturních institucí bylo opět nuceno odejít mnoho osob. Také v rámci kulturních organizací byly za tímto účelem zakládány akční výbory. Hlavní poslání nové kultury shrnuje Antonín Sychra: „*Nejcharakterističtější je úsilí o zlidovění kultury, boj o to, aby kultura nezůstávala omezena na úzký okruh znalců, nýbrž aby se stala majetkem všeho pracujícího lidu.*“²⁶

V oblasti hudebního dění se nejvýznamnějšími organizacemi staly *Syndikát českých skladatelů* a *Syndikát českých výkonných hudebních umělců* (resp. *Svaz československých skladatelů a hudebních vědců*), při kterých byly rovněž zřízeny akční výbory. Zástupci těchto výborů měli na starost přijímání zákonů, očistu syndikátů od nepohodlných, „zpátečnických“ členů či prosazování programu nového socialistického umění. Dá se říci, že se z umělce stal pouze jakýsi budovatelský nástroj s velmi omezenou možností seberealizace. Stejně jako v ostatních oblastech byly na schůzích svazů vyhlášovány pětileté plány. Významné postavení získala tzv. budovatelská, obecněji masová píseň.²⁷

Bezprostředně po únoru 1948 nastalo znárodňování majetku, jež se nevyhnulo ani oblasti kultury. Tento krok spadl do tzv. demokratizace kultury,²⁸ jejíž součástí byl také plán rozšířit nové kulturní hodnoty na venkov. Halamová tento postup označuje za první výrazný počín v rámci propagandy komunistů na kulturním poli.²⁹

Řízení kultury spadalo zejména pod *Ministerstvo informací* a *Ministerstvo školství a osvěty* (později *Ministerstvo školství, věd a umění*). Zásadní úlohu hrála také *Kulturní rada ÚV KSČ* a odborová hnutí. Všichni výkonní hudebníci a umělci museli být registrováni ve *Svazu zaměstnanců umělecké a kulturní služby ROH*.³⁰ Revoluční odborové hnutí mělo v kulturní politice významné postavení. Jeho úkolem byla právě realizace procesu demokratizace a poskytování kultury veškerému obyvatelstvu (především pak dělnictvu),

²⁵ HALAMOVÁ, Veronika. *Kultura a propaganda: utváření nové společnosti v komunistickém Československu v letech 1948-1953*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 21.

²⁶ SYCHRA, Antonín. *Stranická hudební kritika spolutvůrce nové hudby: úvod do hudební estetiky socialistického realismu*. 1. vyd. Praha: Národní hudební vydavatelství Orbis, 1951, s. 47.

²⁷ *Slovník české hudební kultury* osvětluje termín masová píseň jako „označení písňového žánru, který představuje formu kolektivní zpěvnosti proletářského hnutí a později typ oficiálně prosazovaný režimem totalitních komunistických zemí. [...] Po únorovém převratu 1948 se staly masové písně repertoárem oficiálních manifestací, schůzí lidových veselí, brigád i hnutí lidové kulturní tvořivosti, [...]“. In FUKAČ, Jiří, ed. a VYSLOUŽIL, Jiří, ed. *Slovník české hudební kultury*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 539-540.

²⁸ Pojem demokratizace kultury se objevil již v Košickém vládním programu. Jeho principy byly tedy naplňovány bezprostředně po válce, nicméně původně měl být tento proces založen na zpřístupnění škol a kultury širokému obyvatelstvu. Komunistickou doktrínou byl tomuto záměru přidán silně ideologický podtext.

²⁹ HALAMOVÁ, Veronika. *Kultura a propaganda: utváření nové společnosti v komunistickém Československu v letech 1948-1953*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 24.

³⁰ HALAMOVÁ, Veronika. *Kultura a propaganda: utváření nové společnosti v komunistickém Československu v letech 1948-1953*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 26.

mimo jiné ROH také podporovalo zakládání amatérských uměleckých spolků a souborů při závodech a podnicích.³¹

Nastíněné tendence pokračovaly i v letech padesátých, kdy dle Halamové došlo k dovršení přeměny československé kultury. „Protože KSC ovládla všechny potřebné komunikační a distribuční kanály, mohla začít prosazovat masové šíření ideologizovaného umění v duchu socialistického realismu a zároveň dohlížet na obsahovou změnu umělecké tvorby směrem k podrobení se kritériu stranickosti a političnosti.“³² V KSC se na počátku padesátých let odehrávaly nepokoje, které vyvrcholily čistkami ve „vlastních řadách“. V tomto období má význačné postavení *Ústřední výbor komunistické strany Československa*, mezi jehož pravomoci patřilo také jmenování vedoucích činitelů institucí (včetně kulturních).

V oblasti hudby nastal zejména v důsledku generační obměny určitý úpadek – menší množství koncertů a jejich návštěvníků, nižší příjmy atp.³³ Na druhou stranu se zvyšoval zájem o hudbu produkovanou v západních zemích (zejména jazz, taneční hudbu, atp.). Na tento trend chtěli komunisté reagovat zvýšenou produkcí domácí (příp. sovětské) taneční hudby.

Od poloviny padesátých let se situace stabilizovala a vývoj ve straně začal nabírat jiný směr, který vyvrcholil liberalizujícími tendencemi v šedesátých letech. V období celospolečenského uvolnění se staly kulturní instituce jako tisk, školy a umělecké svazy pilíři a hybateli liberalizace. Představitelé kultury začali projevovat větší aktivitu a snažili se ji alespoň částečně odpoutat od závislosti na politice. Roku 1967 vzniklo nové ministerstvo kultury a informací, čímž KSC reagovala na liberalizující sklony. Umělci požadovali omezení vlivu strany jen na činnost kulturních institucí, ne však na tvorbu.³⁴

Změny probíhaly v šedesátých letech ve všech společenských oblastech. Československá kultura se začala více otevírat světu. Byla zveřejňována díla dříve perzekuovaných či zakazovaných autorů. Veškeré demokratizující snahy však byly ukončeny v srpnu 1968. Mnoho umělců včetně skladatelů vyjádřilo ve své tvorbě nesouhlas s okupací.³⁵

³¹ Tento trend budeme v další části práce sledovat také ve městě Frýdek-Místek, kde se nacházely dva významné státní podniky - Válcovny plechu a Slezan, při nichž existovalo mnoho kulturních souborů, včetně hudebních.

³² HALAMOVÁ, Veronika. *Kultura a propaganda: utváření nové společnosti v komunistickém Československu v letech 1948-1953*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2014, s., s. 30.

³³ KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956-1968: společnost a moc*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008, s. 303.

³⁴ Tamtéž, s. 282.

³⁵ Jedním z nejznámějších děl vyjadřující protest proti vstupu vojsk zemí Varšavské smlouvy je *Hudba pro Prahu* skladatele Karla Husy.

Společnost opět čelila vlně represí ze strany režimu, která vyvrcholila v sedmdesátých letech obdobím tzv. normalizace.

3 NÁSTIN SPOLEČENSKÉ, POLITICKÉ A KULTURNÍ SITUACE VE MĚSTECH FRÝDEK A MÍSTEK DO KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Frýdek a Místek byla po dlouhou dobu dvě samostatná města oddělena geograficky tokem řeky Ostravice, která také tvořila přírodní hranici mezi českým a polským územím. O starším z nich, moravském Místku (původně *Friedebergu*), se objevují zmínky již z druhé poloviny třináctého století, o slezském Frýdku existuje méně dochovaných informací, pravděpodobně však vznikl rozšířením původní trhové osady s tvrzí nesoucí název Jamnice.³⁶ O samotném Frýdku nacházíme zprávy ze století čtrnáctého v souvislosti s gotickým hradem, pozdějším zámkem. Přes Frýdek procházela důležitá kupecká stezka mezi Moravou a Polskem. V průběhu historie se často měnili majitelé Frýdku a Místku. Města střídavě přináležela k hukvaldskému panství, respektive olomouckému biskupství, a území rodu Piastovců, jež vládli těšínskému knížectví. V osmnáctém století se území dostalo pod vládu Habsburků, což bylo následně spojeno s částečnou germanizací obyvatelstva, s níž se ostatně město potýkalo až do konce první světové války. Během své dlouhé historie bylo území několikrát zdecimováno požáry, neboť velká většina domů byla postavena ze dřeva. Ke spojení obou měst došlo až roku 1943, kdy dostala souhrnný název Frýdek. Od roku 1955 se pak používá dnešní pojmenování Frýdek-Místek. V roce 2006 se Frýdek-Místek s necelými šedesáti tisíci obyvateli stal statutárním městem.

Významnou úlohu v rozvoji regionu hrála již od středověku řemeslná výroba – konkrétně soukenictví a plátenictví.³⁷ V devatenáctém století v návaznosti na tato řemesla vznikla ve Frýdku a Místku celá řada textilních firem, jejichž zřizovateli byli často obyvatelé židovského původu (např. Adolf Landsberger, Alois Lemberger, bratři Neumannové, Josef Munk a další). Po druhé světové válce vznikl z těchto továren jeden ze dvou nejdůležitějších průmyslových podniků ve městě – Slezan. Dalším významným průmyslovým odvětvím provozovaným ve Frýdku a Místku bylo hutnictví. Již v devatenáctém století vznikla Karlova huť, která se ve třicátých letech dvacátého století přetransformovala ve Válcovny plechu (resp. v Železářny Stalingrad, později Válcovny plechu). Právě v rámci podniků Slezan

³⁶ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 34.

³⁷ MUROŇ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*. Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 2.

a Válcovny plechu po druhé světové válce vznikaly nejvýznamnější kulturní soubory, tělesa a další zájmové kroužky.³⁸

Vzdělávání bylo ve městech dlouhou dobu poskytováno pouze nižším typem tzv. triviálních obecných škol, které nejčastěji přináležely k farám. Učitel neboli rektor vyučoval základní dovednosti – čtení, psaní a počty. Součástí vzdělání tvořila také výuka náboženství, již zajišťoval kněz. S funkcí kantora byla rovněž spjata hudební činnost, doprovázení církevních obřadů a dalších událostí. Za vyšším vzděláním museli zájemci dojíždět do Olomouce, později na gymnázia do Příbora či Těšína. Ke změně došlo až ve druhé polovině devatenáctého století, kdy byly zřizovány nejprve německé, posléze i české měšťanské školy. Zakládání škol tohoto typu souviselo především s nacionálními tendencemi, které se ve společnosti objevovaly právě od druhé poloviny devatenáctého století.

Ve Frýdku a Místku lze projevy budování a zastávání národní identity sledovat o to výrazněji, neboť se zde na konci dlouhého devatenáctého století a v počátcích dvacátého století Češi stali menšinou.³⁹ Mezi zástupci těchto dvou národností často docházelo ke konfliktům. Němci tvořili převahu i na radnici, což mělo za následek časté maření snah o zakládání českých škol atp.⁴⁰ Emancipační tendence ale neustávaly, a tak byla roku 1897 zřízena první česká smíšená škola, roku 1898 dívčí měšťanská škola a konečně roku 1895 první české gymnázium v Místku.⁴¹ Zásadní zlom ve vývoji školství nastal roku 1919 v souvislosti s tzv. školským převratem. Ten spočíval v částečné transformaci německých škol na české a ve zřízení zcela nových škol s českým vyučovacím jazykem.⁴² Další změny ve školství přinesla okupace Československa a druhá světová válka. Do Frýdku a Místku byly přesunuty některé školy z pohraničí (např. těšínské gymnázium). Mezi těmito institucemi byla také hudební škola z Nového Bohumína, což mělo následně klíčový význam pro vybudování vlastní frýdecko-místecké hudební školy.⁴³ Mnoho českých vzdělávacích ústavů bylo zrušeno nebo jich bylo využíváno jako vojenských lazaretů či skladišť.

³⁸ Více v podkapitole *Hudební soubory a tělesa*.

³⁹ Německou většinu dokazují údaje ze sčítání lidu např. z roku 1910, kdy činil podíl česky hovořícího obyvatelstva 42,76% a německy hovořících 51,16%. In ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 228.

⁴⁰ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 256-262.

⁴¹ Tamtéž, s. 261-262.

⁴² Tamtéž, s. 336.

⁴³ MURON, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*, Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 6.

Kulturní, zvláště pak hudební dění bylo na počátku historie obou měst spojeno zejména s církevním provozem. Jak již bylo nastíněno, hudební činnost byla spjata s funkcí školního rektora či učitele. Provozování hudby bylo součástí jeho práce a spočívalo především v doprovázení bohoslužeb a dalších církevních obřadů či v řízení žakovských sborů.⁴⁴

V období baroka se zejména z Frýdku stalo regionální centrum kultury a umění.⁴⁵ Nejvýznamnějšími uměleckými směry se staly malířství a sochařství, jež byly užívány především při výzdobě sakrálních staveb. Z poloviny sedmnáctého století nicméně pocházejí také nejstarší zmínky o hudbě ve Frýdku v souvislosti s frýdeckou farností.⁴⁶ Součástí kostelů byly často varhany, a koncem osmnáctého století ve Frýdku dokonce působil varhanář František Hořčíčka.⁴⁷ „*Tento výrobce královského nástroje byl v regionu již poměrně zavedenou značkou. V roce 1776 zhotovil varhany pro farní chrám sv. Jana a Pavla v Místku [...]. Ačkoli byl ve své době vyhledávaným varhanářem, jeho dílo bylo současníky hodnoceno spíše podprůměrně.*“⁴⁸ Hudba byla provozována také na zámku, kde byli za tímto účelem zaměstnáváni profesionální hudebníci.

Frýdecko-místecké hudební školství bude detailně rozebíráno v příslušné kapitole. Na tomto místě pouze shrneme základní informace vztahující se k této problematice. Do druhé světové války neexistovala ve městě hudební škola, nicméně jak bylo nastíněno, učitelé triviálních škol, kteří měli na starost také hudební doprovod náboženských obřadů, vedli také žakovské sbory atp. Vznik institucionálně ukotveného hudebního školství ovšem můžeme zasadit až do dvacátého století.

V této souvislosti je také nutné uvést problematiku rozvoje spolkového života ve městě, jenž započal v polovině devatenáctého století. Ve Frýdku a Místku vznikaly jak české tak německé spolky, kterých byla zejména před první světovou válkou většina. Zpočátku měly spolky i politickou funkci. Na konci devatenáctého století existovalo ve Frýdku a Místku šestnáct spolků, roku 1911 to byl téměř trojnásobek tohoto počtu.⁴⁹

⁴⁴ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 81.

⁴⁵ Tamtéž, s. 135.

⁴⁶ Problematikou hudby ve Frýdku se zabýval muzikolog Ladislav Hoskovec. Např. v článku *Nejstarší zmínky o hudbě ve Frýdku*. In *Opus Musicum*, Brno, č. 5, roč. 28, 1996, s. 233-240.

⁴⁷ Tohoto varhanáře uvádí také Jiří Sehnal. „*Varhanář v Opavě a ve Frýdku v poslední čtvrtině 18. století. [...] Před rokem 1780 se přestěhoval do Frýdku, kde si koupil dům č. 78, ve kterém si otevřel varhanářskou dílnu. [...] Z jeho dětí se žádné nevěnovalo varhanářství. Patrně z toho důvodu darovala jeho vdova Janu Huvarovi a Jirímu Janáčkovi [dědečkovi Leoše Janáčka, pozn. autorky] lavici na odlévání plechu na varhanní píšťaly.*“ In SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě. Díl 1., Varhanáři*. Vyd. 1. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2003, s. 71.

⁴⁸ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 196.

⁴⁹ Tamtéž, s. 264.

Z německých spolků uveďme např. ostrožteleckou společnost, čtenářský spolek či kulturně zaměřený mužský pěvecký spolek. Nejvýznamnějším spolkem česky hovořícího obyvatelstva byla pak tzv. Občanská beseda založena roku 1870, s jejíž činností souvisel mimo jiné také rozvoj kulturního života ve městě.⁵⁰ Členové tohoto spolku se také zasloužili o vybudování českého Národního domu v Místku, jenž byl i v námi sledovaném období kulturní institucí zásadního významu. Další české spolky pak souvisely především s rozvojem školství (Ústřední matice školská, Matice osvěty lidové). S hudebním školstvím je pak výlučně spjat pěvecko-hudební spolek Smetana, o němž pojednává příslušná kapitola této práce.

Ve městě existovalo množství spolků nejrůznějšího zaměření – hasičský, okrašlovací, divadelní a další. Sdružování obyvatel mělo v době budování české národní identity nepopiratelný význam a na základě jejich aktivit byly budovány české školy, pěstována kultura a bylo pořádáno mnoho společenských akcí.

⁵⁰ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frydek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 266.

4 HUDEBNĚ-KULTURNÍ ŽIVOT VE MĚSTĚ FRÝDEK-MÍSTEK MEZI LETY 1945-1968

4.1 HUDEBNÍ SOUBORY A TĚLESA

Jak již bylo nastíněno, spolkový život ve Frýdku a Místku se mohutně rozvíjel již na konci devatenáctého století. Přelom devatenáctého a dvacátého století je obecně nazýván zlatým věkem spolkové činnosti, neboť mnoho obyvatel měst se stalo aktivními členy jednoho či více spolků.⁵¹ K tomuto rozkvětu přispěl zejména spolkový zákon, jenž byl uveden v platnost ve druhé polovině šedesátých let.⁵² Vznik a činnost těchto nových sociálních institucí tak byly významnou součástí budování občanské společnosti. *„Existence českých národních a kulturních spolků na Moravě a ve Slezsku byla dána jednak skutečnými národními potřebami, zejména vzdělávacími a národně obrannými, jednak typickými buržoazně nacionalistickými tendencemi, stále pronikavějším vlivem zápolení s německým měšťanstvem.“*⁵³

Hudební spolky byly nedílnou součástí kulturního života ve městě od počátků těchto aktivit. Kromě německého spolku Männer-Gesangverein Friedek založeného roku 1859 měl pro kulturní rozvoj měst zásadní význam nejstarší český spolek Občanská beseda, z níž se roku 1910 vyčlenil pěvecký spolek (později sbor) Smetana. Besedy (nejčastěji s přízviskem občanské či měšťanské), které vznikaly ve druhé polovině devatenáctého století v mnoha českých městech, byly spolky lokálního charakteru.⁵⁴ Místecká Občanská beseda byla nejvýznamnějším spolkem ve městě také z toho důvodu, že na její činnost navázalo mnoho dalších. Hrála také významnou roli v emancipačních snahách českého lidu, neboť prosazovala politické, hospodářské a kulturní zájmy české menšiny.⁵⁵ Beseda se zrodila roku 1865 jako původně čtenářský spolek, k němuž rychle přibývaly další. *„Zvláště čile si vedl hudebně pěvecký odbor. Hudební odbor byl opatřen mnoha nástroji a bohatým notovým materiálem.*

⁵¹ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 262.

⁵² Konkrétně se jednalo o spolkový zákon ze dne 15. 11. 1867, který byl zahrnut v ústavě z prosince téhož roku.

⁵³ HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. 1, Úvodní svazek. Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848*. Vyd. 1. Ostrava: Profil, 1967, s. 260.

⁵⁴ Tamtéž, s. 261.

⁵⁵ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 270.

*Nejčilejší byl odbor pěvecký, jehož členové docházeli do zkoušek jednak z Místku, ale i z venkova.*⁵⁶

Ač došlo během druhé světové války k zastavení činnosti spolků a přirozeně také k jistému utlumení kulturního života, jeho křížení započalo krátce po osvobození. Již v květnu 1945 se konala divadelní představení či promenádní koncert ve Smetanových sadech.⁵⁷ Aktivita spolků opět rostla. Po skončení války došlo dokonce ke vzniku nových spolků, na druhou stranu některé již nebyly obnoveny.⁵⁸

Dlouholetou tradici mají ve městě také instrumentální soubory. Již ve druhé polovině 19. století vznikla při továrně Karlovy huti závodní hudba, z níž se o několik desítek let později stala Dechová hudba Válcoven plechu. Po druhé světové válce došlo také k rozvoji amatérských symfonických těles. Ve Frýdku-Místku vznikla hned dvě, a to zejména zásluhou místních kantorů, a to jak z obecných škol, tak ze školy hudební.

⁵⁶ PROCHÁZKA, Karel. *Začátky hudebního života v Místku před 95 léty*. In *Těšínsko*, Krajské nakladatelství Ostrava, 1963, s. 24 – 27.

⁵⁷ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 375.

⁵⁸ Tamtéž, s. 386.

4. 1. 1 Smetana⁵⁹

Silnou pozici v hudebně-kulturním životě Frýdku a Místku měly hudebně pěvecké spolky. Proto bude pozornost věnována nejprve pěveckému spolku (později sboru) Smetana, jenž v loňském roce oslavil 105 let své činnosti.

Ač se mnoho materiálů týkajících se činnosti a historie pěveckého sboru Smetana⁶⁰ nachází ve Státním okresním archivu ve Frýdku-Místku, nejedná se o kompletní dokumentaci či vyčerpávající kroniky sboru. Důvody vysvětluje jednak Karel Procházka ve svém článku k 50. výročí spolku,⁶¹ jednak Josef Adamčík, dlouholetý předseda spolku, ve zprávě o činnosti pěveckého sboru Smetana, ze dne 15. dubna 1960. „*Archiv spolku byl za okupace několikrát stěhován následkem zabírání místností pro nacistickou armádu, z části uschován u některých členů spolku. Jeho značnou část se nepodařilo pak zase soustřediti. [...] Zachovaly se stanovy, některé knihy zápisů a jiné věci, notový materiál.*“⁶² Mnoho pramenů se podařilo uchovat právě díky členovi sboru a organizátorovi kulturního života města panu Karlu Procházkovi, jenž se mimo jiné zabýval také shromažďováním materiálů týkajících se PS Smetana.

Jak již bylo nastíněno, zásadní význam pro vznik pěveckého spolku Smetana mělo založení Občanské besedy roku 1865,⁶³ jejíž součástí byl od počátku také hudebně-pěvecký odbor. „*Její poslání [Občanské besedy, pozn. autorky] bylo udržovat a rozdmýchávat národní uvědomění a sebevědomí v celém pobeskydském kraji. Správně pochopili tehdejší vlastenci, že česká píseň a česká hudba jsou kořeny národní a lidové kultury.*“⁶⁴ Spolek tak zejména na počátku své činnosti sloužil jako protiváha ke spolkům německým a byl jakousi obrannou proti habsburské germanizaci.

⁵⁹ Pěvecký spolek Smetana je jediným hudebním spolkem, jenž je uložen ve Státním okresním archivu Frýdek-Místek. Fond Hudebně-pěvecký spolek Smetana, NAD 907, č. pom. 1042, inv. č. 1 – 22.

⁶⁰ Dále jen PS Smetana ve smyslu Pěvecký sbor Smetana. Pro pojmenování pěveckého spolku Smetana zachován celý název.

⁶¹ PROCHÁZKA, Karel. *Pěvecko-hudební spolek „Smetana“ v Místku, Ze spolkové kroniky*. In *Těšínsko*. Okresní dům osvěty Karviná. č. 6-7, 1963, s. 10-17.

⁶² *Zpráva o činnosti Pěveckého sboru Smetana ZK ROH n. p. Slezan ve Frýdku-Místku*. SOkA Frýdek-Místek, fond Hudebně pěvecký spolek Smetana, inv. č. 13, č. k. 2.

⁶³ Dle stanov besedy byla jejím účelem především „*občanská zábava, vzájemná výměna myšlenek, přednášky, deklamace, čtení povolených časopisů a knih, provozování hudby a zpěvu a dovolené hry.*“ In *Pěvecký sbor Smetana Frýdek-Místek, 130 let pěvecké činnosti, 80 let trvání sboru*. Výroční publikace. 1995.

⁶⁴ PROCHÁZKA, Karel. *Pěvecko-hudební spolek „Smetana“ v Místku, Ze spolkové kroniky*. In *Těšínsko*. Okresní dům osvěty Karviná. č. 6-7, 1963, s. 10.

Za vznikem českých pěveckých spolků ve Frýdku-Místku stál především jeden z žáků Leoše Janáčka, místecký rektor a hudební skladatel František Kolařík.⁶⁵ Kromě jiného se zasloužil o založení hudební školy, chrámového sboru a později především pěveckého spolku Smetana, jehož byl prvním sbormistrem a dirigentem. Na počátku dvacátého století, zvláště pak po první světové válce, probíhala ve spolku snaha o změnu zaměření. Národně-buditecké a emancipační snahy pomalu ustupovaly ve prospěch vybudování svébytného koncertního souboru. Roku 1910 pak z tradic pěveckého odboru Občanské besedy vznikl hudební spolek Smetana.

Velkou inspirací pro činnost nově vytvořeného spolku bylo Pěvecké sdružení moravských učitelů,⁶⁶ jež vzniklo již roku 1903.⁶⁷ Účelem spolku Smetana bylo „*pěstovati zpěv a hudbu. Účelu toho dosahuje: a) pořádáním koncertův, pěveckých zábav, výletův a příležitostných zpěvů, b) pravidelným cvičením členů ve zpěvu a hudbě, c) odebíráním hudebních časopisův a knih, d) podporováním hudebním umění vůbec.*“⁶⁸ Po schválení těchto stanov brněnským místodržitelstvím byl na schůzi konané dne 10. listopadu 1910 jmenován prvním předsedou spolku dr. Robert Vlček, sbormistrem František Kolařík a jednatelem profesor Augustin Stýblo. Původní stanovy byly změněny poprvé roku 1935 (resp. roku 1938, kdy byly po úpravách schváleny), a to na základě stanov Pěvecké obce československé.⁶⁹ Spolu s mužským sborem byl založen ženský sbor a orchestr.⁷⁰ Pěvecký spolek Smetana tak čítal v této době až 120 zpěváků (někdy až 70 mužských hlasů a 60 ženských).⁷¹

Dříve než mohl spolek plně rozvinout svou činnost, začala první světová válka, která snahy jeho členů na čas utlumila. Ovšem ne zcela, neboť ještě za války roku 1917 uskutečnil spolek Smetana houslový koncert Jaroslava Kociana, koncerty České filharmonie, Českého kvarteta a PSMU.⁷² Ze seznamu koncertů vyplývá, že od založení sboru roku 1910 do roku

⁶⁵ KOLAŘÍK, František (1867-1927) byl varhaník, skladatel, dirigent a hudební pedagog. Narodil se v Opatovicích u Vyškova, vystudoval brněnskou varhanickou školu. Jeho působitěm se však stal kůr katolického kostela v Místku, kde působil až do své smrti. Významně se spolupodílel na rozvoji hudebního života ve městě. In *Český hudební slovník osob a institucí*. [online] Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity. (Copyright 2008). Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=32 [cit. 2015-03-20].

⁶⁶Dále jen PSMU.

⁶⁷ Pěvecké sdružení moravských učitelů koncertovalo ve Frýdku-Místku mnohokrát. Poprvé pak 10. září 1917 v Místku. In *Pěvecký sbor Smetana Frýdek-Místek, 130 let pěvecké činnosti, 80 let trvání sboru*. Výroční publikace. 1995.

⁶⁸ SOKA Frýdek-Místek, fond: Hudebně-pěvecký spolek Smetana, inv. č. 5, č. k. 1.

⁶⁹ PROCHÁZKA, Karel. *Pěvecko-hudební spolek „Smetana“ v Místku, Ze spolkové kroniky*. In *Těšínsko*. Okresní dům osvěty Karviná. č. 6-7, 1963, s. 11.

⁷⁰ Ženský pěvecký sbor dirigovala zástupkyně Františka Kolaříka Rudolfa Blechová-Robenková.

⁷¹ SOKA Frýdek-Místek, fond: Hudebně-pěvecký spolek Smetana, inv. č. 15, č. k. 2.

⁷² *Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení*. kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 2.

1918, uskutečnil Smetana celkem devět vlastních koncertů. Situace se přirozeně zlepšila po první světové válce, nicméně se stále nedařilo dosáhnout idey „*koncertního sborového zpěvu*“.⁷³ Náplní činnosti spolku zejména v počátcích první republiky nebylo jen samotné provádění hudebních děl, ale také četné pořádání kulturních akcí, nejčastěji koncertů jiných, mnohdy významných hudebníků. Z dalších významných počinů, které se konaly v tomto období, uveďme koncerty předních českých interpretů – Ondříčkova kvarteta, operní pěvkyně Emmy Destinové, houslisty Jaroslava Kociana a dalších. Další činnost byla poznamenána odchodem dirigenta Františka Kolaříka roku 1925. Na tento post nastoupil jeho žák Antonín Beránek, který byl ve funkci pouhý rok. Během jeho působení se ovšem aktivita sboru zvýšila.⁷⁴ Po něm stanul v čele tělesa Alois Žert. V této době probíhala spolupráce se sólisty ostravského národního divadla a ostravskými sbory.⁷⁵ Dalším dirigentem se stal roku 1933 Antonín Talpa. Bohužel stále se nedařilo dosáhnout požadované úrovně a intenzity vystupování, které dosud spočívalo především v účinkování na městských akcích, oslavách a výročích.

Činnost spolku byla za okupace výrazně ovlivněna tím, že stánek sboru – místecký Národní dům - byl Němci proměněn ve skladiště.⁷⁶ Mezníkem v historii spolku Smetana bylo zřízení hudební školy v Místku roku 1939.⁷⁷ Přesněji zde byla přestěhována hudební škola z Nového Bohumína. Spolu s ní do města přišel její první ředitel Gabriel Štefánek.⁷⁸ „*Ve městě již existoval hudebně-pěvecký spolek Smetana a Gabriel Štefánek se snažil představitelům spolku přimět, aby hudební školu vzali pod svá křídla. To se mu podařilo 21. února 1939. Hned následující den byl proveden zápis a vyučování začalo 1. března 1939 s dvaceti žáky.*“⁷⁹ Právě působení hudební školy do jisté míry poskytovalo obyvatelům města možnost kulturního vyžití za dob okupace československého území. Počet žáků školy se

⁷³ *Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení.* kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 2.

⁷⁴ *Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení.* kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 2.

Dne 29. května 1926 byl například uspořádán slavnostní večer na počest čtyřicetiletého působení Františka Kolaříka v Místku. Na programu byly Kolaříkovy sborové skladby pro smíšený, mužský i ženský sbor.

⁷⁵ Poprvé byla spolupráce s ostravskými sólisty navázána v prosinci 1927, kdy bylo provedeno Dvořákovo oratorium *Svatá Ludmila*.

⁷⁶ *Pěvecký sbor „Smetana“ ZK ROH Slezan, n. p. Frýdek-Místek.* Popis vzniku a činnosti v minulé a nynější době. In SOKA Frýdek-Místek, fond: Hudebně-pěvecký spolek Smetana, inv. 13, č. k. 2.

⁷⁷ O hudebním školství ve Frýdku-Místku bude pojednáváno v příslušné kapitole. Zde budou nastíněny pouze stručné informace související s pěveckým spolkem Smetana.

⁷⁸ Gabriel Štefánek také zastával funkci dirigenta Pěveckého sboru Smetana a to v letech 1940-1941.

⁷⁹ MURONĚ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku.* Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 6.

nadále zvyšoval, na konci války jich instituci navštěvovalo přes dvě stě.⁸⁰ Fungování pěveckého spolku a hudební školy bylo silně provázáno, o čemž svědčí také fakt, že za války byli dirigenti PS Smetana Gabriel Štefánek, ředitel hudební školy, po němž převzal tuto funkci učitel Bohumil Volný.

Činnost spolku byla zahájena krátce po okupaci. Dne 19. listopadu došlo k obnovení pěveckých aktivit, ovšem na první zkoušku dorazilo pouhých 16 členů.⁸¹ Do jeho čela se v tomto náročném procesu obnovy vrátil Alois Žert. Počet členů sboru se zúžil na pouhých 26 pěvců a jejich aktivita spočívala v tomto období v účinkování na politických akcích či na jiných příležitostných vystoupeních.⁸² Smetana navázal spolupráci s pěveckým sborem Janáček z nedalekého Frýdlantu nad Ostravicí, se kterým také těleso absolvovalo několik koncertů. Právě kooperace s frýdlantským souborem pomohla k zachování sboru Smetana v kritických poválečných momentech. V letech 1945-1948 odzpíval pěvecký sbor osm koncertů, z toho pouhé čtyři na území Frýdku-Místku a další na příležitostných akcích, které většinou spočívaly v doprovodné produkci při odhalování pomníků padlých atp. Hudebně kulturní dění ve městě bylo ale nadále zajišťováno také hudební školou, která i po osvobození Československa náležela pod spolek Smetana. Do vedení sboru se po Aloisi Žertovi vrátil Antonín Talpa. Roku 1948 se do spolku Smetana začleňuje také dětský pěvecký sbor čítající 80 malých zpěváků.⁸³ Pro tento soubor napsal roku 1950 ke čtyřicátému výročí spolku Josef Bohuslav Foerster⁸⁴ na text Jaroslava Seiferta skladbu *Jarní*.⁸⁵ Téhož roku oslavil hudební spolek Smetana čtyřicáté výročí. Činnost dětského sboru ovšem neměla dlouhého trvání a po odchodu dirigenta Františka Martínka došlo k jeho zániku. Opět nastaly existenční problémy také v mužském sboru. Na zkouškách se scházelo čím dál méně členů. Tento nepříznivý vývoj dokládá i zpráva o činnosti PS Smetana z roku 1960, uvádí ovšem pouze velmi obecné důvody. „*Poměrně velmi slabá činnost sboru Smetana byla v letech 1951-1953*

⁸⁰ MURONĚ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*. Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 6.

⁸¹ PROCHÁZKA, Karel. *Pěvecko-hudební spolek „Smetana“ v Místku*, Ze spolkové kroniky. In *Těšínsko*. Okresní dům osvěty Karviná. č. 6-7, 1963, s. 14.

⁸² *Pěvecký sbor Smetana Frýdek-Místek, 130 let pěvecké činnosti, 80 let trvání sboru*. Výroční publikace. 1995, s. 2.

⁸³ Dětský pěvecký sbor vznikl z iniciativy Františka Martínka nejprve jako chrámový sbor v Místku v r. 1944, později se díky přeložení Martínka do Fryčovic rozšířil i o děti z této vesnice. Jednalo se o těleso, ze kterého se měli postupně rekrutovat členové pro mužský a ženský pěvecký sbor.

⁸⁴ V pozdním tvůrčím období se Foerster zaměřoval právě na sborové skladby.

⁸⁵ *Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení*. kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 9.

*z důvodu přetížení členů jinými funkcemi a dobové nepřízně sborovému zpěvu. Přesto sbor konal téměř pravidelně zkoušky i za menší účasti a překonal tuto dočasnou stagnaci.*⁸⁶

V rozmezí let 1951-1953 sbor odzpíval minimum koncertů.

Stejně jako mnoho dalších institucí nevyhnutelně čekalo po roce 1948 i PS Smetana začlenění do některé z místních masových organizací. Místecké centrum kultury – Národní dům, který mělo dosud pod svou správou Družstvo pro vystavění Národního domu,⁸⁷ převzal tzv. Okresní dům osvěty, došlo tak k jeho zestátnění. „V červnu 1953 vyslovuje Družstvo [Družstvo pro výstavbu Národního domu, pozn. autorky] *souhlas s předáním Národního domu ONV. Družstvo přijímá toto jistě nelehké rozhodnutí s vědomím, že v daných poměrech je to zřejmě jediný průchodný způsob, jak zachránit Národní dům pro kulturní činnost.*“⁸⁸ Se zapojením do Revolučního odborového hnutí přišla likvidace dosavadního spolku Smetana a sbor se stal součástí Domu osvěty. Národní dům však nebyl pod správou této instituce dlouho. Již roku 1958 převzal místecký kulturní stánek a s ním i pěvecký sbor Smetana závodní klub textilního národního podniku Slezan. Zhodnocení úlohy závodních klubů a odborových organizací nastiňuje Jan Rumian: „*Odborářské kulturní instituce [...] se v padesátých letech po likvidaci nezávislých spolků a sdružení staly v kultuře naprosto dominantními. Hlavně závodní kluby větších podniků měly relativně velké množství finančních prostředků a navíc se mohly v případě potřeby opřít o vliv svých mateřských závodů.*“⁸⁹ Tento trend se uplatnil také ve Frýdku-Místku, kde se kulturní dění po roce 1948 odehrávalo zejména v rámci závodních klubů Slezanu a Válcoven plechu.

Ke zlepšení členské situace ve sboru přispělo ukončení činnosti jiného amatérského tělesa, sice pěveckého sboru Železáren Stalingrad, jehož zánik nastal roku 1953. Asi desítku členů tak posílila prořídle řady mužského sboru Smetana. Tímto krokem těleso opět dosáhlo rovnoměrného počtu hlasů, zvýšila se tak také četnost vystoupení.⁹⁰ První produkce, jež následovala po odmlce, proběhla v rámci soutěže Lidové umělecké tvořivosti v nedaleké Bašce.⁹¹ Jak již bylo zmíněno, prostory a materiální zajištění byly nově zprostředkovány národním podnikem Slezan, takže mohl Smetana pokračovat ve své činnosti. Velkou měrou

⁸⁶ Zpráva o činnosti Pěveckého sboru Smetana ZK ROH n. p. Slezan ve Frýdku-Místku ze dne 15. dubna 1960, s. 2. In SOKA Frýdek-Místek, fond: Hudebně-pěvecký spolek Smetana, inv. č. 13, č. k. 2.

⁸⁷ Více o této organizaci bude pojednáno v kapitole *Hudebně-kulturní instituce ve Frýdku-Místku mezi lety 1945-1968*, podkapitola *Národní dům*.

⁸⁸ RUMIAN, Jan. *Sto let Národního domu v Místku*. Frýdek-Místek, 1996, s. 27.

⁸⁹ Tamtéž, s. 28.

⁹⁰ *Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení*. kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 10.

⁹¹ Vystoupení se konalo 25. dubna 1953.

k tomu přispíval dirigent Antonín Talpa, který kladl velký důraz na uměleckou úroveň sboru. Proto se obrátil na zkušené zpěváky z PSMU Ladislava Vrtala a Jaroslava Nenadála,⁹² kteří pomáhali s hlasovým výcvikem členů atp.⁹³ Počet koncertů se mnohonásobně zvýšil, ačkoli většina z nich zahrnovala vystoupení na nejrůznějších jubileích, výstavách, plesech atp. Mezi výčtem produkcí ovšem nalezneme i zajímavé počiny, např. další kolo soutěže Lidové umělecké tvořivosti roku 1955, v níž sbor Smetana zvítězil, a byl tak zařazen mezi soutěžící vyšší úrovně, či samostatné koncerty tělesa, které se pravidelně konaly zejména v okolních vesnicích a městech. Sbor také každoročně vystupoval na festivalu Janáčkovu hudební Lašsko, jenž se konal v Hukvaldech a ve Frýdku-Místku.⁹⁴

Roku 1960 oslavil PS Smetana padesáté výročí svého trvání. Při této příležitosti udělila Krajská odborová rada v Ostravě sboru Smetana čestné uznání.⁹⁵ V tomto roce proběhlo několik koncertů u příležitosti jubilea sboru či patnáctiletého výročí obnovení Československa.⁹⁶ I díky těmto významným příležitostem byl rok 1960 bohatý na koncertní činnost. Sbor uskutečnil „16 celovečerních koncertů a 5 jiných vystoupení na oslavu 50. výročí trvání sboru, k 15. výročí osvobození i k jiným významným událostem. Úspěšný byl například koncert v lázních Trenčianské Teplice, dva výchovné koncerty a jiné.“⁹⁷ Působení tělesa za rok 1960 detailně popisuje *Zpráva o činnosti pěveckého sboru Smetana*.⁹⁸ Četnost zkoušek se ustálila na počtu jedenkrát až dvakrát týdně. V plánu na další období bylo zahájit spolupráci s okolními sbory, což se také podařilo. Roku 1963 náhle zemřel dosavadní dlouholetý dirigent sboru Antonín Talpa a obsazení tohoto postu se stalo problémem. Krátce tuto funkci zastával Radomír Jurenka, dirigent nově vzniklého ženského sboru Smetana,⁹⁹ nicméně na této pozici setrval pouze několik měsíců. Po jeho rezignaci obsadil místo dirigenta Alois Tiahán, dosavadní dirigent Pěveckého spolku ostravských učitelek a sboru Janáček

⁹² Ladislav Vrtal a Jaroslav Nenadál byli dlouholetými členy Pěveckého sdružení moravských učitelů. Ladislav Vrtal byl také hudebním pedagogem a pěvcem-barytonistou. Vyučoval mimo jiné na ostravské konzervatoři. V PSMU byl také hlasovým poradcem.

⁹³ *Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení*. kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 11.

⁹⁴ Více o festivalu Janáčkovu hudební Lašsko v příslušné kapitole.

⁹⁵ *Pěvecký sbor Smetana Frýdek-Místek, 130 let pěvecké činnosti, 80 let trvání sboru*. Výroční publikace. 1995, s. 3.

⁹⁶ Koncert k 50. výročí trvání sboru se uskutečnil 20. dubna 1960 ve velkém sále ZK Slezan (Národní dům).

⁹⁷ *Padesátiletý jubilant*, In *Vpřed*, 7. dubna 1961.

⁹⁸ SOkA Frýdek-Místek, fond: Hudebně-pěvecký spolek Smetana, inv. č. 13, č. k. 2.

⁹⁹ Více o tomto tělese viz. dále.

z Frýdlantu, který ve funkci setrval do roku 1968.¹⁰⁰ Tím byla také zahájena spolupráce Smetany s těmito dvěma pěveckými spolky.

V rámci ideologických aktivit a přibližování kultury dělnictvu pořádal od roku 1959 PS Smetana koncerty přímo v podnicích, zejména v mateřském Slezanu,¹⁰¹ časté byly také výchovné koncerty pro mládež. Cílem těchto vystoupení bylo taktéž nalákání mladých lidí ke sborové činnosti. Tyto aktivity se však ne vždy setkaly s pozitivním ohlasem. „*Dne 19. dubna, uspořádal sbor [...] PS Smetana koncert pro studentstvo [...], kde účast pro nezájem a nepochopení ředitelství škol neodpovídala vynaloženému úsilí sbormistra a téměř padesáti zpěváků. Vždyť právě u této dospívající mládeže na prahu nového života [...] chtěli jsme podnítit zájem o zpěv.*“¹⁰² Ve stejném dokumentu uvedl předseda sboru Josef Adamčík, že se těleso pravidelně umísťovalo na pěveckých soutěžích a dosahovalo v té době střední umělecké úrovně. V jubilejním roce 1965, kdy Frýdek-Místek oslavoval 700. výročí založení města, obdržel PS Smetana mnoho ocenění od stranických orgánů – OV KSČ, rady Městského národního výboru atp. Většinou se jednalo o čestná uznání za dlouholetou činnost či vynikající práci.

Počet členů sboru se pohyboval od 50 do 70 členů s tím, že v krizovém období mezi lety 1950-1953 byl počet zpěváků mnohem nižší. Velkým problémem, se kterým se sbor potýkal a potýká po celou dobu své existence, je nedostatek mladých zpěváků. Pěvecký sbor Smetana byl a doposud také je tělesem amatérským. V období mezi lety 1945-1968 jeho členové vykonávali nejrůznější povolání – nejčastěji se jednalo o učitele, dělníky, úředníky atd. Během své historie prošel spolek, resp. sbor Smetana, mnoha krizovými obdobími, nicméně i přesto se podařilo zachovat kontinuitu dodnes. Zásadní význam pro kulturní a společenské dění měl spolek¹⁰³ zvláště v době svého vzniku, ve druhé polovině devatenáctého století, kdy měla jeho činnost také politický, národně-buditelský význam. Nicméně i v pozdějších letech podporoval a rozvíjel kulturní dění ve městě, a to nejen vlastními koncerty, ale také prostřednictvím hudební školy či pořádáním akcí jiných umělců

¹⁰⁰ Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení. kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 12.

¹⁰¹ Tyto koncerty se ovšem často nedočkaly očekávaného ohlasu u zaměstnanců. Z dnešního pohledu působí poněkud úsměvně poznámka ze Zprávy předsedy pěveckého sboru Smetana z roku 1960: „*Měně úspěšná, co do návštěvnosti, byla repríza jubilejního koncertu dne 25. 5. t. r. Byla pořádána hlavně pro zaměstnance druhých směn, aby se i ta část zaměstnanců n. p. Slezan mohla koncertu zúčastniti, což jsem usilovně zajišťoval a propagoval. Přes sliby vedoucích a ZV závodů byla účast malá. Závod 01 vyslal jen 2 zaměstnance, závody 06, 10 a 09 ani jednoho.*“ In Zpráva předsedy PS Smetana ŽK ROH n. p. Slezan ve Frýdku-Místku konané dne 25. 11. 1960, s. 4, SOKA Frýdek-Místek, fond: Hudebně-pěvecký spolek Smetana, inv. č. 13, č. k. 2.

¹⁰² SOKA Frýdek-Místek, fond: Hudebně-pěvecký spolek Smetana, inv. č. 13, č. k. 2.

¹⁰³ Resp. Občanská beseda, ze které později vznikl sám hudebně-pěvecký spolek Smetana.

domácích i zahraničních. Činnost hudebně-pěveckého spolku Smetana byla samozřejmě ovlivněna změnami společenskými, přesněji politickými. Ve sledovaném období, na jehož počátku převzala moc ve státě Komunistická strana Československa, spolek nevyhnutelně čekalo buď úplné zrušení nebo přiřazení k některé z masových organizací. V tomto konkrétním případě byl spolek implantován do Závodního klubu ROH jednoho ze dvou průmyslových velikánů ve městě, textilního Slezanu. Tento krok ovšem přinesl krom mnoha negativ také určitá pozitiva, neboť sbor byl od této doby materiálně zajištěn. Do značné míry však byla činnost sboru od roku 1948 spojena zejména s doprovodnými akcemi k nejrůznějším výročím – Velké říjnové socialistické revoluce, osvobození, Vítězného února, obnovení Československé republiky atp. Sbor si však i přesto zachoval jistou uměleckou svrchovanost. Kromě doprovodných vystoupení udržoval i pravidelnou a relativně bohatou vlastní koncertní činnost. Mezi jinými například pravidelné Jarní koncerty v Místku či každoroční vystoupení na oslavách Janáčkova hudebního Lašska, které se každoročně konalo částečně ve Frýdku-Místku a v Hukvaldech. Mezi lety 1945-1968 ovšem prakticky vymizela aktivita, jež byla poměrně bohatě rozvíjena v období první republiky, a sice pořádání koncertů jiných umělců. Při začlenění do Závodního klubu Slezanu bylo představitelům sboru Smetana přislíbeno, že závodní klub „*nebude zasahovat do činnosti sboru Smetana a ponechá řízení výboru kroužku jak ve věci veřejného vystupování a zkoušek, tak i programové a umělecké činnosti. Nebude nijak zasahovat a působit v otázce sbormistra sboru, což ponechává na vůli sboru.*“¹⁰⁴ Tato „svoboda“ se ovšem samozřejmě pohybovala v mezích daného systému a socialistické kultury.¹⁰⁵ V repertoáru ansámblu se pravidelně objevovala jména předních českých skladatelů – Smetany, Dvořáka, Janáčka, Křížkovského a také sbory regionálních umělců, například spoluzakladatele PS Smetana místeckého regenschoriho Františka Kolaříka a mnohých dalších.

Nesnáze s obsazením dirigentského postu přetrvávaly i na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Když roku 1968 opustil místo sbormistra Alois Tiahan, jeho místo obsadil profesor ostravské konzervatoře Jiří Karásek. Sbor v tomto období nevykazoval přílišnou

¹⁰⁴ PROCHÁZKA, Karel. *Pěvecko-hudební spolek „Smetana“ v Místku*, Ze spolkové kroniky. In *Těšínsko*. Okresní dům osvěty Karviná. č. 6-7, 1963, s. 12.

¹⁰⁵ „*I za těchto omezujících podmínek si dokázal celý sbor udržet vysokou uměleckou úroveň bez podbízení se zpolitizovanému vkusu vládnoucí strany a na svých koncertech a vystoupeních předváděl díla našich i zahraničních klasických skladatelů a lidových písní. Ideové nenapadnutelnosti programu koncertu zpravidla posloužilo zařazení sboru ruského autora nebo sbor v ruském jazyce.*“ In *Pěvecký sbor Smetana Frýdek-Místek, 130 let pěvecké činnosti, 80 let trvání sboru*. Výroční publikace. 1995, s. 6.

aktivitu. Zlom nastal roku 1970, kdy se vedení ujímá člen PSMU František Klus. Právě za jeho působení dospěl pěvecký sbor Smetana ke svému uměleckému vrcholu. „*Sbor poznal, že v jeho čele stojí vynikající odborník a muzikant a zcela se oddal jeho vedení, což se projevilo tím, že se PS Smetana dostal na nejvyšší interpretační i uměleckou úroveň ve své historii.*“¹⁰⁶ V sedmdesátých letech sbor navázal spolupráci s polským souborem Jagellonské univerzity a v Polsku odehrál ansámbl také několik vystoupení. Krom mnoha koncertů a doprovodných produkcí se PS Smetana objevil také v televizním vysílání pořadu *Neděle v klubu*, nahrával písně pro rozhlasová vysílání a účastnil se mnoha pěveckých festivalů.¹⁰⁷ František Klus setrval v pozici dirigenta celých dvanáct let. Roku 1982 na jeho úspěšnou činnost navázal Pavel Škeřík, jenž vedl sbor až do roku 1992. Nadále se dařilo držet vysokou úroveň sboru, ovšem s koncem osmdesátých let přišel problém související s nedostatečnou generační obměnou členů. V následujících letech se za dirigentským pultem vystřídali Věra Klímová (1992-1993), Radim Hořínek (1993-1995) a Hana Olková (1995 – dosud). Generační krize byla do jisté míry vyřešena roku 1995 sloučením mužského pěveckého sboru Smetana, chrámového sboru Frýdek-Místek a přijetím několika členek pěveckého sboru Martinů, což mělo za následek vznik smíšeného pěveckého sboru Smetana Frýdek-Místek, jenž je činný dodnes.

¹⁰⁶ *Pěvecký sbor Smetana Frýdek-Místek, 130 let pěvecké činnosti, 80 let trvání sboru.* Výroční publikace. 1995, s. 3.

¹⁰⁷ *Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení.* kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980, s. 18.

4. 1. 2 Ženský pěvecký sbor Martinů¹⁰⁸

Sborová činnost má ve Frýdku-Místku velmi dlouhou historii, a to nejen díky pěveckému sboru Smetana. I při tomto spolku, jež se proslavil zejména svým mužským sborem, existovala část s obsazením ryze ženských hlasů. Po druhé světové válce se ovšem počet členek snižoval a došlo k dočasnému zániku této složky. Obdobná situace trvala až do roku 1962, kdy ve městě vznikl samostatný ženský pěvecký sbor. Podobně jako Smetana nově vzniklé těleso působilo při Sdruženém klubu pracujících ROH Slezan. „*Jako každý začínající sbor, tak i tento musí překonávat počáteční obtíže s obsazením členské základny, funkce dirigenta, hledáním vhodného repertoáru a dalšími specifickými problémy.*“¹⁰⁹ Zvláště počet členek a obsazení dirigentského postu byly v počátcích sboru zásadními problémy.

Etablující se soubor však nenesl v této době jméno Bohuslava Martinů (nicméně pro potřeby této práce a pro obsahovou přehlednost bude užíván název Ženský pěvecký sbor Martinů). Tento název byl zaveden až o mnoho let později, a sice roku 1977. Ve stanovách nacházíme charakteristiku amatérského ženského pěveckého sboru Martinů (dále také ŽPSM). „*Tento sbor tvoří ženy různého věku, povolání i povahových vlastností, které mají zájem o sborový zpěv a mají pro tuto činnost hlasové, hudební a povahové dispozice.*“¹¹⁰ V období, jež je v rámci této práce sledováno, nevyvíjel ženský pěvecký sbor význačnou činnost. Byla to doba ustavování nového pěveckého tělesa, jež mělo nejasnou budoucnost. Nicméně přes všechny peripetie se členkám a vedoucím sboru podařilo zachovat kontinuitu. Pokud se zaměříme na dirigenty, kteří vedli sbor v jeho počátcích, prvním z nich byl učitel hudební výchovy Jaromír Jurenka, jeden ze zakladatelů sboru. Za jeho vedení se členská

¹⁰⁸ O pěveckém sboru Martinů z Frýdku-Místku byla napsána na Katedře hudební výchovy Pedagogické fakulty Ostravské univerzity diplomová práce. Autorkou textu je Markéta Sysalová, jež ve své práci mapuje dosavadní historii a činnost Ženského pěveckého sboru Martinů. Jedná se o slušnou práci kompilačního charakteru. Při psaní textu autorka využila dostupných zdrojů, rozhovorů s žijícími dirigenty a členkami sboru-pamětníci. Pokud ovšem přihlédneme k seznamu pramenů a literatury, shledáme jej velmi strohým. Autorka se také nijak zvlášť nesnaží o zhodnocení dosavadní činnosti sboru, pokud ano, hodnotí jej bez výhrad kladně, což vzhledem k různorodému a občas problematickému vývoji, nepokládáme za zcela objektivní a korektní. Navíc je text psán mírně „beletristicky“, a mnohdy tak nepřipomíná odborný styl. Poměrně stručně je propracována historie sboru. Na druhou stranu autorka detailně rozpracovala seznam vystoupení, což vyžadovalo důkladnou heuristickou činnost, práci s kronikami, atp. Celkově tak můžeme text zhodnotit jako průměrný. SYBALOVÁ, Markéta. *Ženský pěvecký sbor Bohuslava Martinů Frýdek-Místek*. Diplomová práce. Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava, 1998.

¹⁰⁹ *Almanach k 20. výročí Ženského pěveckého sboru Martinů*, 1982, nečisl. In SOkA Frýdek-Místek, knihovna.

¹¹⁰ Stanovy bohužel nejsou datovány, nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o „*Stanovy ženského sboru Bohuslava Martinů*“, je zřejmé, že jejich vznik můžeme položit až za rok 1977. Původní stanovy (pokud byly sepsány) se nedochovaly, nicméně předpokládáme, že poslání a charakteristika sboru původního a současného jsou obdobné. In Archiv Ženského pěveckého sboru Martinů.

základna Martinů skládala asi z dvaceti žen. Jeho dirigentská činnost byla přerušena roku 1965, kdy Jurenka nečekaně zemřel. Sbor se tak potýkal s náhlou ztrátou sbormistra, nicméně brzy se funkce ujal člen a někdejší dirigent mužského pěveckého sboru Smetana Alois Žert. Ten stál v čele tělesa pouhou jednu sezónu, což bylo opět způsobeno náhlými zdravotními problémy, jimž zanedlouho podlehl. Přesto měl i díky zkušenostem z pěveckého sboru Smetana pozitivní vliv na vývoj ženského tělesa. „*Nemálo přispěl k uměleckému růstu ženského pěveckého sboru, přestože jej řídil pouze jednu pěveckou sezónu. Za povšimnutí stojí premiérové uvedení kantáty A. Tučapského „Chlapec a hvězdy“ s orchestrálním doprovodem.*“¹¹¹ Ač námi sledované období, tedy od roku 1962, kdy byl sbor založen, do roku 1968, je poměrně krátké, vystřídal se na místě dirigenta pět osobností. Krátce se na vedoucím postu objevil Čeněk Gardelka, který ale není uváděn v pravidelných jubilejních almanaších.¹¹² Ani v kronikách nenalezneme zmínky o Gardelkovi, pravděpodobně proto, že se účastnil pouze několika zkoušek a jeho působení mělo pouze přechodný ráz. Čtvrtým v řadě byl Jaroslav Helštýn, který měl sbor na starost necelé dvě sezóny – od září 1966 do března 1968 a jež měl zkušenosti s vedením dětského sboru. „*Během dvou let obohatil repertoár především o melodie lidových písní a sborů pro mládež, které na koncertech zazněly několikrát i za spoluúčinkování PS Smetana.*“¹¹³ Nicméně z důvodu změny místa působení Jaroslava Helštýna bylo na jaře 1968 nutné hledat nového člověka. Stal se jím student ostravské konzervatoře a budoucí absolvent Janáčkovy akademie múzických umění v Brně Ivan Obračaj. Obračaj byl prvním dirigentem, který setrval ve vedení sboru delší dobu, a mohl tak naplno a systematicky rozvíjet repertoár a zlepšit celkovou úroveň vystoupení.

Založení amatérského uměleckého tělesa je vždy úctyhodným činem, jenž však s sebou často nese zejména v počátcích těchto aktivit mnoho problémů. Ženský pěvecký sbor ve Frýdku-Místku (později Ženský pěvecký sbor Bohuslava Martinů) nebyl výjimkou. V námi sledovaném období, tedy mezi lety 1962 a 1968, se soubor potýkal s organizačními problémy, obsazením členské základny, dirigentského postu atp. Nevyvíjel v této době zvláštní uměleckou činnost, nicméně lepší a umělecky vyzrálější léta měla teprve přijít. Stalo se tak zejména s příchodem dvou dirigentů – Jaromíra Javůrka roku 1976 a jeho následovníka Milana Báchorka, jenž do funkce nastoupil roku 1992. Zvláště v době působení těchto dvou

¹¹¹ *Almanach k 20. výročí Ženského pěveckého sboru Martinů.* 1982, nečisl. In SOkA Frýdek-Místek, knihovna.

¹¹² Dočteme se o něm ale v diplomové práci o sboru Martinů, jež také čerpala z rozhovorů s pamětnicemi – zpěvačkami. Bohužel v dnešní době již žádní ze zakládajících členek ve sboru nepůsobí. SYSALOVÁ, Markéta. *Ženský pěvecký sbor Bohuslava Martinů Frýdek-Místek.* Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava, 1998, s. 8.

¹¹³ *Almanach k 20. výročí Ženského pěveckého sboru Martinů.* 1982, nečisl. In SOkA Frýdek-Místek, knihovna.

osobností frýdecko-místeckého a také ostravského hudebního života dosáhl sbor Martinů nejvyšší interpretační a kvalitativní úrovně. Zvláště v sedmdesátých a osmdesátých letech obohacoval hudební dění ve městě Frýdek-Místek svými pravidelnými koncerty, účastnil se pěveckých soutěží a také mnoha zahraničních zájezdů.

Pokud se zaměříme na skladby prováděné sborem Martinů, v zakládajícím období se jednalo zejména o sborové kusy českých skladatelů, jež tvořily jádro repertoáru každého pěveckého sboru – sbory Antonína Dvořáka, Leoše Janáčka, Josefa Bohuslava Foerster, Bohuslava Martinů¹¹⁴ a dalších. Seznam nastudovaných skladeb se začal rozšiřovat až s nástupem Obračajovým, Javůrkovým a později Báchorkovým, za jejichž působení byly zařazovány sbory soudobých skladatelů či díla barokních autorů atp.

Počet provedených vystoupení v časovém rozmezí 1962-1968 je velmi nízký. Jednalo se zvláště o koncerty při příležitostech nejruznějších celostátní oslav – osvobození, zakončení měsíce československo-sovětského přátelství atp. Z prvních třech let působení sboru není doložena žádná koncertní činnost. Čistě umělecké vystoupení proběhlo poprvé roku 1965 v Národním domě v Místku, jež se uskutečnilo v rámci patnáctého výročí ZK Slezan ještě pod názvem Ženský sbor Smetana. Podobný stav nedostatku vystoupení, jehož důvodem byla teprve ustavující se členská základna sboru a častá změna dirigentů, trval až do příchodu Ivana Obračaje. Výrazně se pak počet veřejných vystoupení začal zvyšovat od roku 1973 a později také s příchodem Jaromíra Javůrka.

Ženský pěvecký sbor Martinů je od roku 1962 nedílnou součástí frýdecko-místecké interpretační hudební scény, nicméně v počátcích jeho činnosti se, jak už to u amatérských těles bývá, jednalo o soubor skládající se z ryzích nadšenců, kterým zpočátku chyběl správný impuls k dosažení určité umělecké úrovně. Ten však přišel o mnoho let později spolu s Jaromírem Javůrkem, dlouholetým dirigentem sboru, a po revoluci také s Milanem Báchorkem. Pod vedením těchto osobností se sbor vypracoval na slušnou interpretační úroveň, rozšířil a stabilizoval se počet členek. Také proto existuje Ženský pěvecký sbor Martinů dodnes. V současnosti vede sbor mladý začínající dirigent Ondřej Pastrňák.

¹¹⁴ V pozdějších letech měl sbor ve svém repertoáru celé skladatelovo dílo určené ženskému pěveckému sboru.

4. 1. 3 Městský symfonický orchestr¹¹⁵

Na území Frýdku-Místku působily řadu let dva amatérské symfonické orchestry, což bylo vzhledem k počtu obyvatel poměrně ojedinělým jevem. Stejně jako další hudební tělesa náležely i symfonické ansámby k závodním klubům (později sdruženým klubům pracujících ROH), z čehož plynuly kromě jistého finančního zajištění také výhody stálého reprezentativního domácího sálu. Z kroniky Městského symfonického orchestru se dozvídáme, že první veřejné vystoupení vznikajícího tělesa se odehrálo v listopadu roku 1958 v sále Závodního klubu Slezan (Národním domě) v rámci učitelského koncertu hudební školy.¹¹⁶ Dirigentského místa se ujal Jaroslav Vostradovský, někdejší ředitel místecké hudební školy a bývalý vojenský hudebník, jenž se zasloužil o rozšíření oborů na místní hudební škole o hru na dechové nástroje. Nejednalo se ovšem o koncert plně obsazeného symfonického orchestru. Při této příležitosti se představila smyčcová sekce, jež přednesla Mozartovu *Malou noční hudbu*. Ačkoli obsazení nebylo kompletní, jednalo se již tehdy o počátek organizované symfonické činnosti ve městě v poválečném období. „*Toto amatérské hudební těleso vzniklo z iniciativy učitelů místní hudební školy na podzim roku 1958, aby po dobu prvních čtyř let existence provozovalo svou činnost pod názvem Symfonický orchestr při hudební škole ve Frýdku-Místku a později neslo název Městský symfonický orchestr ve Frýdku-Místku.*“¹¹⁷ Po první veřejné produkci se do orchestru přidávali další hudebníci a ansámbl se tak mohl pustit do nastudování symfonických děl. Následujícího roku, 3. května 1959, tak mohl zařadit do programu dvě skladby Bedřicha Smetany – předehru k opeře *Libuše* a symfonickou báseň *Vyšehrad*. Nejednalo se ovšem o samostatný koncert nového orchestru, ale o vystoupení při hudební škole v Místku, na němž účinkovali i další umělci. Můžeme tedy říci, že bohaté frýdecko-místecké hudební dění se odehrávalo zejména díky spolupráci jednotlivých

¹¹⁵ Problematiku symfonického orchestru rozpracovávají ve svých pracích Markéta Klimánková a Jitka Knyblová. Detailně se obě autorky zabývají pouze Symfonickým orchestrem Válcoven plechu, další ze dvou orchestrů, tedy Městský symfonický orchestr, je pouze zmíněn. Důvod je pravděpodobně ten, že Válcovenský symfonický orchestr má delší historii a je činný i v současnosti. , KNYBLOVÁ, Jitka. *Čtyřicet let symfonického orchestru Frýdek-Místek*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2004., KLIMÁNKOVÁ, Markéta. *Symfonický orchestr Frýdek-Místek*. Bakalářská práce. Janáčkova akademie múzických umění, Brno, 2007.

¹¹⁶ Fond Městský symfonický orchestr se nachází ve Státním okresním archivu Frýdek-Místek. Jedná se ale o nezpracovaný materiál, který není dostupný veřejnosti. Pro potřeby této práce byl ale ředitelem archivu zpřístupněn. Jedná se o materiály hodnotné. Fond obsahuje kroniku, seznam repertoáru a kompletní seznamy provedených koncertů s datací, soupisem skladeb, dirigentem, mnohdy i obsazením. In SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

¹¹⁷ *Kronika Městského symfonického orchestru*. In SOKA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

kulturních institucí. Obdobný koncert jako na jaře, proběhl také v prosinci téhož roku. Orchester se opět ujal zahajovací a závěrečné skladby. Tentokrát bylo na programu Čajkovského *Italské capriccio* a Fibichova selanka *V podvečer*. Nicméně z dochovaného záznamu o vystoupení vyplývá, že úroveň tohoto vystoupení byla nevalná, neboť „*dirigent zřejmě při výběru skladeb přecenil možnosti orchestru*.“¹¹⁸ Účast na koncertech hudební školy byla pravidelně poměrně vysoká a pohybovala se okolo 200–300 návštěvníků. V následujících letech se počet koncertů zvyšoval. Orchester začal pravidelně vystupovat na oslavách státních výročí a při dalších slavnostních příležitostech. Roku 1960 těleso vystoupilo na pěti akcích. První z nich se uskutečnila u příležitosti oslav Vítězného února a proběhla tohoto měsíce za účasti funkcionářů, ale i dalších frýdecko-místeckých občanů. V této době se repertoár rozrostl o Dvořákovy *Slovanské tance* a další orchestrální díla z pera Bedřicha Smetany. Další odehrané vystoupení proběhlo u příležitosti 90. výročí narození V. I. Lenina. V květnu byl opět realizován koncert hudební školy tentokrát věnovaný 15. výročí osvobození vlasti. Na programu je uvedeno, že počet účinkujících členů orchestru dosáhl padesáti hráčů. Dne 18. května 1960 následoval koncert komorního charakteru, jenž byl ale podle dochovaných materiálů nezdařený. Smyčcový orchestr uvedl *Divertimento pro sólové housle, klavír a komorní orchestr* slovenského skladatele 20. století Michala Vilce.¹¹⁹ V rámci slavnostního zasedání Městského národního výboru vystoupilo těleso v listopadu 1960. Na akcích podobného charakteru byly často uváděny skladby českých hudebních skladatelů a pravidelně také Fadrhonsova *Směs písní SSSR*.

Dosud orchestr vystupoval kromě koncertu ve frýdecké sokolovně jen na domácím pódiu Velkého sálu Závodního klubu Slezan (Národní dům). Nejinak tomu bylo v případě prvního koncertu roku 1961, kdy proběhla současně dvě vystoupení – výchovné a následně hlavní. V tento den spolu s Městským symfonickým orchestrem vystoupil přední český violoncellista Pravoslav Sádlo. Na programu byl Griegův *Holdovací pochod*, Dvořákův *Koncert pro violoncello h moll*, Schubertova *VIII. symfonie h moll „Nedokončená“* a Smetanova symfonická báseň *Z českých luhů a hájů*. Jednalo se o první samostatný celovečerní koncert tohoto tělesa. Celkově orchestr odehrál roku 1961 šest koncertů. Z významnějších stojí za zmínku druhý samostatný koncert, který se konal 18. října.

¹¹⁸ *Kronika Městského symfonického orchestru*. In SOkA Frýdek-Místek., fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

¹¹⁹ Z programu večera se také dozvídáme, že byl kromě jiného uveden také Kabalevského *Koncert C dur* v podání jedenadvacetiletého Evžena Zámečnicka. In *Kronika Městského symfonického orchestru*, SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

Z dosavadního repertoáru je poměrně čitelné, že dirigentem ansámblu byl bývalý vojenský muzikant, neboť kromě jiných se na seznamu skladatelů objevoval Julius Fučík, taktéž dirigent vojenských hudeb. Nezřídka také proběhlo vystoupení komorního smyčcového orchestru složeného z členů symfonického orchestru. Dne 28. října při příležitosti oslav Petra Bezruče přednesl Dvořákův *Smyčcový kvartet F dur*. Toho roku vystoupilo celé těleso poprvé i mimo hranice města Frýdku-Místek, a sice v nedalekých Palkovicích.

Během následujícího roku 1962 se v orchestru událo mnoho změn. Tento rok byl pro těleso zlomový a do jisté míry také kritický. Na jaře se ovšem hudebníkům podařilo odehrát poměrně dost koncertů. První z nich se konal 21. března u příležitosti soutěžního vystoupení hudebních souborů, kde symfonický orchestr provedl Beethovenovu *Symfonii č. 5 c moll*. Následně se během března také na akcích různého typu několikrát představilo komorní těleso sestavené z členů symfonického orchestru, smyčcový kvartet. Ansámbl opět překročil hranice města, když zahrál na festivalu hudebních škol v Třinci. Vynechán nebyl ani již tradiční samostatný koncertní večer. Tyto akce probíhaly každoročně na jaře a na podzim. Na jarním vystoupení byly předneseny skladby Petra Iljiče Čajkovského, Fryderika Chopina a Ludwiga van Beethovena. Spolu s orchestrem tentokrát účinkovala i sólistka, studentka pražské akademie a absolventka místecké hudební školy, klavíristka Marta Hrtoňová. Spolupráce s bývalými žáky místecké základní hudební školy se odehrávala poměrně pravidelně. Po tomto slibném úvodu roku 1962 nastala pro soubor těžká situace, již předznamenal odchod dirigenta Jaroslava Vostradovského, který změnil působiště a stal se vedoucím pobočky hudební školy v nedalekém Paskově, jejíž kmenovým ústavem byla škola ve Vratimově. Na tomto místě setrval Vostradovský až do roku 1980. Symfonický orchestr však od poloviny roku 1962 musel čelit i dalším problémům. Spolu s dirigentem odešlo totiž také několik členů, jež se buď rozhodli skončit zcela, někteří pak přešli do nově vzniklého tělesa – nového symfonického orchestru při Válcovnách plechu. Z kroniky se dozvídáme, že ve druhé polovině roku 1962 byl chod orchestru natolik ochromen, že muselo dojít k dočasnému pozastavení činnosti.¹²⁰ V tomto roce došlo i k další změně organizačního typu. Původní název Symfonický orchestr při hudební škole ve Frýdku-Místku byl změněn na Městský symfonický orchestr. Záštitu nad tělesem nově převzala Městská osvětová beseda.¹²¹ Z dočasné krize se orchestr dostal zvláště díky novému dirigentu Vladimíru

¹²⁰ *Kronika Městského symfonického orchestru*. In SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

¹²¹ *Bulletin ke 25. výročí trvání Městského symfonického orchestru Sdruženého klubu pracujících ROH Slezan ve Frýdku-Místku*. In SOkA Frýdek-Místek, knihovna.

Spěvákovi, který se taktovky ujal na konci roku 1962. Bylo nutné obnovit členskou základnu tělesa, což se poměrně brzy alespoň částečně povedlo. Již v březnu 1963 vystoupil obnovený zatím smyčcový orchestr v rámci vzpomínkového večera na Petra Bezruče na domácí půdě Velkého sálu Závodního klubu Slezan. Plně obsazený symfonický orchestr se následně představil v červnu téhož roku na samostatném koncertu v Místku. Kromě Janáčka, Mozarta, Dvořáka a Smetany byl na programu také Musorgskij. Takto se Městský symfonický orchestr vyrovnal s prvním problematickým obdobím ve svém vývoji a jeho koncertní činnost byla naplno obnovena. Páté výročí od založení tělesa připadlo na podzim roku 1963, avšak z organizačních důvodů byl slavnostní koncert k této příležitosti přeložen na jaro 1964. Jubilejní koncert se konal 18. března 1964 ve Velkém sále Závodního klubu Slezan a program se dočkal nebývalého ohlasu. „*Koncert navštívilo 350 posluchačů. Jestliže se daly vytknout skladbám první poloviny nějaké drobné nepřesnosti, byly skladby druhé poloviny provedeny velmi dobře a zanechaly u posluchačů výborný dojem. Obecenstvo vyžadovalo přidavek, v nouzi nejvyšší byl přidán závěr z předehry Egmont. Byl to skutečně dobrý koncert a znamenal smělé vykročení do další umělecké činnosti tělesa.*“¹²² Přes tento úspěch se Městský symfonický orchestr představil hudebním posluchačům roku 1964 pouze dvakrát. Druhý koncert, jenž opět zaznamenal velmi pozitivní ohlasy, proběhl v rámci Janáčkovy hudebního Lašska, na němž se ansámbl překvapivě objevil poprvé od začátku svého působení. Roku 1965 orchestr čekala oslava dalšího výročí. Tentokrát se ovšem jednalo o výročí města, které slavilo 700 let od svého založení. V rámci tohoto jubilea vystoupil symfonický orchestr opět v místeckém sále. Jednalo se o jedinečný koncert, neboť v programu se objevila skladba místeckého rodáka, trumpetisty, dirigenta a skladatele Miloše Machka s názvem *Oslavná óda*, kterou napsal přímo k oslavě 700. výročí svého rodiště. V rámci koncertní činnosti byla navázána spolupráce také s ženským pěveckým souborem (později Ženským pěveckým sborem Martinů). Společné vystoupení se konalo 3. listopadu 1965 v rámci zahájení Měsíce československo-sovětského přátelství.

Pravidelné jarní koncerty Městského symfonického orchestru byly zařazeny mezi sérii abonentních koncertů Osvětové besedy. Účast na těchto vystoupeních dosahovala mnohdy k počtu 500 návštěvníků. Jarní produkce ale není v kronice hodnocena kladně, neboť byl zvolen poměrně obtížný program – Mozartova *Symfonie C dur „Jupiterská“*, Bachův *Koncert pro klavír a orchestr f moll*, Schubertova *VII. symfonie „Nedokončená“* a Beethovenova

¹²² *Kronika Městského symfonického orchestru Frýdek-Místek*. In SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

předehra *Leonore*. K obtížím při interpretaci ovšem vedly také zcela prozaické důvody: „Provedení Mozartovy symfonie nevyznělo podle našich představ a podle úrovně přípravy. Hlavní příčinu spatřujeme v tom, že orchestr nastoupil na jeviště za uzavřenou oponou, po jejímž otevření došlo k vyrovnání teplot mezi sálem a jevištěm, což způsobilo rozladění nástrojů a tím i intonační handicap.“¹²³ V tomto roce proběhla také první zahraniční produkce. Na podzim byl orchestr pozván do sousedního Polska. Zásahu na tomto zájezdu měl především dirigent Vladimír Spěvák, jenž byl přítelem ředitele hutnického podniku v Katovicích Jana Stoklosy, který stál za pozváním frýdecko-místeckého tělesa. Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek zde vystoupil v rámci oslav tisíciletého výročí založení polského státu. Během tohoto zahraničního pobytu hostoval v ansámblu také Miloš Machek, který se ujal druhých houslí. O vystoupení v Polsku informovaly i okresní noviny *Vpřed*. V článku s názvem *Poprvé v zahraničí* je popisován úspěch, jež sklídili hráči zejména po provedení skladby Miloše Machka *Oslavná óda*.¹²⁴ Pro podzimní představení byl zvolen výběr z děl Antonína Dvořáka, neboť hudební svět slavil 125. výročí skladatelova narození. Během této produkce nastaly určité problémy v obsazení, neboť jeden hráč prvních houslí se během zájezdu do Polska zranil, nemohl tak po nějakou dobu vystupovat a deficit hudebníků nastal i u dalších nástrojových skupin. Důvody bohužel nejsou známy. Nicméně při následujících akcích již nejsou zaznamenány žádné kapacitní problémy.

V dubnu 1967 proběhl pravidelný jarní koncert, pro který byl dirigentem zvolen program složený ze skladatelů starší hudby – Mozarta, Voříška a Mendelssohna-Bartholdyho. Druhé vystoupení kompletně obsazeného tělesa se konalo až v prosinci při oslavách 50. výročí VŘSR. Počátek posledního námi sledovaného roku dle dochovaných záznamů nebyl pro Městský symfonický orchestr příznivý. Jednak mnoho hudebníků postihla chřipková epidemie, z důvodu které musela být zrušena opětovná návštěva Polska. „Konečně vlastní koncert dne 30. 5. 1968 přes atraktivní program byl velmi málo navštíven. Období politického kvasu jara 1968 zanechalo své stopy v nezájmu o kulturu.“¹²⁵ Toho roku oslavilo frýdecko- místecké symfonické těleso desáté výročí svého založení. Při této příležitosti byl naplánován slavnostní koncert, jenž se měl uskutečnit nakonec až na jaře roku 1969,¹²⁶ neboť

¹²³ *Kronika Městského symfonického orchestru Frýdek-Místek*. In SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek..

¹²⁴ *Vpřed*, roč. VIII, č. 46, 18. listopadu 1966.

¹²⁵ *Kronika Městského symfonického orchestru Frýdek-Místek*. In SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

¹²⁶ Slavnostní koncert však nakonec nebyl uskutečněn vůbec, neboť v květnu byl kulturním odborem ONV naplánován festival amatérských symfonických orchestrů.

na dobu oslav založení připadlo jiné výročí, a sice padesáté výročí založení Československé republiky. Proto bylo rozhodnuto uspořádat koncert k tomuto celostátnímu jubileu přednostně v prosinci. Z repertoáru byla vybrána hudba českých mistrů Dvořáka, Suka a Smetany.

4. 1. 4 Symfonický orchestr Domu kultury ROH Válcoven plechu¹²⁷

Kromě Městského symfonického orchestru při Závodním klubu ROH Slezan, existoval ve městě mladší Symfonický orchestr Válcoven plechu. Jeho vznik klademe do roku 1962, nicméně kořeny symfonické činnosti ve frýdecké části města nalézáme o několik let dřív. Již na počátku padesátých let působili na frýdecké základní škole *Pod Sovou* kantoři, z nichž většina ovládala hru na hudební nástroj, a tak se začali scházet za účelem provozování hudby. Škola *Pod Sovou* byla proslulá i dalšími hudebními aktivitami – při škole působil žakovský orchestr a pěvecký sbor. Z učitelů a přátel školy následně vzniklo těleso s názvem Orchesterální sdružení při jedenáctileté střední škole ve Frýdku.¹²⁸ Do čela nově vzniklého souboru se postavil ředitel školy Albín Lehar. Jednalo se o těleso komorního obsazení, jež fungovalo v poměrně skromných poměrech, nicméně pravidelně zkoušelo a koncertovalo, zejména v sálu frýdecké sokolovny, jenž byl jedním ze dvou reprezentativních prostor ve městě sloužící k pořádání kulturních akcí.¹²⁹ Již v této době se ale objevovaly myšlenky pro zřízení symfonického tělesa s plným nástrojovým obsazením, což se roku 1962 s účastí hudebníků Orchesterálního sdružení,¹³⁰ Dechového orchestru Válcoven plechu a dalších hudebních nadšenců povedlo.

Vznik symfonického orchestru byl spjat také s nově otevřeným válcovenským Domem kultury, jenž se po několika zkouškách v prostředí lískoveckého učiliště stal domácím stánkem nového souboru.¹³¹ V čerstvě otevřeném Domě kultury se také konal první koncert Symfonického orchestru Domu kultury ROH Válcoven plechu, a sice dne 11. června 1962. Taktovky se ujal po Albínu Leharovi, jenž počátkem roku 1962 odešel do penze, Jan Vašek. Tento povoláním konstruktér byl zajímavou osobností frýdecko-místecké hudební kultury.

¹²⁷ Jak již bylo zmíněno, Symfonickému orchestru Válcoven plechu (později Symfonického orchestru Frýdek-Místek) se věnuje diplomová práce Jitky Knyblové, KNYBLOVÁ, Jitka. *Čtyřicet let symfonického orchestru Frýdek-Místek*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2004, s. Práce má dobrou úroveň, je v ní poměrně detailně rozebrána historie a činnost tohoto tělesa. Autorka pracovala s dostupnými prameny a literaturou, taktéž se setkala s některými dirigenty orchestru. Proto pro tuto práci není relevantní zabývat se znovu touto problematikou. Zaměříme se na detaily, jež v práci Jitky Knyblové nebyly zmíněny, příp. se budeme důkladněji zabývat námi postihnutým obdobím. Pro celistvost textu ovšem i stručně shrneme již získané poznatky.

¹²⁸ VÁCLAVÍK, Jaromír. *Preludium a fuga*. In *Almanach ke 40. výročí založení Symfonického orchestru Frýdek-Místek*, 2002.

¹²⁹ Druhým kulturním stánkem byl Národní (později Osvětový) dům v Místku.

¹³⁰ Seznam koncertů Orchesterálního sdružení a dochované zmínky o jeho činnosti nalezneme taktéž v práci Jitky Knyblové. KNYBLOVÁ, Jitka. *Čtyřicet let symfonického orchestru Frýdek-Místek*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2004.

¹³¹ Lískovec je jednou z městských částí Frýdku-Místku.

V dospělosti studoval dirigování na ostravské lidové konzervatoři, byl skvělým houslistou a zaníceným posluchačem a propagátorem vážné hudby. Jan Vašek setrval na postu dirigenta a uměleckého vedoucího celých devět let, tedy do roku 1971. V těchto počátcích tvořily repertoár tělesa především skladby českých hudebních skladatelů Smetany a Dvořáka, ze světových autorů bylo uváděno například dílo Beethovenovo. Jednalo se zvláště o kompozice odpovídající možnostem amatérského hudebního tělesa a zároveň do určité míry populární mezi příznivci vážné hudby. Další koncert na sebe nenechal dlouho čekat. Konal se již v listopadu 1962, kdy byl uveden obdobný program jako na koncertě letním, rozšířen ovšem o díla ruských skladatelů Musorgského a Borodina a také soudobého skladatele Karla „Harryho“ Macourka. Budoucí dirigent orchestru Jaromír Václavík shrnul program dvou prvních koncertů takto: „*Dramaturgie prvních dvou koncertů symbolicky předurčila, jakým směrem bude zaměřena další činnost orchestru: Studovat a uvádět díla českých a světových autorů různých období na principu technické přístupnosti amatérským možnostem a posluchačské přitažlivosti.*“¹³² Počátky činnosti nově vzniklého tělesa byly usnadněny tím, že finanční zajištění poskytoval podnik Válcovny plechu. Jeho symfonický orchestr se tak stal určitou protiváhou a do jisté míry také konkurentem místeckého Městského symfonického orchestru. Během historie vzniklo také několik otevřených sporů mezi těmito dvěma tělesy. Zároveň si ovšem musíme uvědomit, že se jednalo o město střední velikosti, které mělo najednou dva velké symfonické orchestry, a proto se nezdálo, že hráči působili zároveň v obou z nich.¹³³

Zejména v počátcích byla koncertní aktivita symfonického tělesa spjata s domácím prostředím válcovenského Domu kultury. Vystupování mimo Frýdek-Místek bylo však započato krátce po zahájení činnosti koncertem v nedaleké Bašce ku příležitosti oslav 28. října roku 1962. Právě do okolních měst a vesnic zajížděl nově vzniklý orchestr nejčastěji. Pravidelně se stejně jako u slezanského orchestru konaly jarní koncerty v Domě kultury ROH Válcoven plechu, jež se uskutečňovaly většinou na počátku měsíce května, později se konala také tradiční podzimní vystoupení.¹³⁴ Nedílnou součástí činnosti orchestru byly také pravidelné výchovné koncerty pořádány pro žáky a studenty frýdecko-místeckých škol. Tato

¹³² VÁCLAVÍK, Jaromír. *Preludium a fuga*. In Almanach ke 40. výročí založení Symfonického orchestru Frýdek-Místek, 2002.

¹³³ Když porovnáme složení Městského symfonického orchestru a Symfonického orchestru Válcoven plechu na jaře roku 1962 zjistíme, že téměř deset hráčů figuruje současně na obou seznamech instrumentalistů. Zvláště violoncellová sekce působila téměř kompletně v obou tělesech zároveň.

¹³⁴ Detailní soupis všech koncertů nalezneme v práci Jitky Knyblové. KNYBLOVÁ, Jitka. *Čtyřicet let symfonického orchestru Frýdek-Místek*. Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra hudební výchovy. Olomouc, 2004.

skutečnost přirozeně vyplývá již z původního složení tělesa, kdy prvními členy byli zejména pedagogové, a Orchesterální sdružení, ze kterého se Symfonický orchestr vyvinul, působilo při jedenáctileté frýdecké škole *Pod Sovou*.

Ve sledovaném období tedy v tomto případě mezi červnem 1962, kdy orchestr vznikl, a koncem roku 1968 odehrálo těleso či některá z jeho částí celkem třicet koncertů.¹³⁵ Zajímavé je, že oproti Městskému symfonickému orchestru Závodního klubu ROH Slezan, neúčinkoval válcovenský orchestr převážně na politických či výročních akcích. Naopak u něj převládaly samostatné koncerty v Domu kultury Válcoven plechu. Často byla při těchto produkcích navázána spolupráce s Lašským pěveckým souborem z nedaleké Bašky. Dá se říct, že se jednalo o spřátelený soubor, neboť při Osvětové besedě v Bašce byly také pravidelně pořádány koncerty Symfonického orchestru. Za zmínku také stojí fakt, že v období mezi lety 1962-1968 frýdecké těleso ani jedenkrát nevystoupilo na festivalu Janáčkovo hudební Lašsko. Důvod spatřujeme v tom, že u založení janáčkovských oslav stáli mimo jiné členové pěveckého sboru Smetana a další kulturní představitelé spojení s Národním domem v Místku, respektive se Závodním klubem n. p. Slezan. Právě v Národním (později Osvětovém) domě se konala velká část produkcí organizovaných v rámci Janáčkova hudebního Lašska.

Zaměříme-li se na repertoár orchestru, zvláště v počátcích činnosti byly hrány skladby českých skladatelů Dvořáka, Smetany, Blodka a Fibicha. Zajímavé je, že Janáček z počátku studován nebyl, pravděpodobně pro technickou náročnost. Ze zahraničních komponistů pak byli pravidelně zařazováni vídeňští klasikové J. Haydn, W. A. Mozart, L. van Beethoven, ale také jejich předchůdce Ch. W. Gluck. Právě tvorba vrcholných českých skladatelů a vídeňských klasiků tvořila zejména v zakládajícím období jádro repertoáru symfonického tělesa, což vyplývalo zejména ze zaměření dirigenta Jana Vaška na klasicistní hudbu. S orchestrem vystoupili v průběhu let i mnozí sólisté, kromě členů samotného tělesa to byli např. violoncellista a hudební pedagog Bohuš Heran.¹³⁶ Již na konci šedesátých let několikrát zastupoval Jana Vaška na dirigentském postu Jaromír Václavík, někdejší houslista Janáčkovy filharmonie Ostrava, hráč, sólista a pozdější dirigent válcovenského Symfonického orchestru. Během působení Jaromíra Václavíka, jenž stál v čele souboru od roku 1971 až do roku 2002, se orchestr vyprofiloval v jedno z nejúspěšnějších amatérských těles v republice.¹³⁷ Také díky

¹³⁵ Mnohdy se stávalo, že se např. výchovných koncertů ujala jen smyčcová či dechová sekce atp.

¹³⁶ Koncert s názvem *Hudba starých mistrů* se konal v Domu kultury Válcoven plechu ve Frýdku. Na programu byl Johann Sebastian Bach a jeho *Air z III. Orchesterální suity*, Fialův *Koncert D dur pro violoncello a orchestr*, Haydnova *Symfonie č. 45 fis moll* a Mozartova předehra k opeře *Figarova svatba*.

¹³⁷ Roku 1983 přizval Jaromír Václavík ke spolupráci Jaromíra Javůrka, jenž byl již vedoucím frýdecko-místeckého ženského sboru Bohuslava Martinů.

němu pokračovala činnost orchestru i po revoluci a pod názvem Společnost pro symfonickou a komorní hudbu ve Frýdku-Místku funguje dodnes.

Pokud přikročíme k jisté konfrontaci obou symfonických orchestrů, můžeme konstatovat, že obě tělesa se skládala z amatérských hráčů, nejčastěji kantorů, ale i z osob s jiným povoláním. Mnoho členů pracovalo v závodech, při kterých byly orchestry zřízeny, tedy v textilní továrně Slezan či v železářských Válcovnách plechů. Každý z těchto podniků měl svůj závodní klub, při němž bylo sdruženo mnoho kroužků a souborů. Městský symfonický orchestr měl do jisté míry lepší výchozí postavení, neboť v době jeho vzniku roku 1958 již dávno existoval Národní dům, jehož sál se stal reprezentativním prostředím pro pořádání koncertů, ale také zkoušek nového ansámblu. Při místeckém závodním klubu Slezan existovala také mnohá, již zavedená a dlouhodobě působící tělesa, která brzy navázala spolupráci se symfonickým orchestrem. Jednalo se především o mužský pěvecký sbor Smetana.

Právě absence velkého sálu v městské části Frýdek sehrála roli v jistém zpomalení vývoje válcovenských souborů a těles. Pokud se ve Frýdku konala nějaká kulturní či klubová vystoupení, dělo se tak v prostředí frýdecké sokolovny, což byla ale jen tělocvična s jevištěm, či v nedalekém Sviadnově, kde se v hostinci nacházel poměrně velký sál. Některé akce se také konaly v prostředí závodního hotelu, který byl ale již na konci padesátých let uzavřen. Roku 1962 se však i frýdečtí občané dočkali nového kulturního stánku. V dubnu byl otevřen Dům kultury Válcoven plechu a v červnu zde tak mohl vystoupit nově vzniklý Symfonický orchestr Válcoven plechu.

Členy místeckého orchestru byli především kantoři hudební školy, kteří se sdružili pod dirigentem Jaroslavem Vostradovským, ředitelem školy. Podobně vznikl frýdecký ansámbl, který vzešel taktéž z kantorského Orchesterálního sdružení jedenáctileté školy *Pod Sovou*. Jak již bylo nastíněno, někteří členové působili v obou tělesech najednou. Mezi orchestry vždy panovala určitá rivalita, která občas vyústila v otevřený spor.¹³⁸ Přesto tělesa ve městě koexistovala po celou éru socialistického režimu. V zakládajícím období obou

¹³⁸ Jeden z těchto konfliktů je popsán také v kronice Městského symfonického orchestru: „*Náš orchestr byl v časopisu Valcír napaden, jako bychom měli my podíl na tom, že jejich orchestr nebyl vybrán k účasti na festivalu [Malý festival amatérských festivalů, jež se konal ve Frýdku-Místku na jaře 1969, pozn. autorky]. Ostouzeli nás pěkně, ponechali jsme to bez povšimnutí. Přece však ovlivnili pořadatele, že jejich koncert pořádaný týden před námi byl zařazen jako festivalový, a to bez programových podmínek, jak tomu bylo v našem případě.*“ In *Kronika Městského symfonického orchestru Frýdek-Místek*. In SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek.

orchestrů byla úroveň prováděného repertoáru srovnatelná. Do programů byli zařazováni především čeští skladatelé Dvořák, Smetana, Blodek, Fibich a další, ze světových autorů pak byli nejčastěji uváděni klasikové Beethoven, Mozart, Haydn. Městský symfonický orchestr byl repertoárově od počátku šířeji rozkročen, uváděl častěji ruské autory Čajkovského, Musorgského či Borodina, ale také skladatele období romantismu Chopina či Mendelssohna. Také ve větší míře vystupoval na akcích státního charakteru, nejrůznějších státních oslavách či výročích, a tak zařazoval do programu např. Fadrhonsovy *Písně SSSR* a další.

4. 1. 5 Dechový orchestr Válcoven plechu¹³⁹

Počátky dechové hudby ve městě Frýdek-Místek sahají hluboko do minulosti. Již ve druhé polovině devatenáctého století, roku 1861 byla při Karlově huti (pozdější Železárný Stalingrad, Válcovny plechu) založena závodní hudba. Karlohutní orchestr nejprve nesl název Hasičská hudba. Jednalo se o těleso složené ze zaměstnanců závodu, tedy o těleso čistě amatérské. Za vystoupení ale dostávali příplatek k výplatě, členové si tak mohli hraním něco málo přivydělat. Tento závodní orchestr však nebyl přímým předchůdcem válcovské dechovky, neboť jeho činnost byla ukončena již roku 1904. Těleso bylo obnoveno až roku 1932, kdy se do čela postavil František Pastorek. Již od svých počátků se dechový orchestr těšil velké oblibě. Hrál často na podnikových akcích, ale také při nejrůznějších příležitostech v okolí Frýdku-Místku. Pravidelně se také konaly samostatné koncerty tzv. Platz koncerty, které se staly setkáním velké části frýdecko-místeckých občanů.¹⁴⁰

Po druhé světové válce se taktovky ujal Ladislav Spěvák, jenž zůstal na této pozici do roku 1952. V této době se orchestr potýkal se stejnými problémy jako mnoho dalších. Nejpalčivější záležitostí byl nedostatek členů. Tuto krizi se však podařilo překonat a na počátku padesátých let došlo ke změně názvu na Dechový orchestr Válcoven plechu. Tímto krokem došlo ke sloučení dvou existujících těles – Hasičské hudby a dechové hudby Karla Máchy,¹⁴¹ jež se stala základem nově vznikající válcovské dechovky. Stejně jako u ostatních těles, většinu vystoupení v této době tvořila účast na nejrůznějších politických akcích. Karel Mácha se stal na krátkou dobu vedoucím sloučených orchestrů, po něm nastoupil na tento post jeho bratr Alois. V pramenné publikaci *Historie 20 - Vznik a vývoj závodního klubu ZOH Válcoven plechu*, nalezneme zmínky o tom, že dechový orchestr vyhrál v okresním kole soutěže Lidové umělecké tvořivosti.¹⁴² Mezi lety 1955 a 1965 orchestr často

¹³⁹ Stejně jako o některých dalších tělesech, byla i o Dechovém orchestru Válcoven plechu napsána diplomová práce, a sice Markéta Kredbovou z Pedagogické fakulty Ostravské Univerzity. Bakalářská práce s názvem *Velký dechový orchestr Válcoven plechu a podtitulem 150 let jeho existence* pochází z roku 2013. Práce ovšem nedosahuje vysoké úrovně. S prameny pracuje minimálně, což ovšem nemusí být nutně chyba autorky, neboť v současnosti je archiv dechové hudby neucelený a skládá se v převážné části z notových partitur. Nicméně i literatura je použita ve velmi malé míře. KREDBOVÁ, Markéta. *Velký dechový orchestr Válcoven plechu – 150 let jeho existence*. Bakalářská práce. Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. Ostrava, 2013.

¹⁴⁰ In *Velký dechový orchestr Válcoven plechu*. [online] Frýdek-Místek. (Copyright © 2010 Frýdek-Místek). Dostupné z: <http://www.frydek-mistek.cz/cz/o-meste/kultura/081291-velky-dechovy-orchestr-valcovny-plechu.html>

¹⁴¹ ZÁVODNÍK, Josef. *Historie dechové hudby*. In Archiv Velkého dechového orchestru Válcoven plechu.

¹⁴² In TESAR, Vladimír. *Historie 20 – Vznik a vývoj závodního klubu ROH*. Moravskoslezská družstevní redakce a tiskárna, Ostrava, 1969, s. 10.

hrál v ostravském rozhlasovém studiu. Bohužel není dochován repertoár orchestru z vymezeného období, proto nejsme schopni posoudit jeho úroveň. V pozdějších letech se však Dechový orchestr Válcoven plechu vypracoval v kvalitní amatérské těleso, a to zvláště pod vedením Zdeňka Michny, Jiřího Pekárka či Jaromíra Václavíka. Ansámbl se v sedmdesátých a osmdesátých letech účastnil mnoha soutěží, přehlídek a festivalů a absolvoval také zahraniční turné po SSSR, NDR, PLR, MLR a NDR.¹⁴³

Dechový orchestr existuje ve Frýdku-Místku i dnes, avšak po roce 1989 podobně jako Symfonický orchestr Válcoven plechu, změnil název na Společnost pro dechovou hudbu Frýdek-Místek. Současným dirigentem tělesa je student Janáčkovy konzervatoře Ostrava Jan Mareš.

¹⁴³ In *Velký dechový orchestr Válcoven plechu*. [online] Frýdek-Místek. (Copyright © 2010 Frýdek-Místek). Dostupné z: <http://www.frydekmostek.cz/cz/o-meste/kultura/081291-velky-dechovy-orchestr-valcovny-plechu.html>

4. 2 HUDEBNĚ-KULTURNÍ INSTITUCE

4. 2. 1 Národní dům v Místku

Historie Národního domu v Místku sahá do konce devatenáctého století. Jeho založení bylo spjato s obrozeneckými snahami o založení českého gymnázia Maticí místeckou.¹⁴⁴ Nová střední škola původně sídlila v prostorách zimní hospodářské školy v Místku. Toto umístění bylo ale jen provizorní a bylo nutné najít pro gymnázium nové působiště. Proto bylo roku 1895 rozhodnuto o výstavbě Národního domu v Místku, ve kterém škola sídlila do roku 1899, kdy došlo k přistavení dalšího traktu včetně velkého sálu. O výstavbu tohoto českého kulturního stánku se zasloužila Matice místecká spolu s Družstvem pro vystavění Národního domu. „*Štěstím pro národní život místecký a pobeskydský vůbec bylo ustavení Družstva Národního domu, které si vzalo za úkol postavit budovu, v níž by se soustřeďoval český lid.*“¹⁴⁵ Od tohoto okamžiku se Národní dům stal plnohodnotným kulturním centrem, ve kterém se odehrávala divadelní představení, koncerty a další společenské akce.¹⁴⁶ Také se stal sídlem mnoha spolků a sdružení. „*V Národním domě nalezly téměř všechny vlastenecké a kulturní spolky své přístřeší. Byly doby, kdy umístěno zde i gymnázium a to hned po dostavení.*“¹⁴⁷ Spolu s příchodem první světové války byl objekt poskytnut pro vojenské účely. Konkrétně se zde nacházel vojenský lazaret. Po první světové válce sloužil Národní dům opět zejména kulturním aktivitám. Své sídlo zde měl také frýdecko-místecký pěvecký spolek Smetana.¹⁴⁸ Za okupace československého území německým vojskem se z Frýdku a Místku stala pohraniční města a český Národní dům byl roku 1942 zabrán wehrmachtem. Dne „*6. března 1942 utrpěl český národní život další ránu v podobě uzavření Národního domu, centra spolkového a kulturního života, jež se proměnilo ve skladiště.*“¹⁴⁹

Období bezprostředně poválečné bylo spjato s mnohými politickými a socioekonomickými změnami. Veškeré dění bylo v nově vzniklém Československu ovlivněno nástupem komunistů k moci. Převrat a s ním spojené perzekuce se nevyhnuly ani

¹⁴⁴ Matice místecká byla institucí, jež podporovala vznik českých škol a významně se podílela na rozvoji českého kulturního života. Její založení se datuje do roku 1895.

¹⁴⁵ SOaK Frýdek-Místek, Národní dům, rukopis R 31, přír. č. 31.

¹⁴⁶ RUMIAN, Jan. *Sto let Národního domu v Místku*. Frýdek-Místek, 1996, s. 15.

¹⁴⁷ SOaK Frýdek-Místek, Národní dům, rukopis R 31, přír. č. 31.

¹⁴⁸ Viz výše.

¹⁴⁹ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 365.

kulturním spolkům a sdružením, jejichž činnost byla omezována či zcela ukončena. Tento osud čekal také Matici místeckou. Národní dům sice nějakou dobu zůstal v původním vlastnictví Družstva pro vystavění Národního domu, nicméně již roku 1953 byl předán Okresnímu národnímu výboru, přesněji Okresnímu domu osvěty. S tímto krokem přišel i konec Družstva pro vystavění Národního domu, jenž je zachycen na likvidačním listu, v němž jsou také vysloveny podmínky a také přání účastníků likvidační valné hromady spojené s dalším nakládáním s budovou Národního domu. *„Podepsaní likvidátoři tlumočí přání účastníků likvidační valné hromady, aby orgány státní zprávy, které Národní dům v Místku do vlastnictví čs. státu a do své správy převzaly, aby zůstalo zachováno tradiční určení Národního domu jako střediska společenského a kulturního života v zájmu místeckých pracujících i v zájmu veřejném a aby dům ten byl vždy věnován osvětové a vzdělávací činnosti [...].“*¹⁵⁰ Tato vlastnická změna byla jen jednou z mála, která Národní dům v období mezi lety 1945-1989 potkala. Od padesátých let se do popředí dostaly odborářské kulturní instituce při podnicích. Již v roce 1957 se stává sídlem závodního klubu průmyslového textilního podniku Slezan.¹⁵¹ *„Závodní klub fakticky nepřevzal celý Národní dům. Některé místnosti jsou i později využívány Okresním domem osvěty a v budově dále pracuje knihovna.“*¹⁵² Převzetí Národního domu závodním klubem sebou neslo také mnoho pozitivních důsledků. Byla uskutečněna oprava budovy a v prostorách bylo umožněno působení mnoha kroužků – hudebnímu, fotografickému, přednáškovému atd. S institucí Národního domu jsou v tomto období i nadále spojeny také významné soubory, ať už pěvecký sbor Smetana působící při ROH Slezan, či folklórní soubor Ostravica.

Národní dům byl až do roku 1962, kdy byl ve Frýdku otevřen Dům kultury Válcoven plechu, jediným reprezentativním sálem s kapacitou nad 500 míst. Proto se právě zde soustřeďoval téměř veškerý kulturní život ve městě.¹⁵³ V Národním domě tak měly své klubovny a místnosti všechny kulturní kroužky ZK Slezanu. Právě zde se každoročně konaly koncerty festivalu Janáčkovo hudební Lašsko. Kromě vystoupení a představení spojených

¹⁵⁰ SOKA Frýdek-Místek, fond: Družstvo pro vystavění Národního domu Místek, inv. č. 10, č. k. 25.

¹⁵¹ Dále jen ZK.

¹⁵² RUMIAN, Jan. *Sto let Národního domu v Místku*. Frýdek-Místek, 1996, s. 15, s. 28.

¹⁵³ Několik koncertů proběhlo v poválečném období také v Katolickém lidovém domě, který se rovněž nacházel v Místku, ovšem jelikož se jednalo o instituci spjatou s činností Československé strany lidové, byl spolek Katolický lidový dům zrušen. Vyplývá tak z listiny *Referátu pro vnitřní a bezpečnost* z 8. června 1951, v níž se píše: *„Podle provedeného šetření, výše jmenovaný spolek nevyvíjí žádnou činnost, pouze omezuje se na udržování tohoto domu pro kulturní podniky různých organizací. [...] Z těchto důvodů bylo by záhodno, aby spolek se dobrovolně rozešel a provedl řádnou likvidaci.“* SOKA Frýdek-Místek. Fond: Okresní národní výbor Frýdek-Místek (1860)1945-1960(1961), inv. č. 568, sig. 262.

přímo s činností ZK ROH Slezanu v sále Národního domu zde konaly koncerty pozvaných sólistů a těles jak domácích tak zahraničních.

Během 60. a 70. let ZK ROH Slezan často měnil ředitele. Důležitý zlom nastal roku 1975, kdy byl založen společný závodní klub všech podniků ve Frýdku-Místku Sdružený klub pracujících ROH Slezan. Roku 1985 pak dochází ke změně názvu na Dům kultury ROH Slezan. Až do revolučního roku 1989 se uskutečňovaly v rámci této instituce hudební, taneční a divadelní produkce, probíhala zde realizace nejrůznějších kroužků a prostory byly k dispozici kulturním souborům a spolkům.

4. 2. 2 Dům kultury ve Frýdku

Ve Frýdku-Místku se dlouhá léta nacházely jen dva sály, v nichž se odehrávaly větší kulturní akce – sál Národního domu v Místku a frýdecká sokolovna. Tyto prostory však nebyly dostatečné. „*Sokolovna byla jen tělocvičnou s jevištěm, a jeviště v Národním domě už mělo nejlepší léta dávno za sebou. Problémem byl ale i přetrvávající patriotismus, kdy Místečtí ignorovali akce ve Frýdku a Frýdečtí zase v Místku.*“¹⁵⁴ Stejná situace panovala i v padesátých letech. V této době se kulturní dění soustřeďovalo zejména kolem závodních klubů dvou frýdecko-místeckých průmyslových podniků – Slezanu a Válcoven plechu. První z nich sídlil v bývalém Národním domě v Místku, jenž jednak zajišťoval dostatečné prostory pro nejrůznější soubory a kroužky fungujících při podniku, tak také velký sál, ve kterém se často konaly nejrůznější kulturní akce. Frýdku ovšem podobné kulturní středisko chybělo. Tato mezera byla zaplněna až roku 1962, kdy byl otevřen Kulturní dům Válcoven plechu ve Frýdku na Sídlišti.¹⁵⁵ „*Vzniklo tak nové plnohodnotné kulturní středisko, okolo nějž se vytvořilo seskupení řady zájmových sdružení. Působil tu loutkařský soubor, divadelní soubor, výtvarný kroužek, fotokroužek, filmařský kroužek a několik hudebních souborů.*“¹⁵⁶ K tomuto cíli, vystavění kulturního domu, ovšem vedla poměrně dlouhá cesta. Dříve než byl postaven, odehrávala se kulturní aktivita zejména v hostinci Na Obecníku v nedalekém Sviadnově, jehož sál měl kapacitu 150 – 200 míst. Také byly využívány prostory závodního hotelu, jenž byl ovšem na konci padesátých let zrušen a závodní klub Válcoven plechu tak ztratil část důležitých prostor sloužících ke sdružování a kulturním aktivitám zaměstnanců a nejen jich. Provizorium, které poskytoval hostinec ve Sviadnově, přestalo stačit.

Počátky Závodního klubu ROH Válcoven plechu (původně Karlovy huti),¹⁵⁷ jenž byl roku 1962 přejmenován na Dům kultury ROH Válcoven plechu, sahají právě na počátek námi sledovaného období, do roku 1949. V tuto dobu byly po celé republice hojně zakládány

¹⁵⁴ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 413.

¹⁵⁵ V brožuře vydané u příležitosti 20. výročí Závodního klubu ROH Válcoven plechu uvádí Vladimír Tesař důvody, proč nenacházíme archivní materiál jako kroniky atp. „*Závěrem prosíme naše čtenáře aby omluvili případné nedostatky této brožurky. Obsáhlý archiv klubu včetně kroniky se zápisy ustavující schůze v roce 1949 vzal za své při povodních v roce 1956 a 1961. V obou případech voda zaplavila dřevěné budovy v lesíku a zničila z 80% veškerý archivní materiál, tam uskladněný.*“ In TESARĚ, Vladimír. *Historie 20 – Vznik a vývoj závodního klubu ROH*. Moravskoslezská družstevní redakce a tiskárna, Ostrava, 1969, s. 6.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 415.

¹⁵⁷ Karlova huť vznikla již ve 30. letech 19. století jako hutnický průmyslový podnik, jehož součástí byla od roku 1854 také válcovna plechů. Roku 1950 byla Karlova huť přejmenována na Železářny Stalingrad, od roku 1958 spadaly pod Třinecké železářny VŘSR, a o čtyři roky později došlo k zavedení dlouholetého názvu Válcovny plechu.

závodní kluby při nejrůznějších podnicích, které sdružovaly doposud víceméně nezávislé organizace nejčastěji kulturního charakteru. Stejně tak tomu bylo u Karlovy huti, při níž vznikl Závodní klub ROH Karlovy huti. Padesátá léta se pak nesla ve znamení hledání adekvátních prostor pro pořádání nejrůznějších akcí, neboť podoba a zvláště kapacita hotelu a hostince ve Sviadnově byla nedostatečná. Jak již bylo zmíněno, roku 1958 se závodní klub dostal do problémů, neboť z důvodu výstavby nového závodu musel být uzavřen a následně zbořen závodní hotel. I přes nesnáze spojené s demolicí jednoho ze dvou stěžejních prostor, byl rok 1958 z hlediska pořádání akcí nadprůměrný.¹⁵⁸ Potíže s místem pro závodní klub přetrvávaly až do roku 1960, kdy padlo rozhodnutí o výstavbě nového Domu kultury. Slavnostní otevření proběhlo v dubnu 1962 a ve stejném roce také vznikl symfonický orchestr. Nové kulturní centrum, jež bylo vybudováno uprostřed sídliště, kde byli ubytováni zejména zaměstnanci hutnického podniku, se zvláště v prvních letech své existence těšilo velké návštěvnosti. „*Za prvních pět měsíců navštívilo akce Domu kultury přes 39 400 osob.*“¹⁵⁹ Již v počátcích se ovšem objevily potíže s architektonickým provedením, které neodpovídalo potřebám kroužků a souborů. „*Projekt byl zpracován podle direktiv ústředních odborových orgánů a nebral zřetel na skutečné potřeby života v závodních klubech.*“¹⁶⁰ Chyběly zejména prostory kluboven a kanceláří k provozování jednotlivých zájmových uskupení.

Přes všechny tyto překážky nadále fungovalo při Domu kultury mnoho kroužků. Z hudebních těles je nutno uvést zvláště symfonický orchestr a dechový orchestr mladých, který se zformoval roku 1955 a sestával převážně ze studentů přílehlého učiliště. V průběhu sledovaného období se v Domě kultury konaly zejména přednášky, besedy, kursy, divadelní představení, estrády, taneční zábavy a ve velké míře také koncerty. Z kulturního zpravodaje, který vydávala Městská osvětová beseda a jenž vycházel od roku 1962, můžeme vysledovat, že válcovenský Dům kultury a Národní dům (tedy Velký sál ZK Slezan) byla dvě hlavní kulturní centra města, v nichž byla pořádána převážná většina kulturních akcí, jež se ve městě odehrávaly.

¹⁵⁸ Celkem bylo uspořádáno 1 014 akcí s účastí přes 92 000 návštěvníků (z toho bylo 337krát uskutečněno vystoupení souborů, kroužků LUT, 6krát vystoupení profesionálních umělců). In TESARĚ, Vladimír. *Historie 20 – Vznik a vývoj závodního klubu ROH*. Moravskoslezská družstevní redakce a tiskárna, Ostrava, 1969, s.

¹⁵⁹ TESARĚ, Vladimír. *Historie 20 – Vznik a vývoj závodního klubu ROH*. Moravskoslezská družstevní redakce a tiskárna, Ostrava, 1969, s. 16.

¹⁶⁰ PYŠKO, Ludvík. *Dům kultury ROH Válcoven plechu 1962-1982*. Frýdek-Místek, 1982, s. 8.

4. 3 HUDEBNÍ FESTIVALY

4. 3. 1 Janáčkovo hudební Lašsko¹⁶¹

Janáčkovská tradice měla ve Frýdku-Místku důležité a výrazné postavení. Zasloužili se o to zejména skladatelovi žáci. Jedním z nich byl několikrát zmiňovaný František Kolařík, jenž se zasloužil o rozvíjení kulturního života ve městě. Jeho jméno bylo spjato jak s frýdecko-místeckým kúrem, tak s ustavením pěveckého spolku Smetana. Myšlenka založení oslav skladatele Leoše Janáčka se zrodila již bezprostředně po válce, přednesena však byla až na schůzi Společnosti Leoše Janáčka se sídlem v Brně, která se konala v Národním domě v Místku v červenci 1947. Na tomto setkání, jež bylo svoláno představiteli přípravného výboru budoucího festivalu, se setkali zástupci okresní a místní osvětové rady, představitelé hudebně-pěveckého spolku Smetana, Ostravského symfonického orchestru, Národního divadla ostravského, Symfonického orchestru Československého rozhlasu z Ostravy, Místního národního výboru Hukvaldy a mnoho dalších příznivců hudební kultury.¹⁶² Tato

¹⁶¹ Festival Janáčkovo hudební Lašsko či obecně janáčkovská tradice na území Laška je poměrně frekventovaným tématem v nejrůznějších diplomových pracích. Uvedme alespoň některé z nich, například práci posluchačky katedry hudební vědy a výchovy v Olomouci Jany Fibákové, která se zabývá historií festivalu do roku 1980. Tato práce je ovšem poněkud zatížena dobou svého vzniku, tedy počátkem osmdesátých let. Nacházíme zde nicméně důležité informace jako kompletní programy jednotlivých ročníků. Mnoho z programů a dalších materiálů k jednotlivým ročníkům se totiž nenachází v archivu města Frýdku-Místku a pravděpodobně ani jinde. Proto je tato diplomová práce v mnoha případech jediným zdrojem těchto informací. Další práci zabývající se festivalem je text Jany Davidové, jež se ale zaměřuje na Hukvaldy jako centrum hudební kultury. Autorka se nejprve zabývá životem skladatele, později přináší poměrně stručné informace o dvou janáčkovských festivalech JHL a Janáčkových Hukvaldech. Jelikož se jedná o práci z fakulty umění, katedry klávesových nástrojů Ostravské univerzity zaobírá se v poslední kapitole II. řadou cyklu Po zarostlém chodníčku a rozdílů v několika interpretacích tohoto díla. Pokud bychom chtěli zhodnotit tuto práci, jedná se o opravdu velmi stručný vhled do dané problematiky. Spíše se jedná o jakýsi strohý historický přehled a jádro práce tvoří druhá část. Dále se o festivalu okrajově zmiňuje také poměrně nedávná práce Michaely Palátové z katedry hudební výchovy Univerzity Palackého, jež nese název Janáčkovské tradice na Lašsku. Jedná se ale opět o strohé popsání festivalu bez hlubší reflexe této problematiky. Samozřejmě prací věnujících se Janáčkovým, janáčkovským festivalům atp. je mnohem více. Tato kapitola tak neaspíruje na vyčerpávající popis a zhodnocení celého festivalu Janáčkovo hudební Lašsko. Cílem je v tomto případě stručně zachytit průběh festivalu ve sledovaném období se zaměřením na produkce konané ve Frýdku-Místku, a následně zhodnocení festivalu v kontextu hudební kultury ve městě. FIBÁKOVÁ, Jana. *Janáčkovo hudební Lašsko*. Olomouc: [vl. Nákl.], Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra hudební vědy a výchovy, 1981., DAVIDOVÁ, Jana. *Hukvaldy – centrum hudební kultury*. Diplomové práce, Ostravská univerzita v Ostravě, Fakulta umění, 2008., PALÁTOVÁ, Michaela. *Janáčkovská tradice na Lašsku*. Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra hudební výchovy, 2008.

¹⁶² Brožura k 16. ročníku JHL, kap. „Zrod hudebních festivalů „Janáčkovo hudební Lašsko“, In SOKA Frýdek-Místek, fond: Karel Procházka, inv. č. 139, č. k. 10., Tato brožura nás seznamuje s patnáctiletým trváním Janáčkovy hudebního Laška a systematicky zachycuje dosavadní tradici festivalů rok po roku. Autorem je Karel Procházka.

schůze byla uskutečněna zvláště díky Jaroslavu Procházce,¹⁶³ zakladateli tradice festivalů Janáčkovy hudební Lašsko a janáčkovskému badateli. „*Na poradě byl ustaven stálý výbor odbočky a stanoven pracovní program. Projednány: 1. Proposice připravovaného festivalu s názvem: „Janáčkovy hudební Lašsko“ na rok 1948 na paměť 20. výročí úmrtí Leoše Janáčka, který stanoven na srpen příštího roku na Hukvaldech, v Místku a v Ostravě. [...].*“¹⁶⁴ Spolu se založením festivalu byly stanoveny další záměry, jež se však nedočkaly realizace. Ve městě mělo být vybudováno Janáčkovy muzeum, Dům osvěty či Janáčkovy divadlo. „*Hlavním organizátorem měla být odbočka společnosti Leoše Janáčka v Brně, která vznikla z mého podnětu [Jaroslava Procházky, pozn. autorky] v roce 1947, ale pro malou aktivitu brněnského centra [...] se brzy ukázalo, že bude potřeba opřít se především o místní orgány, národní výbory ve Frýdku-Místku a na Hukvaldech a o tehdejší místní a okresní orgány osvětové.*“¹⁶⁵

První ročník festivalu Janáčkovy hudební Lašsko se konal ve dnech 16. až 19. září 1948 k uctění 20. výročí úmrtí skladatele. Již od počátku byly do programu zařazovány nejen koncerty v Janáčkově rodišti či Frýdku-Místku, ale součástí byly také přednášky, besedy a výstavy spojené s Janáčkem, Laškem a hudbou. Název Janáčkovy hudební Lašsko měl zdůrazňovat hlubší sepětí Janáčkovy díla s krajem a jeho lidem.¹⁶⁶ Také bylo v plánu pořádat kulturní akce na více místech, a proto byl přesnějším shledán právě tento název. „*U zrodu nového festivalu stálo několik dobrovolníků a nadšenců, např. Alois Žert, Antonín Talpa, kteří se seskupili kolem Jaroslava Procházky a jeho otce a začali s přípravami. Od začátku snili o celonárodní akci s mezinárodní účastí, ale potýkali se s celou řadou problémů.*“¹⁶⁷ Nemůžeme nechat bez povšimnutí, že mezi zakladateli Janáčkovy hudebního Laška byli dirigenti pěveckého sboru Smetana. Slavnostní zahájení prvního ročníku se uskutečnilo v prostorách frýdecké sokolovny, kde proběhla přednáška tehdejšího doc. Dr. Bohumíra Štedroně s názvem „*Janáček a Lašsko*“. Po této přednášce provedla místní posádková hudba

¹⁶³ Jaroslav Procházka byl vnukem Vincence Procházky a synem Karla Procházky, jenž byl spoluzakladatelem Místecké matice, národně-buditelského spolku, jenž se zasloužil o emancipaci české menšiny, atd. O všech těchto osobnostech je pojednáno v kapitole *Významné osobnosti hudebního života Frýdku-Místku*.

¹⁶⁴ Brožura k 16. ročníku JHL, kap. *Zrod hudebních festivalů „Janáčkovy hudební Lašsko“*, In SOKA Frýdek-Místek, fond: Karel Procházka, inv. č. 139, č. k. 10.

¹⁶⁵ *Janáčkovy hudební Lašsko 1978* – programový sborník, vydala komise Janáčkovy hudebního Laška při odboru kultury ONV ve Frýdku-Místku, 1978, s. 14.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 14.

¹⁶⁷ ČERNOCHOVÁ, Marcela. *Vznik a počátky festivalu Janáčkovy hudební Lašsko*. In *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku. Společenské vědy*. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, 2003, s. 90.

a vojenská hudba z Hranic Janáčkovy *Lašské tance*. Ač nebyl první ročník tak rozsáhlý jako ročníky následující, vystoupily na něm přední tělesa janáčkovské interpretace. Již od svých počátků byl program oslav zaměřen právě na dílo Leoše Janáčka a dalších předních osobností české hudby – Smetany, Dvořáka, Suka a dalších. Místem konání tohoto úvodního ročníku byl jednak Frýdek-Místek, kde se program odehrával v obou velkých sálech města – tedy v místeckém Národním domě a frýdecké sokolovně, částečně také v Hukvaldech, kde byla slavnostně odhalena pamětní deska na rodném domě Leoše Janáčka. Během ročníku 1948 byly ve Frýdku-Místku uskutečněny koncerty Pěveckého sdružení moravských učitelů, koncert České filharmonie s dirigentem Václavem Neumannem,¹⁶⁸ jež byly provedeny v Národním domě v Místku. Závěrečným představením, které završilo první ročník festivalu, bylo provedení opery *Její pastorkyňa* opavským Slezským národním divadlem ve frýdecké sokolovně. K realizaci opery byli přizváni také čtyři členové Národního divadla v Praze – Josef Vojta, Otakar Masák, Zdenka Hrnčířová a Štěpánka Jelinková.¹⁶⁹ Úspěch zahajovacího ročníku popisuje Karel Procházka: „*Úspěch I. Janáčkovy hudebního Laška byl překvapující jak po stránce umělecké, tak i morální, neboť všechny podniky byly velmi čteně navštíveny. Vzbudil zasloužený ohlas nejen v našem kraji, ale také v celé naší vlasti. Jako nedovedeme si představit dnešní náš kulturní život bez Smetanovy Litomyšle, tak bychom se již neobešli bez jejího moravského protějšku Janáčkovy hudebního Laška.*“¹⁷⁰ Vskutku se jednalo o ve své době výjimečný počin. Je nutno si také uvědomit, že Janáčkovy hudební Laško se stalo druhým nejstarším festivalem vážné hudby založeným po druhé světové válce v Československu.¹⁷¹

V literatuře o Janáčkově hudebnímu Lašku se často setkáváme s rozdělením historie festivalu na několik etap, a to zejména s ohledem na tzv. jubilejní ročníky, jež připadaly na výročí narození či úmrtí Leoše Janáčka. Také je zmiňováno, že právě tyto ročníky vynikaly větší uměleckou kvalitou a také rozsahem programu.¹⁷² Ihned po úspěchu prvního ročníku festivalu se započalo s přípravami následujícího.¹⁷³ Kromě koncertů byla do programu

¹⁶⁸ Na program byly kromě Janáčkovy *Taras Bulby*, Sukův *Radúz a Mahulena* a Dvořákova *Symfonie z Nového světa*.

¹⁶⁹ K oslavám 110. narozenin Leoše Janáčka v rámci XXII. JHL 1964, In SOkA Frýdek-Místek, inv. č. 139, č. k. 10.

¹⁷⁰ SOkA Frýdek-Místek, Karel Procházka: *Tradice hudebně-pěveckých festivalů „Janáčkovy hudební Laško“*, 1.-13. ročník, R 22

¹⁷¹ Nejstarším festivalem je Pražské jaro, jehož první ročník se konal roku 1946.

¹⁷² HOŠNA, Petr. *Tři desetiletí Janáčkovy hudebního Laška*. Frýdek-Místek, 1980, s. 10.

¹⁷³ Jak již bylo zmíněno, cílem této práce není detailní popis festivalu Janáčkovy hudební Laško, proto nebudou jednotlivé ročníky rozebírány do podrobností, ale spíše pomocí komplexního pohledu na koncerty konané ve Frýdku-Místku, zajímavé události festivalu atp.

druhého ročníku zařazena také konference, jíž se zúčastnilo mnoho hudebních vědců, Krajská národopisná konference Lašska. Náplní této akce bylo zejména téma Lašsko a jeho propojení s Janáčkem a jeho tvorbou. Mezi přednášejícími byl také významný brněnský hudební vědec Bohumír Štědroň, jehož účast na festivalu se stala každoročním pravidlem. Druhý ročník festivalu probíhal opět v září, a sice od 4. do 17. dne tohoto měsíce. Již od úvodních ročníků se v programu často objevovala vystoupení sborů – pravidelně pěveckého sboru Smetana, dále ostravského Pěveckého sdružení moravských učitelů a mnohých dalších. Roku 1949 to pak byl Vachův sbor moravských učitelek, jež zazpíval sbory Dvořáka, Foerstera, Smetany, Nováka, Suka a samozřejmě také Janáčka.¹⁷⁴ V rámci tohoto ročníku proběhla poprvé také soutěž amatérských pěveckých souborů (převážně dělnických) z celého Ostravska. Ze sborových koncertů na festivalu se stala tradice, ovšem tyto produkce se časem přesunuly do prostředí hukvaldského amfiteátru, který poskytoval vhodné prostředí co do velikosti, akustiky a v neposlední řadě také atmosféry. Součástí následujícího tedy třetího ročníku festivalu byly lašské národopisné slavnosti, které zahrnovaly národopisné pásmo, jež bylo realizováno pěti lidovými soubory. Za zmínku také stojí premiéra Janáčkových moravských lidových písní, která proběhla v Místku pod názvem *Lašský a moravský lid v díle L. Janáčka*. Na tomto ročníku ze sborových těles vystoupilo kromě Smetany také PSMU pod vedením Jana Šoupala, jehož koncert se konal ve frýdecké sokolovně. Také následující rok organizátoři zvolili vystoupení sboru. Tentokrát šlo ovšem kromě PSMU také o osmdesátičlenný dětský pěvecký sbor náležející pod místecký spolek Smetana. Pod vedením dirigenta Františka Martínka odehrály děti koncert nejen v Hukvaldech, ale pro velký zájem také v Místku a Fryčovicích.¹⁷⁵ Program ročníku 1952 nebyl tak rozsáhlý jako v předešlých letech. Odehrával se ve dnech 21. – 23. června a v jeho rámci proběhly pouhé tři koncerty, v nichž ale opět nechyběla sborová vystoupení. Místní rozdělení pořádání jednotlivých akcí bylo doposud poměrně rovnoměrně rozčleněno mezi Frýdek-Místek (Národní dům, frýdecký sokolovna, Český dům) a Janáčkovu rodiště – Hukvaldy (amfiteátr, příp. další venkovní prostory u rodného domu, v zámeckém parku atp.). Další rok se festival odehrával ve velkém časovém rozpětí, a to od 10. června do 5. prosince, celkem proběhlo pět produkcí. V tomto roce byly všechny koncerty uvedeny ve Frýdku-Místku. Těžko říct, co pořadatele vedlo

¹⁷⁴ Program II. Janáčkovu hudebního Lašska 1949. In: SOkA Frýdek-Místek, fond: Městský národní výbor Frýdek-Místek, Janáčkovu hudební Lašsko, inv. č. 185, č. k. 146.

¹⁷⁵ Právě z Fryčovic pocházela většina členů dětského sboru.

k takto nerovnoměrnému rozložení, nicméně se domníváme, že již byly nastíněny plány na následující jubilejní ročník, při kterém koncerty probíhaly zejména v Janáčkově rodišti.

Následující rok se tedy nesl ve znamení stého výročí narození Leoše Janáčka. Tomuto jubileu byl přizpůsoben také program Janáčkova hudebního Lašska, jež probíhal od 19. června do 4. července. V den skladatelových nedožitých narozenin byl uveden v Domu osvěty v Místku (Národním domě) hudebníky Státního divadla v Ostravě smyčcový kvartet *Z podnětu L. N. Tolstého Kreutzerovy sonáty*. Jak již bylo nastíněno, v průběhu tohoto jubilejního ročníku byla většina programu uvedena v Hukvaldech. V tomto roce také proběhla zásadní změna na rovině organizátorské. Dosud byly festivaly pořádány dobrovolníky, kteří pod hlavičkou Komise pro Janáčkovo hudební Lašsko náleželi k Osvětové besedě v Místku. Teprve roku 1955 „byl zřízen Stálý výbor pro JHL při ONV v Místku. Tento se podílel spolu s pracovníky Okresního osvětového domu (ke kterému byl připojen) na dalších přípravách festivalu Janáčkovo hudební Lašsko až do roku 1967, kdy byl výbor rozpuštěn.“¹⁷⁶ Takto proběhlo prvních sedm ročníků festivalu a byla uzavřena jedna etapa slavností. Za tu dobu se stalo Janáčkovo hudební Lašsko celostátně uznávaným festivalem, na němž vystupovala kromě regionálních, často amatérských hudebníků, profesionální tělesa sborová, ale též komorní či symfonická. Pokud přihlídneme k provedeným operám, byly nejčastěji v režii opavského Slezského divadla Zdeňka Nejedlého.

Následujícím milníkem byl rok 1958. V tomto roce uběhlo třicet let od skladatelovy smrti. Období 1955 až 1958 hodnotí ve své publikaci Petr Hošna. „Pořady, zahrnuté do těchto ročníků, měly v tomto údobí vyrovnanější úroveň. Nebyl zaznamenán výraznější pokles ani v rozsahu oslav, ani v nárocích na obsah.“¹⁷⁷ Roku 1955 probíhal festival od 2. září, kdy byl v Domě osvěty v Místku uveden program spojující dva beskydské umělce – Janáčka a Bezruč. Slavnosti byly uzavřeny 26. prosince komorním koncertem v chrámu sv. Jana a Pavla v Místku. V tomto období přibyli na programu významní interpreti Janáčkových skladeb – předně Janáčkovo kvarteto z Brna či Ostravský symfonický orchestr. Kromě Domu osvěty se festivalové akce konaly v Lašském muzeu (kde probíhaly zejména přednášky či výstavy) a také v chrámu sv. Jana a Pavla v Místku, jež poskytoval prostory zvláště pro komorní produkce. Nikoli Janáčkovo jubileum, ale jubileum festivalu připadlo na rok 1957. Při této příležitosti byla součástí oslav také výstava *10 let Janáčkova hudebního*

¹⁷⁶ ČERNOCHOVÁ, Marcela. *Vznik a počátky festivalu Janáčkovo hudební Lašsko*. In *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku. Společenské vědy*. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, 2003, s. 91.

¹⁷⁷ HOŠNA, Petr. *Tři desetiletí Janáčkova hudebního Lašska*. Frýdek-Místek, 1980, s. 15.

Lašska, jež se uskutečnila v rodném domě Leoše Janáčka v Hukvaldech. V Janáčkově rodné vesnici byl toho roku také realizován Krajský festival písní, kterého se účastnilo přes 400 pěvců z dvanácti krajských pěveckých souborů. Ani ve Frýdku-Místku však nebyla tradice sborových koncertů porušena. V závěrečném festivalovém dni 15. září vystoupilo Pěvecké sdružení moravských učitelů opět pod vedením Jana Šoupala. Ve stejném duchu probíhal také jubilejní jedenáctý ročník 1958 ku příležitosti 30. výročí úmrtí skladatele.

Za další mezník můžeme pokládat rok 1964. Toho roku si hudební svět připomínal 110. výročí narození hudebního skladatele Leoše Janáčka. Na počátku šedesátých let se však pořadatelé vyrovnávali se stále přetrvávajícími administrativními a organizačními potížemi. Stále nebylo jasně stanoveno, kdo je organizátorem festivalu. Často docházelo ke změnám. Spolu s Okresním osvětovým domem v Místku, Stálým výborem pro Janáčkovu hudební Lašsko, Osvětovou besedou v Místku a Lašským muzeem se k pořadatelům přidala Krajská komise pro Janáčkovu hudební Lašsko, která se na seznamu pořadatelů objevila poprvé a naposled roku 1963.¹⁷⁸ V průběhu let 1959 až 1964 byly na programu festivalu jak díla komorní a orchestrální, tak operní. Většina z velkých symfonických či operních představení se konala v prostředí hukvaldské obory. Ve Frýdku-Místku se odehrávala zejména komorní či sborová vystoupení, a to v prostorách Národního domu. Přes všechny problémy proběhl roku 1962 již patnáctý ročník festivalu Janáčkovu hudební Lašsko. Během těchto oslav vystoupilo ve Frýdku-Místku mimo jiné opět Janáčkovu kvarteto, konkrétně 22. června a na programu se kromě kvartetů Janáčka a Dvořáka objevila také tvorba Šostakovičova. Úvodního slova se ujal Rudolf Pečman, další významný brněnský muzikolog, jehož jméno je nerozlučně spojeno s pořádáním Janáčkovu hudebního Lašska.¹⁷⁹ Program následujícího ročníku nebyl příliš rozsáhlý. V jeho průběhu se konala pouze dvě představení – prvním z nich byl Smetanův *Dalibor*, jež byl proveden opavským Slezským divadlem Zdeňka Nejedlého v hukvaldské oboře, druhý z nich, slavnostní koncert Městského symfonického orchestru, pak proběhl v Místku. Obě tato vystoupení se odehrála během června, a tak byl ročník 1963 jedním z mála, jež probíhal pouze během jednoho měsíce. Jak již bylo zmíněno, rozsáhlejší program uvedli organizátoři v jubilejním roce 1964, jenž byl věnován 110. výročí narození Leoše Janáčka. Stejně jako na jiných ročnících nechyběla sborová vystoupení, tentokrát Pěveckého

¹⁷⁸ HOŠNA, Petr. *Tři desetiletí Janáčkovu hudebního Lašska*. Frýdek-Místek, 1980, s. 16.

¹⁷⁹ Prof. PhDr. Rudolf Pečman, DrSc. (1931-2008) pocházel ze Starého Města u Frýdku-Místku. Právě ve Frýdku-Místku absolvoval základní hudební vzdělání na tamější hudební škole. Byl žákem jejího zakladatele a prvního ředitele Gabriela Štefánka. Poté studoval hudební vědu a estetiku na Filozofické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Brně, a právě s brněnskou muzikologií zůstal spjat po celý život.

sdužení moravských učitelů pod vedením Jana Šoupala a Antonína Tučapského v Místku a koncert sboru Smetana v Hukvaldech. Uvedme dále, že během tohoto ročníku byla v Lašském muzeu ve Frýdku uskutečněna také výstava Zemského muzea z Brna na téma *Zahraniční inscenace operního díla Leoše Janáčka*. Tak byla završena další etapa vývoje jedinečného hudebně-kulturního festivalu Janáčkovo hudební Laško.

V šedesátých letech probíhala debata o změně názvu Janáčkova hudebního Laška na Janáčkovy Hukvaldy.¹⁸⁰ Proč byl nakonec ponechán název původní shrnuje Petr Hošna: „*K diskutuji, vedeným na toto téma, se u Stálého výboru sešlo několik dopisů, doporučujících ponechání dosavadního názvu. Většina z těch, kteří pokládali za nutné zachovat dosavadní název, se opírala o tyto skutečnosti, které vedly k jeho vytvoření jako naprosto odpovídajícího rozsáhlé kulturní akci:*

- *festival vstupoval v roce 1962 do svého XV. Ročníku a po Pražském jaru byl nejstarším nepřetržitě se konajícím hudebním festivalem u nás,*

- *název vycházel z nejnvtřnějších pocitů hukvaldského skladatele, za jejichž spontánní projekci můžeme označit tolikrát v této souvislosti připomínaný fejeton Moje Laško, ale i název jednoho z jeho děl,*

- *přijetím nového názvu Janáčkovy Hukvaldy by se stalo poněkud málo zřetelné, proč má festival probíhat také ve Frýdku-Místku, Ostravě a jiných městech, kam bývaly doposud mnohé akce, především koncerty, v různých ročnících umísťovány,*

- *původní název lépe vyjadřoval myšlenku, vycházející z hlubších souvislostí než obvyklé názvy jiných festivalů a vzpomínkových akcí, mnohdy založených jen na skutečnosti, že místo je rodištěm skladatele, nebo v některých případech v něm umělec dočasně pobýval (Beethoven – Hradec u Opavy, Chopin – Karlovy Vary).“¹⁸¹ Na pokusy o změnu názvu reagovala i široká muzikologická veřejnost. Z brněnských hudebních vědců můžeme zmínit Bohumíra Štědrone či Jana Racka, kteří se jednoznačně postavili proti zavedení nového názvu z výše zmíněných důvodů.*

Po jubilejním ročníku 1964 čekal na organizátory slavností nelehký rok 1965, na nějž připadlo výročí 700 let města Frýdku-Místku. Právě kvůli pořádání oslav města byl festivalu

¹⁸⁰ Festival Janáčkovy Hukvaldy v současné době existuje. Jedná se ovšem o samostatný festival, který ač v mnohém navazuje na Janáčkovo hudební Laško, nemůžeme považovat za přímého následovníka či festival totožný. První ročník tohoto festivalu proběhl roku 1994 a všechny koncerty byly uskutečněny v Hukvaldech. V posledních letech se ovšem působnost Janáčkových Hukvald opět rozšiřuje i na okolní města – Příbor, Frýdek-Místek či Ostravu. Proto je nasnadě, zda nevznikne, ač v opačném duchu, debata na téma změny názvu tohoto festivalu.

¹⁸¹ HOŠNA, Petr. *Tři desetiletí Janáčkova hudebního Laška*. Frýdek-Místek, 1980, s. 20.

povoleno jen jeden koncert z důvodu přemíry kulturních akcí ve městě.¹⁸² Jedinou produkcí, která se konala právě ve Frýdku-Místku, bylo vystoupení Ivo Žídka a Edity Denkové, sólistů Národního divadla, s průvodním slovem Bohumíra Štědrone. Tento ročník byl pro festival opravdu kritický, dokonce hrozil jeho úplný zánik. Pořadatelé Janáčkova hudebního Lašska však vytrvali, avšak dosud poměrně příznivý vývoj festivalu, jež si během osmnáctileté historie vybudoval slušnou posluchačskou základnu, byl poněkud zpomalen. V následujících dvou letech proběhly pouze tři akce (roku 1967, kdy Janáčkovo hudební Lašsko mělo slavit dvacet let od svého založení, se uskutečnil pouze jeden koncert), a to stáli organizátoři na prahu dalšího jubilejního roku ku příležitosti 40. výročí úmrtí Leoše Janáčka, Janáčkova hudebního roku 1968. Přes všechny peripetie byl ročník 1968 úspěšnou hudební oslavou a vzpomínkou na skladatele. Akce k jeho uctění probíhaly během celého roku. Ve Frýdku-Místku byla uspořádána Krajská soutěž ženských a mužských pěveckých sborů O cenu Leoše Janáčka, a to 16. června 1968.¹⁸³ Ve městě také proběhlo slavnostní zakončení tohoto ročníku.

Tak proběhlo jedenadvacet ročníků festivalu Janáčkovo hudební Lašsko, druhého nejstaršího hudebního festivalu v Československu, který byl založen po druhé světové válce. Během této doby se z malého festivalu založeného především na odkazu Leoše Janáčka stala hojně navštěvovaná a celorepublikově i mezinárodně uznávaná akce, na které pravidelně vystupovali přední interpreti české hudby jako Ostravská i Česká filharmonie, Janáčkovo kvarteto či čelní sólisté. Pokud se zaměříme na rozložení koncertů ve sledovaném období, můžeme konstatovat, že probíhaly poměrně rovnoměrně na území Frýdku-Místku a Hukvald, rodišti Leoše Janáčka. Také z kapacitních důvodů byl místem konání velkých koncertů symfonických či představení operních právě přírodní amfiteátr hukvaldské obory, zatímco komorní vystoupení či sborové koncerty se odehrávaly spíše v nedalekém Frýdku-Místku. Kromě mnoha čistě hudebních či hudebně-dramatických vystoupení byly součástí oslav Janáčkova hudebního Lašska také konference, výstavy či besedy, kterých se mnohdy účastnili přední představitelé české muzikologie. Přirozeně vyplynulo spojení zvláště s brněnskou hudební vědou, která měla vždy k Janáčkovu odkazu blízko. Za spoluzakladatele festivalu můžeme pokládat prof. Bohumíra Štědrone, jenž se aktivně účastnil každého ročníku

¹⁸² HOŠNA, Petr. *Tři desetiletí Janáčkova hudebního Lašska*. Frýdek-Místek, 1980, s. 21.

¹⁸³ Dochované programy z roku 1968 bohužel nejsou úplné, proto bylo ke zpracování přihlédnuto k starší diplomové práci Jany Fibákové, v níž jsou přehledně zpracovány programy festivalových ročníků 1947-1980. FIBÁKOVÁ, Jana. *Janáčkovo hudební Lašsko*. Olomouc: [vl. nákl.], Diplomové práce. Univerzita Palackého, Katedra hudební vědy a výchovy, 1981.

janáčkovských oslav. Z dalších významných osobností, které přispěly k rozvoji festivalu uveďme prof. Jana Racka či prof. Rudolfa Pečmana, rodáka ze Starého Města u Frýdku-Místku. Festival Janáčkovu hudební Lašsko byl ve svém zakládajícím období významný také tím, že kladl velký důraz na tvorbu a interpretaci sborů, což potvrzuje také mnoho soutěží, jež byly pořádány právě v rámci oslav JHL. Své místo v programu vždy měly sbory z nedalekého okolí, které ale mnohdy svou uměleckou činností přesahovaly hranice regionu. Z nejvýznamnějších můžeme uvést doposud činné a mezinárodně uznávané Pěvecké sdružení moravských učitelů či místecký pěvecký sbor Smetana. Obě tato tělesa se tradičně účastnila festivalu a prováděla na něm jak dílo Janáčkovu, tak dalších předních postav české hudební tradice.

Festival Janáčkovu hudební Lašsko obohacovalo hudební dění v kraji po dlouhá léta a vyplnilo určitý deficit hudebně-kulturní akce, jež existoval na území severní Moravy. Jednalo se o nejstarší festival věnující se odkazu Leoše Janáčka a přinášející jeho hudbu širokému okruhu posluchačů. Oslavy jednoho z nejvýznamnějších českých skladatelů si uchovaly kontinuitu po čtyřicet šest let, tedy až do roku 1994 a rokem svého vzniku 1948 se staly vůbec nejstarším festivalem věnovaným hukvaldskému rodákovi. Festivalu se každoročně účastnili především obyvatelé Frýdku-Místku a Hukvald, nicméně nechyběli ani diváci a příznivci z nedaleké Ostravy či vzdálenějšího okolí.

4. 4 HUDEBNÍ ŠKOLSTVÍ

Počátky hudebního školství ve městech Frýdek a Místek můžeme klást do středověku, kdy výuka souvisela především s církevním provozem. Jak bylo zmíněno výše, učitelé (rektoři) v běžných obecných školách měli často na starost také hudební doprovázení bohoslužeb a dalších církevních obřadů. Proto se v této době vyučovala zejména hra na varhany či zpěv, případně sborový zpěv. Nejednalo se však o systematické hudební školství. K založení samostatné umělecké školy došlo až v první polovině 20. století, ale už v období první republiky se ve městě objevovali soukromí učitelé a soukromé hudební školy. „Učitelé, byli to většinou aktivní muzikanti, vyučovali hře na jednotlivé nástroje ponejvíce ve svých bytech.“¹⁸⁴

První pokusy o vybudování hudební školy ve Frýdku-Místku souvisí s hudebně-pěveckým spolkem Smetana. „Již od roku 1932 probíhaly v rámci spolku úvahy o zřízení pěvecké školy pro mládež ve věku od 14 do 18 let.“¹⁸⁵ Tyto snahy ovšem v té době nepřekročily teoretickou rovinu a k vybudování umělecké školy došlo až o několik let později. Překvapivě k tomu přispěla válka, resp. obsazení části československého pohraničí, Těšínska. Kromě mnoha jiných byla odtud do Místku na podzim roku 1938 přestěhována Hudební škola Matice osvěty lidové z Nového Bohumína.¹⁸⁶ Spolu s ní přišel do Frýdku-Místku Gabriel Štefánek, profesor a budoucí ředitel školy,¹⁸⁷ který „se snažil představitele spolku [Smetana, pozn. autorky] přimět, aby hudební školu vzali pod svá křídla.“¹⁸⁸ Po vyjednávání představitelů spolku s úřady se tento záměr uskutečnil a hudební školství bylo ve Frýdku-Místku institucionálně ukotveno. K vyučování ale bylo nutné sehnat náležité prostory, čemuž dopomohla místní školní rada, jež nově vznikající škole poskytla prostory v chlapecké obecné škole v centru města na Palackého třídě.¹⁸⁹ Zahájení výuky proběhlo již 22. února 1939, kdy bylo ke studiu zapsáno dvacet žáků. „Po dvou týdnech však

¹⁸⁴ HUVAROVÁ, Květa: *Péče o talentované žáky na naší škole*. Frýdek-Místek, 1975, s. 7, In Archiv Základní umělecké školy Frýdek-Místek.

¹⁸⁵ ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 345.

¹⁸⁶ Jednalo se o město nedaleko polských hranic, které je dnes jednou z městských částí Bohumína ležícího na soutoku řek Odry a Olše.

¹⁸⁷ Gabriel Štefánek (1903-1970) byl český hudební pedagog a houslista. Před válkou vyučoval hru na housle v Ostravě, v Jablonci nad Nisou a v Novém Bohumíně. Kromě výuce a ředitelování na hudební škole v Místku, byl profesorem na místeckém gymnáziu, kde také vedl smíšený žákovský sbor a žákovský orchestr. In *Československý hudební slovník osob a institucí*. Sv. 2, M-Ž. 1. vyd. Praha, 1965, s. 733.

¹⁸⁸ MUROŇ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*, Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 6.

¹⁸⁹ PROCHÁZKA, Karel. *Hudební a pěvecká škola hudebně-pěveckého spolku „Smetana“ v Místku*, SOkA Frýdek-Místek, fond: Smetana, pěvecko-hudební spolek Místek, inv. č. 15, č. kart. 2.

došlo k okupaci celého našeho státu, což se ihned promítlo do osudu školy. Jedenáct žáků totiž bylo dětmi vojenských důstojníků, kteří po zrušení vojenských posádek většinou z města odešli. I s tím se však škola vypořádala a v novém školním roce 1939-1940 zahájila se 70 žáky.¹⁹⁰ V průběhu války se překvapivě hudební škole poměrně dařilo. Navíc byla jednou z mála českých škol, jež nebyly za války uzavřeny.¹⁹¹ Naopak mezi lety 1939-1945 výrazně narůstal počet žáků.¹⁹² Právě díky hudební škole byl ve městě do značné míry zachován hudebně-kulturní život. Činnost spolků, včetně těch kulturních, byla za druhé světové války utlumena. Právě tato sdružení zajišťovala a poskytovala za první republiky kulturní vyžití občanů. Proto bylo zachování hudební školy a její aktivita významnou součástí života občanů a mnohdy jim tak přinášela potřebné rozptýlení v těžkých válečných letech.

Na hudební škole se zpočátku vyučovalo ve dvou oborech: všeobecném a pedagogickém. „*Ve všeobecném oddělení se vyučovaly všechny smyčcové a dechové nástroje, sólový a sborový zpěv, hudební nauka, intonace, orchestrální a souborová hra. Pedagogické oddělení mělo za úkol vyškolit ze svých absolventů po vykonání státní odborné zkoušky učitele hudby.*“¹⁹³ Spolu s hrou na nástroj se vyučovaly také hudebně-teoretické předměty – základy harmonie, hudebních forem, dějiny atd. Zajímavé také je, že zvláště pedagogické oddělení mělo za války nečekaně i jinou, než vzdělávací činnost, neboť „*po uzavření místeckého gymnasia bylo zde několik žáků [...] dobře schováno a vyhnuli se tak totálnímu nasazení do Německa.*“¹⁹⁴

Po válce zastával funkci ředitele školy nadále Gabriel Štefánek. V červnu 1945 převzal školu Místní národní výbor a byla jí přidělena samostatná budova ve Frýdku.¹⁹⁵ Tímto získala hudební škola prostory s dostatkem místností pro výuku jak individuální tak souborovou. O studium na hudební škole byl po válce velký zájem. Až do roku 1949, kdy škola oslavila desetileté výročí své činnosti, náležela pod hudebně-pěvecký spolek Smetana. Škola měla

¹⁹⁰ MURONĚ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*. Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 6.

¹⁹¹ „*Velkou ránu uštědřilo místnímu českému školství v roce 1941 zrušení všech českých středních škol s výjimkou školy rolnické, učňovské a hudební. Nejlépe na tom byla rolnická škola, které zůstala alespoň vlastní budova, v níž poskytla dočasně útočiště i hudební škole.*“ In ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014, s. 364.

¹⁹² Roku 1939 nastoupilo 70 žáků, v roce 1940 175 žáků, 1941 320 žáků, 1942 310 žáků, 1943 260 žáků a v roce 1944 220 žáků.

¹⁹³ MURONĚ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*. Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 6.

¹⁹⁴ HUVAROVÁ, Květa: *Péče o talentované žáky na naší škole*. Frýdek-Místek, 1975, s. 9, In Archiv Základní umělecké školy Frýdek-Místek.

¹⁹⁵ Tamtéž.

za úkol „*vychovati řádné hudebníky a zpěváky, šířiti zájem o hudební umění mezi nejširšími vrstvami lidu.*“¹⁹⁶ Roku 1949 také došlo ke zřízení Městského hudebního ústavu, jehož ředitelem se stal František Petruška. V průběhu následujících let se ředitelé školy často měnili. Roku 1951, po zestátnění škol, jež bylo vyhlášeno od 1. ledna t. r., nastoupil na post ředitele Josef Novák, o čtyři roky později se pak vedoucím ústavu stala učitelka hry na klavír Felixa Čaplová.¹⁹⁷ První dochovaná kronika školy se datuje právě do roku 1955.¹⁹⁸

Součástí výuky na hudební škole byly samozřejmě také pravidelné žákovské předehrávky a další koncerty, jež se konaly zejména v sále Domu osvěty (dřívějšího Národního domu, pozdějším sále Závodního klubu Slezan) v Místku. Krom tohoto prostoru využívala škola ke svým produkcím další ze dvou velkých sálů ve městě frýdeckou sokolovnu. Veřejné žákovské předehrávky se konaly několikrát do roka, stejně jako další produkce, na kterých často účinkovali pedagogové z hudební školy, později také její významní absolventi. Dalším důležitým mezníkem ve vývoji školy dokládajícím také vysokou úroveň výuky byl výměnný koncert, jenž škola uspořádala společně s pražskou libeňskou hudební školou roku 1958. „*Dne 3. května 1958 vystoupilo 25 žáků hudební školy v malém sále pražského Rudolfa [tehdejšímu Domu umělců, pozn. autorky] a 23. května 1958 vystoupili pražští žáci v Národním domě v Místku.*“¹⁹⁹ Ve stejném roce došlo opět ke změně ředitele. Stal se jím bývalý vojenský muzikant Jaroslav Vostradovský. V průběhu jeho působení zaznamenala hudební škola značný rozvoj. Po jeho příchodu byl zaveden nový obor – hra na dechové nástroje a v návaznosti na tuto inovaci byl při hudební škole zřízen žákovský dechový orchestr.²⁰⁰ Také škole přibýly nové prostory na frýdeckém náměstí. Za jeho ředitelování se zvýšil počet vyučovaných oborů. Nejprve přibyl obor taneční, později roku 1961 výtvarný. „*První učitelkou byla významná regionální výtvarnice Eliška Servátková. Děti bylo zprvu málo, jen z jedné základní školy, avšak počet se začal brzy zvyšovat.*“²⁰¹

¹⁹⁶ PROCHÁZKA, Karel. *Hudební a pěvecká škola hudebně-pěveckého spolku „Smetana“ v Místku*, SOkA Frýdek-Místek, fond: Smetana, pěvecko-hudební spolek Místek, inv. č. 15, č. kart. 2.

¹⁹⁷ MUROŇ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku, Základní umělecká škola Frýdek-Místek*. 2014, s. 8.

¹⁹⁸ Resp. od roku 1955 byly sbírány všechny materiály týkající se koncertů, které byly pořádány hudební školou. Systematické zachycení vývoje můžeme sledovat až od roku 1962, kdy začala být psána *Školní kronika lidové školy umění ve Frýdku-Místku*.

¹⁹⁹ MUROŇ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku. Základní umělecká škola Frýdek-Místek*, 2014, s. 8.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

Zásadní změny ve vývoji školství nastaly po zavedení nového školského zákona ze dne 15. prosince 1960/č.186 Sb., podle něhož byly mimo jiné základní hudební školy přejmenovány na lidové školy umění, jež podléhaly odborům školství národních výborů.²⁰² Od roku 1962 tedy hudební škola poskytovala možnost studia čtyř oborů – hudebního, tanečního, výtvarného a literárně-dramatického, a to na třech místech ve Frýdku-Místku. K tomu byly zřízeny pobočky v několika okolních vesnicích – Hnojníku, Dobré, Janovicích a Kozlovicích.²⁰³ Od tohoto roku došlo i k dalším změnám. Škole byly nabídnuty prostory bývalé spořitelny v Místku, jež se nachází v samém centru města v bezprostřední blízkosti místeckého náměstí. „*V následujících letech škola přibírala další prostory včetně historického sálu s velmi dobrou akustikou.*“²⁰⁴ V této budově sídlí i současná Základní umělecká škola ve Frýdku-Místku. V průběhu minulých let se koncerty hudebního oddělení umělecké školy konaly zejména v prostorách Domu osvěty či frýdecké sokolovny. Další zavedenou inovací bylo podrobné psaní kroniky,²⁰⁵ jež od tohoto roku uvádí každoroční výpis koncertů, počty žáků, jména pedagogů a nejrůznější události související s chodem školy. Ve školním roce 1962-1963 působilo v instituci celkem 27 učitelů (27 interních a 2 externí pro hudební a literárně-dramatický obor). Počet žáků zde studujících byl poměrně vysoký – celkem 807 žáků. Převažovali zejména studenti hudebního oboru. Ředitelem školy se roku 1962 stal Ivan Doležel, který na tomto postu setrval osm let. V první polovině šedesátých let byla také zahájena spolupráce s další, tentokrát zahraniční hudební školou Bély Bartóka v Maďarsku. V maďarského Györu žáci vystoupili ve dnech 5. až 8. června 1964.

Do roku 1968 neprobíhaly v Lidové škole umění žádné výrazné změny, snad kromě vzniku nové třídy v nedalekých Hukvaldech. Ředitelský post zastával i nadále Ivan Doležel. Žákům bylo poskytováno studium na celkem čtyřech odděleních – hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém.²⁰⁶ Postupem doby se škole podařilo zajistit náležité prostory, a to zejména díky přidělení místecké budovy bývalé spořitelny, jejíž součástí byl také sál, ve kterém se odehrávaly kromě žakovských předehrávek také koncerty učitelů a další, nejen hudební akce školy.

²⁰² FUKAČ, Jiří, ed. a VYSLOUŽIL, Jiří, ed. *Slovník české hudební kultury*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997, s. 909.

²⁰³ *Školní kronika Lidové školy umění ve Frýdku-Místku*, Školní rok 1962-1963, s. 4.

²⁰⁴ MUROŇ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku*, Základní umělecká škola Frýdek-Místek, 2014, s. 10.

²⁰⁵ První díl kroniky tedy pochází ze školního roku 1962/1963 a nese název „*Školní kronika Lidové školy umění ve Frýdku-Místku*“.

²⁰⁶ Ve školních letech 1964/1965 a 1965/1966 došlo k dočasnému zrušení tanečního oboru, o rok později byl ale obnoven.

Význam hudební školy pro kulturní dění města byl za celou dobu jejího trvání značný. Každoročně škola pořádala mnoho hudebních akcí. „*Kromě každoročních žákovských akademií, učitelského koncertu a třídních předehrávek, jsou zde desítky akcí při různých slavnostních příležitostech, oslavách [...]*.“²⁰⁷ Škola také vchovala řadu žáků, jež později pokračovali ve studiu na vyšších uměleckých školách. Mezi jinými uveďme například známého houslistu a skladatele Evžena Zámečnicka,²⁰⁸ hudebního skladatele Milana Báchorka či houslistu a předního českého muzikologa Rudolfa Pečmana, jenž byl žákem prvního ředitele hudební školy Gabriela Štefánka. Mnoho absolventů a učitelů lidové školy umění se pak stalo hráči některého z městských těles, a to jak instrumentálních, tak pěveckých.

V hudebně pedagogické činnosti pokračovala škola i nadále a pod názvem Základní umělecká škola, který jí byl přidělen díky novelizaci školského zákona po roce 1989, se věnuje hudebnímu a dalšímu uměleckému vzdělávání dodnes.

²⁰⁷ HUVAROVÁ, Květa: *Péče o talentované žáky na naší škole*. Frýdek-Místek, 1975, s. 13, In Archiv Základní umělecké školy Frýdek-Místek.

²⁰⁸ Tento hudební skladatel se k Frýdku-Místku nejednou přihlásil ve své tvorbě a několikrát také uspořádal po studiu koncert sále Lidové školy umění (např. 14. dubna 1964 spolu s Martou Hrtoňovou, absolventkou pražské akademie).

4. 5 VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI HUDEBNÍHO ŽIVOTA FRÝDKU-MÍSTKU V LETECH 1945-1968

Vzhledem k tomu, že sledované období je poměrně rozsáhlé, zaměříme se v této podkapitole na osobnosti, které nejvíce ovlivňovaly hudební dění ve městě, a na významné hudebníky, jejichž význam přesáhl hranice města. Na rozvoj hudební kultury ve Frýdku- Místku měli vliv především pracovníci kulturního odboru Městského národního výboru a Okresního národního výboru, kteří určovali na základě státních nařízení podmínky a směřování kultury ve státě. Byli to ovšem jednotliví učitelé, dirigenti, sbormistři a organizátoři, kteří přímo ovlivňovali v rámci stanovených mezí, kam bude směřovat hudební život ve městě. Cílem této podkapitoly není poskytnout vyčerpávající seznam a životopisy všech osob, jež se nějakým způsobem podílely na hudebním dění ve Frýdku- Místku, ale vyjádřit souvislosti a spojitosti mezi hudebními činiteli a hudebním děním ve městě.²⁰⁹

Jak již bylo mnohokrát zmíněno, hudební dění ve městě mohutně rozvíjela hudební škola. V jejím čele stanul roku 1958 Jaroslav Vostradovský, jedna z výrazných osobností frýdecko-místecké kultury. Ředitelem hudební školy byl mezi lety 1958 a 1962 a za jeho působení došlo k mnoha změnám či spíše inovacím. Dříve působil jako vojenský kapelník a hudebník, a proto se zasloužil o rozšíření vyučovaných oborů o hru na dechové nástroje. Za jeho působení také vznikl žákovský dechový orchestr. Také se zasloužil o rozšíření působiště školy do frýdecké části, kde pro fungování ústavu zajistil místnosti budovy na frýdeckém náměstí. Pod jeho vedením se také roku 1958 ustavil Symfonický orchestr při hudební škole ve Frýdku-Místku (později Městský symfonický orchestr), první institucionalizované amatérské symfonické těleso ve městě s dlouholetou působností. Vostradovský tak zastával současně post ředitele školy, dirigenta orchestru a organizátora hudebního života ve městě. Takovýchto případů všestranně se angažujících kulturních činitelů nalezneme ve Frýdku-Místku mnoho. Často se stávalo, že schopný hudebník plnil v rámci kulturního dění mnoho funkcí.

²⁰⁹ Seznam sbormistrů a dirigentů jednotlivých sborů se nachází v příloze 1.

Velmi významnou rodinou ve Frýdku-Místku byla rodina Procházkových. Vincenc Procházka²¹⁰ byl čilým vlastencem a národním buditelem, organizátorem veřejného života a zastáncem české menšiny ještě v době monarchie. Zasloužil se velkou měrou o vystavění Národního domu v Místku. V souvislosti s námi sledovaným obdobím pak musíme zmínit jeho syna Karla. Jeho jméno je bohužel v dnešní době téměř zapomenuto, nicméně Karel Procházka byl významným organizátorem hudebního života ve městě po druhé světové válce. Také díky němu se v místeckém archivu uchovala řada důležitých dokumentů, jež zachycují právě oblast kultury. „*Aktivně se účastnil společenského života města a stal se pořadatelem mnoha kulturních akcí. Na počest Petra Bezruče, jehož byl velkým ctitelem, pořádal výstavy, bylo organizátorem Janáčkova hudebního Lašska a v roce 1926 byla hlavně jeho zásluhou s velkým úspěchem realizována Krajská výstava Pobeskydí.*“²¹¹ Byl také aktivním členem a prvním poválečným starostou Sokola. Karel Procházka ovšem není poslední z této rodiny, kdo se zasloužil o rozvoj hudebního života Frýdku-Místku. Také jeho syn Jaroslav ovlivňoval hudební dění města.²¹² Ač se jeho stálým působištěm stala Praha, po celý život zůstal spojen s Frýdkem-Místkem. Spolu se svým otcem byl jedním z hlavních pořadatelů Janáčkova hudebního Lašska a jelikož v Praze působil jako hudební publicista, redaktor a spisovatel, získal zde mnoho kontaktů, které využíval při organizování festivalu. Z dochované korespondence mezi Karlem a Jaroslavem Procházkovými je zřejmé, že pořádání festivalu bylo velmi náročné a Jaroslav, jenž působil v Praze, se snažil získat do programu špičkové české interprety Janáčkovy hudby.

Pokud se zaměříme na skladatele a hudebníky, kteří svou působností překročili hranice města, nalezneme mezi nimi mnoho slavných jmen. Jedná se především o skladatele, jejichž působištěm se stala jiná města. Mezi nejznámější rodáky z Místku patří Miloš Machek a Evžen Zámečník.²¹³ Skladatel, dirigent a hudebník Miloš Machek se narodil do muzikantské rodiny roku 1923. Ve svých dvaceti letech se stal zástupcem koncertního mistra v těšínském

²¹⁰ Vincenc Procházka (1854-1940), rodák z Místku, byl vyučeným sklenářem. Zasloužil se o emancipaci československého obyvatelstva ve městě, byl spoluzakladatelem Národní záložny místecké a Matice místecké, spolupodílel se na myšlence založení Národního domu. Angažoval se zejména v oblasti českých spolků a vzdělání. Mezi lety 1927-1932 byl starostou města. V meziválečném období byl členem Národního shromáždění za Československou stranu lidovou.

²¹¹ ADAMEC, Tomáš. Místek v době Vincence a Karla Procházkových. In *Sborník Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku*, 1999, s. 12.

²¹² PROCHÁZKA, Jaroslav (1918-1992) byl taktéž rodákem z Frýdku-Místku. Hudební spisovatel, publicista, redaktor a organizátor. Základní vzdělání, včetně hudebního, získal v Místku a Českém Těšíně. Mimo jiné působil jako tiskový referent Národního divadla v Praze, festivalu Pražské jaro a později jako odborný pracovník Supraphonu. In *Český hudební slovník osob a institucí*. [online] Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy Univerzity. (Copyright 2008). Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=1000081

divadle, později však studoval v Brně, kde se po válce usadil natrvalo. Dá se říci, že byl multiinstrumentalistou, v mládí se naučil hře na harmoniku, kytaru, klavír, několik žesťových a bicích nástrojů. Nejvíce se však věnoval studiu a hře na trumpetu a housle. Ve své tvorbě se věnoval především operetám a skladbám pro dechový orchestr. Miloš Machek je spojen s Frýdkem-Místkem také prostřednictvím spolupráce s Městským symfonickým orchestrem. Roku 1965 působil jako šéfdirigent brněnského rozhlasového orchestru. Pro Frýdek-Místek napsal v tomto roce orchestrální skladbu s názvem *Oslavná óda* ku příležitosti 700. výročí založení města. Spolu s Městským symfonickým orchestrem vyjel v tomtéž roce na první zahraniční vystoupení do Polska, kde se ujal druhých houslí. Provedení této skladby mělo velký úspěch.

S brněnským prostředím je spjat také další místecký rodák Evžen Zámečník, skladatel, houslista a organizátor hudebního života. Narodil se roku 1939. Jeho otec byl členem místecké dechové hudby, a tak svého syna již od dětství vedl k hudbě. Evžen Zámečník je také jedním z absolventů místecké hudební školy, na kterou se již jako student či absolvent brněnské konzervatoře a akademie rád vracel se svými koncerty. Nebudeme se zde zabývat Zámečníkovým životopisem či jeho tvorbou. Zaměříme se jen na aspekty související s Frýdkem-Místkem. Ke svému rodnému kraji, tedy Lašsku, se často vracel ve svém díle. Dokladem je mnoho skladeb, jejichž téma je spjato s Moravou, Frýdkem-Místkem, Laškem atp., např. kantáty *Tam pod horami, pod vysokými, Lašské jaro*,²¹⁴ mnoho skladeb pro dechový orchestr, např. *Místecký pochod, Místecká polka, Lipinská polka*.²¹⁵ Obecněji se k rodnému kraji vrací v písních *Hukvaldská serenáda, U Harabiša* atd. Kromě orchestrálních skladeb napsal také několik sborů s obdobnou tematikou – pro ženský sbor skladbu *Beskydy*,²¹⁶ Okolo Frýdku pro smíšený sbor a capella a další. Musíme si však uvědomit, že většina těchto skladeb vznikala až od sedmdesátých let, tedy v období skladatelovy tvůrčí zralosti. Ještě jako student Janáčkovy akademie múzických umění vystoupil v místecké Lidové škole umění spolu se studentkou pražské akademie Martou Hrtoňovou na jarním koncertě 14. dubna 1964. Ve svém rodišti vystoupil ještě několikrát, ať už jako houslista nebo jako skladatel při provádění svých děl.

²¹³ Profil skladatele Evžena Zámečníka vypracoval ve své diplomové a rigorózní práci Karol Frydrych. Právem ho pokládá za osobnost brněnské hudební kultury, neboť právě s Brnem je spojena převážná část jeho soukromého i profesního života. Nicméně vždy zachovával jistý vztah k Frýdku-Místku.

²¹⁴ Tuto skladbu si objednal Symfonický orchestr Václaven plechu a byla poprvé uvedena právě ve Frýdku-Místku.

²¹⁵ Lipina je místní název části Frýdku.

²¹⁶ Tuto skladbu napsal přímo pro Ženský pěvecký sbor Martinů v 80. letech. V tomto období byl vedoucím souboru Jaromír Javůrek.

Z dalších výrazných osobností české hudební scény, jež vzešly právě z města Frýdku-Místku, můžeme dále jmenovat hudebního skladatele a bývalého ředitele ostravské konzervatoře, někdejšího dirigenta Ženského pěveckého sboru Martinů Milana Báchorka,²¹⁷ absolventa místecké hudební školy, janáčkovského badatele a muzikologa Rudolfa Pečmana,²¹⁸ a mnohé další.

Na hudební dění ve Frýdku-Místku mezi lety 1945 a 1968 měla vliv celá řada osobností. V tomto výčtu uvádíme jen jejich zlomek, nejedná se samozřejmě o vyčerpávající seznam. Vzhledem k tomu, že ve městě existovala jen amatérská hudební tělesa, měli by zde být uvedeni všichni členové těchto ansámbľů, neboť právě oni v rámci svého volného času přispívali ke kulturnímu rozvoji obyvatel města. Mnoho z nich bylo hudebními samouky, což ale neubírá na významu jejich aktivit. Často to také byli absolventi místní hudební školy či její pedagogové. Právě hudební škola byla a je eminentním spoluvůrcem kulturního života ve městě.

²¹⁷ Milan Báchorek (1939) se narodil ve Staříči u Frýdku-Místku. Tento hudební skladatel, pedagog a dirigent je spjat zejména s Ostravou. Je významným skladatelem, mezi jeho nejnámější skladby patří *Stereofonietta*, *Hukvaldská poéma*, *Lidice* atd. V jeho díle nalezneme skladby komorní, orchestrální, vokální i scénickou.

²¹⁸ Rudolf Pečman (1931-2008) se narodil ve Starém městě u Frýdku. Jeho působení je opět spojeno s Brnem, kde působil jako muzikolog, pedagog, organizátor hudebního života. Pole jeho působnosti bylo široké. Věnoval se především hudební historii.

5 ZÁVĚR

Hudební dění ve městě Frýdek-Místek bylo mezi lety 1945 a 1968 poměrně různorodé. Nacházelo se zde mnoho hudebních a jiných umělecky zaměřených souborů, jež zajišťovaly především občanům města pestré vyžití. Samozřejmě byl chod celé společnosti a všech jejích složek ovlivňován režimem nastoleným roku 1948. Přesto se do jisté míry podařilo navázat na hudební tradice, jež byly ve Frýdku-Místku zajištěny především žáky a pokračovateli Leoše Janáčka a také bohatým rozvojem spolkového života na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Krátce po válce bylo nutné obnovit chod jednotlivých institucí. Hudebně-kulturní život se začal ve městě rozvíjet již na podzim roku 1945, kdy se ve Smetanových sadech v centru města konaly první poválečné promenádní koncerty, jež se těšily velké návštěvnosti. Kulturní záležitosti patřily do kompetence Osvětové besedy, která sice navazovala na předválečnou činnost, ale musela se pohybovat v rámci mezi socialistického řádu. Roku 1954 byla činnost Osvětové besedy pozastavena. K její obnově došlo již roku 1958 a získala nový název Městská osvětová beseda. Do povinností této instituce spadalo od roku 1962 také pravidelné vydávání Kulturního zpravodaje, v němž se nacházely informace o veškerém kulturním dění probíhajícím na území Frýdku-Místku.

Jedním z nejvýznamnějších souborů se stal mužský pěvecký sbor Smetana, jehož počátky sahají na konec devatenáctého století, zlatého věku spolkové činnosti. Smetana měl na hudební život Frýdecko-Místecka zásadní vliv. Nejenže sám prováděl pravidelná koncertní představení, ale jeho členové se spolupodíleli také na pořádání hudebního festivalu Janáčkovo hudební Lašsko. Po druhé světové válce byla bohužel utlumena pořadatelská činnost tohoto tělesa, nicméně vzhledem k tomu, že byl pěvecký sbor v padesátých letech začleněn do Závodního klubu textilního podniku Slezan, stále měl do určité míry možnost ovlivňovat akce pořádané zvláště v prostředí Národního, resp. Osvětového domu.

Právě Osvětový dům byl jedním z center kulturního života Frýdku-Místku a po zrušení Osvětové besedy v první polovině padesátých let se v něm odehrávala veškerá osvětová a kulturní činnost. Město kromě velkého sálu Národního domu nedisponovalo vyhovujícím prostorem, ve kterém by se daly pořádat akce většího rozsahu. Až do počátku šedesátých let byl tak kulturní život soustředěn především do Místku. Ve Frýdku se nacházela pouze sokolovna s jevištěm, jednalo se však o prostředí nereprezentativní. Přes všechny snahy se stále nedařilo pozvednout kulturní vyžití ve městě na patřičnou úroveň.

V době, kdy se této oblasti začaly ujímat závodní kluby podniků Slezan a Válcovny plechu, tedy na počátku padesátých let, bylo kulturní dění po organizační stránce zcela roztržštěné. Vizi jednotného kulturního centra, jež by zajišťovalo patřičnou aktivitu a vyžití občanů, se nedařilo naplnit. Tato situace přetrvala až do šedesátých let. Přesto závodní kluby a Osvětový dům přinášely obyvatelům poměrně bohatý kulturní program.

Kromě mužského sboru Smetana byl součástí závodního klubu Slezanu sbor s ryze ženským obsazením Ženský pěvecký sbor Smetana (později Ženský pěvecký sbor Martinů), jež vznikl roku 1962. V námi sledovaném období však toto těleso nevykazovalo zvláštní aktivitu. Přesto představoval příležitost pro ženy se zájmem o hudbu a zpěv, pro něž tak poskytoval vhodné prostředí k realizaci. I při závodním klubu frýdeckých Válcoven plechu existoval pěvecký kroužek. Nikdy ovšem nedošlo k jeho emancipaci ve svébytné hudební těleso s větším dosahem, než-li na podnikových akcích. Pokud se zaměříme na repertoár těchto amatérských těles, shledáme, že stěžejní část tvoří sborové skladby českých skladatelů devatenáctého a dvacátého století, zvláště pak Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka, Pavla Křížkovského a samozřejmě také Leoše Janáčka a jeho žáka a přítele Františka Kolaříka, jenž stál u zrodu pěveckého spolku Smetana. Seznam prováděných skladeb sborem Martinů se samozřejmě odvíjel od složení tohoto souboru, které bylo čistě ženské. Proto sbor zvláště v zakládajícím období, tedy v šedesátých letech, prováděl zvláště skladby Dvořákovy, Foersterovy a v neposlední řadě také Martinů, jehož jméno později stálo v názvu sboru.

Ve Frýdku-Místku existovaly kromě pěveckých těles také tělesa instrumentální. Rozšířena byla především hudba dechová a díky dvěma orchestrům také symfonická. První z nich, Městský symfonický orchestr, náležel stejně jako pěvecký sbor Smetana a Martinů k závodnímu klubu Slezanu. Frýdecká protiváha tomuto ansámblu, Symfonický orchestr Válcoven plechu, vznikl v tomtéž roce, kdy byl slavnostně otevřen Dům kultury Válcoven plechu, roku 1962. Jednalo se v obou případech o velký zlom, neboť se i frýdecká část města dočkala reprezentativního a důstojného prostoru, v němž kromě jednotlivých zájmových kroužků zaměstnanců železářského podniku, našel své útočiště také nově vzniklý symfonický orchestr. Čerstvě postavený kulturní stánek však nebyl využíván pouze Válcovny plechu. Konalo se zde mnoho koncertních i divadelních představení přespolních souborů, besedy, kurzy, taneční zábavy, které se tak staly dostupnější obyvatelům Frýdku a také zaměstnancům továrny, jež především obývali sídliště, v jehož srdci byl nový kulturní dům vybudován. Každý ze symfonických orchestrů v podstatě náležel k jedné části města – slezanský Městský

symfonický orchestr k Místku a válcovský k Frýdku. Vždy mezi nimi existovala určitá rivalita, jež občas přerostla v otevřený spor, nicméně tato tělesa ve Frýdku-Místku koexistovala až do devadesátých let. Tradičními jarními a podzimními koncerty, které oba orchestry pořádaly, zajišťovaly obyvatelům města a okolí pravidelný přísun vážné hudby. V jejich repertoáru se podobně jako u pěveckých sborů objevovala jména předních českých skladatelů, nicméně do programu byli zařazováni často také vídeňští klasikové (zvláště u Symfonického orchestru Válcoven plechu) a také hudba ruských skladatelů. Tento repertoár byl uváděn zvláště v počátečním období obou těles, postupem času se seznam prováděných skladeb přirozeně rozšiřoval. Zvláště frýdecký orchestr uváděl později ve větší míře hudbu českých soudobých skladatelů. Kromě toho navázaly oba ansámby kontakt s frýdecko-místeckými rodáky – skladateli, Milošem Machkem a Evženem Zámečnickem, kteří některé své skladby věnovali jednomu z orchestrů.

Je třeba si uvědomit, že ač se jednalo o pěvecké sbory či orchestry, byly to soubory amatérské, složené povětšinou z neprofesionálů, kteří se hudebním aktivitám věnovali ve svém volném čase. Ve městě však nebylo profesionálního hudebního tělesa, a tak byla právě činnost těchto sdružení záležitostí velmi významnou a záslužnou, neboť se v nich realizovali jak hudební diletanti, tak výborní a především zanícení hudebníci, kteří svou činností předávali ostatním obyvatelům hudební dědictví českých i světových skladatelů.

Nedílnou součástí hudebního života ve městě byla od prvních poválečných let také hudební škola, jež poskytovala jednak základní hudební vzdělání žáků ve čtyřech možných uměleckých oborech, jednak také vyvíjela pořadatelskou činnost. Hudební škola byla s hudebním děním propojena také proto, že mnoho jejích pedagogů bylo členy některého z městských těles, nejvíce pak Městského symfonického orchestru, který se skládal převážně z učitelů této vzdělávací instituce.

Pokud se zaměříme na roli Frýdku-Místku v kontextu severní Moravy, shledáme, že se nejednalo o hudební centrum této oblasti. Můžeme ale říci, že se jistě jednalo o centrum regionální, neboť do města také hojně zajížděli za kulturou lidé z okolních vesnic a menších měst. Největší vliv na utváření hudební kultury ve městě měly zvláště tři instituce – závodní kluby Slezanu a Válcoven plechu a Městská osvětová beseda. Některé soubory, jež se rekrutovaly z podnikových závodních klubů, pořádaly své koncerty také mimo území Frýdku-Místku, zvláště v okolních vesnicích, výjimečně také ve vzdálenějších koutech republiky či

v zahraničí. Jednalo se však spíše o výjimky, a proto vliv frýdecko-míšecké kultury ve sledovaném období nesahal dále než za hranice okresu. Přesto se postupem času některá z těchto těles vypracovala v celorepublikově uznávané celky. Mezi ně patří především Symfonický orchestr Válcoven plechu, který se úrovní interpretace dostal mezi republikovou špičku v amatérských symfonických tělesech a který v pozdějších letech často zajížděl do zahraničí a umisťoval se na předních místech v soutěžích amatérských symfonických těles.

RESUMÉ

Tato diplomová práce se věnuje hudební kultuře Frýdku-Místku mezi lety 1945 a 1968. Text se zaměřuje především na provozování a produkci umělé hudby. Cílem bylo komplexní zmapování hudebního dění ve městě, k čemuž bylo zapotřebí detailního prostudování dostupných pramenů a literatury vztahující se k tématu. V jednotlivých kapitolách je rozpracována historie a činnost hudebních těles a souborů, které v uvedeném období ve městě působily a které byly nedílnou součástí kulturního života místních občanů (Ženský a mužský pěvecký sbor Smetana, Městský symfonický orchestr, Symfonický orchestr Válcoven plechu, Dechový orchestr Válcoven plechu). Také jsou sledovány kulturní instituce, v nichž byla hudba provozována (Národní dům, Dům kultury). Dále je pozornost zaměřena na festival Janáčkovu hudební Laško, jenž byl po dlouhá léta zčásti pořádán ve Frýdku-Místku, na hudební školství a významné osobnosti frýdecko-místecké hudební kultury.

Na základě zpracovaných materiálů a získaných poznatků je pak v závěrečné kapitole celkově zhodnoceno hudební dění ve městě Frýdek-Místek a nastíněny vazby mezi jednotlivými hudebně-kulturními soubory, tělesy a institucemi. Diplomová práce se snaží předložit komplexní obraz hudební kultury ve městě Frýdek-Místek v bouřlivém období poválečných let.

SUMMARY

This diploma thesis is concerned with musical culture of Frýdek-Místek between 1945 and 1968. The text focuses primarily on conduct and production of classical music. The aim was to holistically capture musical happenings in the town, which required a detailed study of available sources and literature related to the topic. Individual chapters elaborate on the history and activities of the orchestra and musical ensembles that were active at the time and were inseparable part of the cultural life of local citizens (Female and male Smetana Choir, Municipal Symphony Orchestra, Válcovny plechu Symphony Orchestra and Válcovny plechu Brass Orchestra). Cultural institutions where music was conducted are also tracked (National House, House of Culture). Next, attention is focused on the festival "Janáčkovo hudební Lašsko" which for many years was partly held in Frýdek-Místek, music education and celebrities of Frýdek-Místek's musical culture.

Musical activities in Frýdek-Místek are then assessed based on the materials processes and the links between the different musical-cultural ensembles and institutions are outlined. This thesis seeks to present a comprehensive picture of Frýdek-Místek's musical culture in the turbulent period of the postwar years.

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Diplomarbeit beschäftigt sich mit der Musikkultur in Frýdek-Místek zwischen den Jahren 1945 und 1968.

Der Text konzentriert sich vor allem auf den Betrieb und die Produktion von klassischer Musik. Das Ziel war eine vollständige Erfassung des Musikgeschehens in der Stadt, zu der detaillierte Durchforschung verfügbarer Quellen und Literatur erfordert war, die sich zu diesem Thema beziehen. In den einzelnen Kapiteln werden die Aktivitäten der Orchester und Musikgruppen erarbeitet, die in diesem Zeitraum wirkten und einen unzertrennbaren Bestandteil des kulturellen Lebens der lokalen Bürger waren (Frauen- und Männer-Smetana Chor, Stadtsinfonieorchester, Válcovny plechu Sinfonieorchester und Válcovny plechu Blasorchester). Es werden auch kulturelle Institutionen beschrieben, in denen die Musik betrieben wurde (Nationalhaus, Haus der Kultur). Darüber hinaus wird die Aufmerksamkeit auf das Festival "Janáčkovo hudební lašsko" fokussiert, das viele Jahre teilweise in Frýdek-Místek statgefunden hat, auf Musikbildung und Prominente der Musikkultur in Frýdek-Místek.

Aufgrund der verarbeiteten Materialien und der gewonnenen Erkenntnisse wird dann das Musikgeschehen in der Stadt Frýdek-Místek vollständig dargestellt und die Verbindungen zwischen einzelnen Musikgruppen und Institutionen entworfen. Diese Diplomarbeit stellt ein umfassendes Bild der Musikkultur in Frýdek-Místek in den stürmischen Nachkriegsjahren vor.

LITERATURA A PRAMENY

LITERATURA

ADAMEC, Tomáš a kol. *Frýdek-Místek*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2014. 551 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-7422-314-3.

ADAMEC, Tomáš. Místek v době Vincence a Karla Procházkových. *Sborník Státního okresního archivu ve Frýdku-Místku*, 1999,] 1(8), [Sv.] 1, s. 8-13.

BÁČE, Evžen a kol. *Hudební kultura na Ostravsku po roce 1945*. Vyd. 1, Ostrava: Profil, 1984, 269 s.

ČERNOCHOVÁ, M. *Vznik a počátky festivalu Janáčkovo hudební Lašsko*. In *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, 2003, s. 89-92.

ČERNOCHOVÁ, M. *Janáčkovo hudební Lašsko*. In *Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku*. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, s. 193-201.

FUKAČ, Jiří, ed. a VYSLOUŽIL, Jiří, ed. *Slovník české hudební kultury*. 1. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1997. 1035 s. ISBN 80-7058-462-9.

HALAMOVÁ, Veronika. *Kultura a propaganda: utváření nové společnosti v komunistickém Československu v letech 1948-1953*. 1. vyd. Ostrava: Moravapress, 2014. 118 s. ISBN 978-80-87853-11-5.

HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. 1, Úvodní svazek. Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848*. Vyd. 1. Ostrava: Profil, 1967. 464 s.

HOŠNA, Petr. *Tři desetiletí Janáčkova hudebního Lašska*. Frýdek-Místek, 1980.

HUVAROVÁ, Květa: *Péče o talentované žáky na naší škole*. Frýdek-Místek, 1975.

KAPLAN, Karel. *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy 1956-1968: společnost a moc*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008. 828 s. Vybrané spisy Karla Kaplana. ISBN 978-80-87029-31-2.

KNAPÍK, Jiří. *Únor a kultura: sovětizace české kultury 1948-1950*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 359 s. Otazníky našich dějin. ISBN 80-7277-212-0.

KUSÁK, Alexej. *Kultura a politika v Československu: 1945-1956*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1998. 663 s. ISBN 80-7215-055-3.

MURONĚ, Ladislav. *75 let umělecké školy ve Frýdku-Místku, Základní umělecká škola Frýdek-Místek*, 2014, 36 s.

PYŠKO, Ludvík. *Dům kultury ROH Válcoven plechu 1962-1982*. Frýdek-Místek, 1982.

RUMIAN, Jan. *Sto let Národního domu v Místku*. Frýdek-Místek, 1996.

SEHNAL, Jiří. *Barokní varhanářství na Moravě. Díl 1., Varhanáři*. Vyd. 1. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2003. 171 s. Prameny k dějinám a kultuře Moravy; č. 9. ISBN 80-7275-042-9.

SYCHRA, Antonín. *Stranická hudební kritika spolutvůrce nové hudby: úvod do hudební estetiky socialistického realismu*. 1. vyd. Praha: Národní hudební vydavatelství Orbis, 1951.

TESAŘ, Vladimír. *Historie 20 – Vznik a vývoj závodního klubu ROH*. Moravskoslezská družstevní redakce a tiskárna, Ostrava, 1969.

VACULÍK, Jaroslav a ČAPKA, František. *Nástin českých dějin 20. století*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 115.

VLK, Vilém. *Almanach osobností Pobeskydí*. Frýdek- Místek: Kulturní sdružení Bezručův kraj, 2007. 64 s.

Almanach k 20. výročí Ženského pěveckého sboru Martinů, 1982.

Almanach ke 40. výročí založení Symfonického orchestru Frýdek-Místek, 2002.

Československý hudební slovník osob a institucí. Sv. 1, A-L. 1. vyd. Praha, 1963.

Československý hudební slovník osob a institucí. Sv. 2, M-Ž. 1. vyd. Praha, 1965.

Bulletin ke 25. výročí trvání Městského symfonického orchestru Sdruženého klubu pracujících ROH Slezan ve Frýdku-Místku, Frýdek-Místek, 1983.

Janáčkovo hudební Lašsko 1978 – programový sborník, vydala komise Janáčkova hudebního Lašska při odboru kultury ONV ve Frýdku-Místku, 1978.

Jubilejní publikace pěveckého sboru Smetana při SKP ROH Slezan Frýdek-Místek k 70. výročí jeho založení. kap. Historie 70 let pěveckého sboru Smetana ve Frýdku-Místku, 1910-1980.

Pěvecký sbor Smetana Frýdek-Místek, 130 let pěvecké činnosti, 80 let trvání sboru. Výroční publikace. 1995.

Práce a studie Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku. Společenské vědy. Frýdek-Místek: Muzeum Beskyd, [1977]- . ISSN 1804-1116.

DIPLOMOVÉ PRÁCE

FIBÁKOVÁ, Jana. *Janáčkovo hudební Lašsko*. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Katedra hudební vědy a výchovy, Olomouc, 1981.

KLIMÁNKOVÁ, Markéta. *Symfonický orchestr Frýdek-Místek*. Bakalářská práce. Janáčkova akademie múzických umění, Brno, 2007.

KNYBLOVÁ, Jitka. *Čtyřicet let symfonického orchestru Frýdek-Místek*. Diplomová práce. Univerzita Palackého, Katedra hudební výchovy, Olomouc, 2004.

SYSALOVÁ, Markéta. *Ženský pěvecký sbor Bohuslava Martinů Frýdek-Místek*. Pedagogická fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava, 1998.

INTERNETOVÉ ZDROJE

www.ceskyhudebnislovník.cz

www.frydek-mistek.cz

www.archives.cz/zao/resources/frydek-mistek/kroniky_fm/kroniky-puvodni.html

PRAMENY

Státní okresní archiv ve Frýdku-Místku

- Fond Družstvo pro vystavění Národního domu Místek, NAD 903, č. pom. 964.
- Fond Hudebně-pěvecký spolek Smetana, NAD 907, č. pom. 1042, inv. č. 1 – 22.
- Fond Karel Procházka, NAD 1039, č. pom. 860.
- Fond Městský národní výbor Frýdek-Místek, NAD 777, č. pom. 867.
- Fond Městský symfonický orchestr Frýdek-Místek, NAD 1570, nečísl.
- Fond Okresní národní výbor Frýdek-Místek (1860)1945-1960(1961), inv. č. 568, sig. 262.
- Kulturní zpravodaj Frýdek-Místek, sig. 2421/1962-1968, přír. č. 4875-4881.
- Národní dům, rukopis R 31, přír. č. 31.
- Pamětní kniha Frýdku-Místku 1. díl, 2. díl.

Archiv Ženského pěveckého sboru Martinů

Archiv Základní umělecké školy Frýdek-Místek:

- *Školní kronika lidové školy umění ve Frýdku-Místku*

Archiv Velkého dechového orchestru Válcoven plechu

- ZÁVODNÍK, Josef. *Historie dechové hudby*

TISK

Opus musicum: hudební revue. Brno: Moravské muzeum Brno, 1969- . ISSN 0862-8505.

Těšínsko: vlastivědný zpravodaj. Karviná: Okresní dům osvěty, 1963. ISSN 0139-7605.

Vpřed: okresní noviny. Frýdek-Místek: OVKSČ a ONV, roč. VIII, 1966.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora:	Holubová Markéta
Název katedry a fakulty:	Katedra muzikologie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Název magisterské diplomové práce:	Hudební kultura ve Frýdku-Místku mezi lety 1945-1968
Vedoucí magisterské diplomové práce:	Mgr. Petr Lyko, Ph. D.
Počet znaků:	130 776
Počet stran:	84
Počet příloh:	1
Počet titulů použité literatury:	34

Charakteristika diplomové práce:

Tématem diplomové práce je hudební kultura ve městě Frýdek-Místek mezi lety 1945- 1968.

Práce je zaměřena především na popis historie a činnosti hudebních institucí, souborů a těles, jež působily ve městě ve vymezeném období a které do značné míry utvářely hudební dění. Dále text popisuje fungování festivalu Janáčkovu hudební Lašsko, které bylo pořádáno ve Frýdku-Místku a částečně také v nedalekých Hukvaldech. Nedílnou součástí hudebního života ve městě byla po dlouhá léta také umělecká škola. Tato práce se zaměřuje především na její hudební oddělení.

V závěru textu je komplexně zhodnocena frýdecko-místecká hudební kultura ve vymezeném období a také stručně nastíněn význam města v kontextu severní Moravy.

Klíčová slova: Frýdek-Místek, hudba, 1945-1968, Pěvecký sbor Smetana, Pěvecký sbor Martinů, Symfonický orchestr Válcoven plechu, Městský symfonický orchestr, Dechový orchestr Válcoven plechu, hudební školství, Janáčkovu hudební Lašsko

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Přehled osobností frýdecko-místecké hudební kultury v letech 1945-1968

Dirigenti Mužského pěveckého sboru Smetana

Alois Žert (1945-1946)

Alois Tiahan (1946-1948), (1965-1968)

Antonín Talpa (1948-1963)

Radomír Jurenka (1964-1965)

Jiří Karásek (1968-1970)

Dirigenti Ženského pěveckého sboru Smetana (později Martinů)

Radomír Jurenka (1962-1965)

Alois Žert (1965-1966)

Čeněk Gardelka (1966)

Jaroslav Helštýn (1966-1968)

Ivan Obračaj (1968- 1976)

Ředitelé hudební školy mezi lety 1945-1968

Gabriel Štefánek (1939-1949)

František Petruška (1949-1951)

Josef Novák (1951-1955)

Felixa Čaplová (1955-1958)

Jaroslav Vostradovský (1958-1962)

Ivan Doležel (1962-1970)

Dirigenti Městského symfonického orchestru

Jaroslav Vostradovský (1958-1962)

Vladimír Spěvák (1962-1970)

Dirigenti Symfonického orchestru Válcoven plechu

Jan Vašek (1962-1971)

Dirigenti Dechového orchestru Válcoven plechu

Ladislav Spěvák (1945-1950)

Karel Mácha (1950-1953)

Alois Mácha (1953-1977)